

EMIL DINGA

SCHIȚĂ STRATEGICĂ
„MODELE ECONOMICE DE GESTIONARE
A ȘOCULUI PANDEMIC COVID-19”

București, 10 mai 2020

- **Autor: Emil Dinga**, CS1 la Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu” – Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” – Academia Română
  - email: emildinga2004@gmail.com
  - blog: www.emildinga.ro
  - GSM: 0722 588 863

- **Colaboratori:** la realizarea prezentului studiu au colaborat:
  - **Monica-Florica Dutcaș** – CS la Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu” – Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” – Academia Română
  - Doctoranzii autorului de la Școala doctorală a Academiei Române SCOSAAR:
    - **Gabriela-Mariana Ionescu**
    - **Grațiela-Denisa Iordache**
    - **Diana Drigă**
    - **Simona Becherescu (Petcuț)**

- **Caracteristici:**

Perioada de executare	14.04.2020 – 10.05.2020
Limba de redactare	Română
Dimensiune	120 pagini (15 figuri, 17 tabele, 125 note de subsol explicative, 2 anexe)
Abordare	Exclusiv calitativă
Destinație	Conducerea Academiei Române, precum și alte instituții sau autorități publice interesate
Caracter	Public (blog-ul autorului și site-urile instituțiilor și autorităților publice destinate)
Continuare	(01.07 – 30.11.2020) Abordări cantitative

Opiniile, analizele, rezultatele și propunerile angajează doar autorul, nu și instituția la care acesta este afiliat.

CUPRINS

CUPRINS	3
SINTEZA REZULTATELOR.....	7
1. PREAMBUL	10
1.0. Fenomenul declanșator.....	10
1.1. Caracterizarea teoretică a fenomenului declanșator	10
1.2. S-a produs o criză economică?	10
1.2.1. Conceptul de criză economică	10
1.2.2. Verificarea condițiilor de inițiere a unei crize economice	11
1.2.3. Condițiile a căror întrunire ar putea iniția o criză a economiei reale	12
2. CONSECINȚELE PREZUMATE ALE ȘOCULUI PANDEMIC ASUPRA ECONOMIEI (ANALIZĂ-DIAGNOSTIC).....	14
2.1. Economia reală.....	15
2.1.1. Cererea	16
2.1.1.1. Consumul final al populației	16
2.1.1.2. Investiția privată.....	16
2.1.1.3. Cheltuielile guvernamentale.....	17
2.1.1.4. Soldul balanței comerciale și al balanței serviciilor	18
2.1.2. Oferta internă (PIB actual)	18
2.1.3. Ocuparea.....	19
2.1.4. Prețurile	20
2.1.5. Piața imobiliară	21
2.1.6. Salariile.....	21
2.1.7. Profiturile.....	22
2.1.8. PIB potențial	22
2.2. Economia nominală.....	23
2.2.1. Comportamentul sistemului bancar comercial	23
2.2.1.1. Creditarea.....	24
2.2.1.2. Economisirea.....	26
2.2.2. Comportamentul băncii centrale	26
2.2.2.1. Masa monetară (oferta de monedă).....	26
2.2.2.2. Rata dobânzii de politică monetară	27
2.2.2.3. Rata dobânzii nominale pe termen scurt	27
2.2.2.4. Canalul ratei dobânzii de transmitere a impulsului de politică monetară	27
2.2.2.5. Capitalizarea bursieră.....	27
2.2.2.6. Inflația.....	27
2.2.2.7. Cursul de schimb.....	28
2.2.2.8. Rezervele bancare	28
2.2.2.9. Sterilizarea monetară.....	28
2.2.3. Cinematica criteriilor de convergență economică nominală.....	29
2.2.4. Bugetul general consolidat	29
2.2.4.1. Veniturile	29
2.2.4.2. Cheltuielile.....	29
2.3. Structura și riscurile finanțării/refinanțării economiei.....	30
2.3.1. Finanțarea deficitului bugetului general consolidat.....	31
2.3.2. Datoria publică.....	31
2.3.3. Datoria privată.....	31
2.3.4. Autofinanțarea.....	32
2.3.5. Finanțarea externă directă	32
2.3.6. Finanțarea externă indirectă	32
2.3.7. Refinanțarea	32
3. PERIODIZAREA GESTIONĂRII EFECTELOR ECONOMICE ALE PANDEMIEI COVID-19.....	33
4. MODELUL ECONOMIC „PVP” (Prețuri–Venituri–Profituri) (eng. „ <i>Keeping PIP-Led Growth Recovery</i> ”)	35
4.1. Cadrul general	35
4.2. Baza teoretică.....	35
4.3. Logica modelului „PVP”.....	35
4.4. Obiectivul critic.....	35
4.5. Ținta principală	36

4.6.	Sub-ținte operaționale.....	36
a.	formarea așteptărilor pozitive privind dinamica prețurilor (P);	37
b.	formarea așteptărilor pozitive privind dinamica veniturilor (S);	37
c.	formarea așteptărilor pozitive privind dinamica profiturilor (V).	37
4.7.	Efectul fundamental scontat	37
4.8.	Recomandări de măsuri de politică publică.....	37
4.8.1.	Măsuri de politică fiscală	37
4.8.1.1.	Principii.....	37
4.8.1.2.	Precauții	37
4.8.2.	Măsuri de politică monetară	38
4.8.2.1.	Principii.....	38
4.8.2.2.	Precauții	38
4.8.3.	Măsuri de politică socială.....	38
4.8.3.1.	Principii.....	38
4.8.3.2.	Precauții	38
4.9.	Aspecte instituționale	41
4.10.	Măsuri de acompaniament din partea instituțiilor Uniunii Europene.....	41
5.	MODELUL ECONOMIC „OC” (Ocupare–Creștere) (eng. „ELG”: <i>Employment-Led Growth</i>)	42
5.1.	Cadrul general	42
5.2.	Baza teoretică	42
5.3.	Logica modelului „OC”	42
5.4.	Obiectivul critic.....	43
5.5.	Ținta principală	43
5.6.	Sub-ținte operaționale.....	43
a.	reluarea ocupării (R);	43
b.	creșterea ocupării (C);.....	43
c.	stabilizarea ocupării (S).	43
5.7.	Efectul fundamental scontat	43
5.8.	Recomandări de măsuri de politică publică.....	45
5.8.1.	Măsuri de politică fiscală	46
5.8.1.1.	Principii.....	46
5.8.1.2.	Precauții	46
5.8.2.	Măsuri de politică a pieței muncii	46
5.8.2.1.	Principii.....	46
5.8.2.2.	Precauții	46
5.8.3.	Măsuri de politică monetară.....	46
5.8.3.1.	Principii.....	46
5.8.3.2.	Precauții	46
5.8.4.	Măsuri de politică socială.....	46
5.8.4.1.	Principii.....	46
5.8.4.2.	Precauții	47
5.9.	Aspecte instituționale	51
6.	MODELUL ECONOMIC „CC” (Cerere–Creștere) (engl. „DLG”: <i>Demand-Led Growth</i>)	52
6.1.	Cadrul general	52
6.2.	Baza teoretică	52
6.3.	Logica modelului „CC”.....	53
6.4.	Efectul fundamental scontat	53
6.5.	Obiectivul critic.....	53
6.6.	Ținta principală	55
6.7.	Sub-ținte operaționale.....	55
a.	consolidarea consumului final privat (intern și extern) adresat ofertei interne (C)	55
b.	consolidarea investiției interne directe private (I)	55
c.	consolidarea datoriei publice (D)	55
6.8.	Recomandări de măsuri de politică publică.....	55
6.8.1.	Măsuri de politică fiscală	55
6.8.1.1.	Principii.....	55
6.8.1.2.	Precauții	55

6.8.2.	Măsuri de politică a pieței muncii	55
6.8.2.1.	Principii.....	55
6.8.2.2.	Precauții	55
6.8.3.	Măsuri de politică monetară	55
6.8.3.1.	Principii.....	55
6.8.3.2.	Precauții	55
6.8.4.	Măsuri de politică comercială	56
6.8.4.1.	Principii.....	56
6.8.4.2.	Precauții	56
6.8.5.	Măsuri de politică socială.....	56
6.8.5.1.	Principii.....	56
6.8.5.2.	Precauții	56
6.9.	Aspecte instituționale	60
7.	MODELUL ECONOMIC „ATA” (Autonomie–Translaționalitate–Antifragilitate) (eng. „ATA”: <i>Autonomy–Translationality–Antifragility</i>)	61
7.1.	Cadrul general	61
7.2.	Baza teoretică	61
7.3.	Logica modelului „ATA”	63
7.4.	Efectul fundamental scontat	64
7.5.	Obiectivul critic.....	64
7.6.	Ținta principală	67
7.7.	Sub-ținte operaționale.....	67
a.	reconstrucția autonomiei sistemului (complexului) economic național (A).....	67
b.	reconstrucția translaționalității creșterii economice (T)	67
c.	reconstrucția antifragilă a sistemului instituțional economic (AF).....	67
7.8.	Recomandări de măsuri de politică publică.....	68
7.8.1.	Măsuri de politică fiscală	68
7.8.1.1.	Principii.....	68
7.8.1.2.	Precauții	68
7.8.2.	Măsuri de politică monetară.....	69
7.8.2.1.	Principii.....	69
7.8.2.2.	Precauții	69
7.8.3.	Măsuri de politică a pieței muncii	69
7.8.3.1.	Principii.....	69
7.8.3.2.	Precauții	69
7.8.4.	Măsuri de politică socială.....	69
7.8.4.1.	Principii.....	69
7.8.4.2.	Precauții	69
7.9.	Aspecte instituționale	77
8.	PRECAUȚII MACROECONOMICE	78
8.1.	De ce e nevoie de precauții macroeconomice?.....	78
8.2.	Precauții privind producția în economia reală	80
8.3.	Precauții privind economia nominală	81
8.4.	Precauții privind ocuparea.....	81
8.5.	Precauții privind inflația/deflația	81
8.6.	Precauții privind cursul de schimb	82
8.7.	Precauții privind deficitul bugetului general consolidat	82
8.8.	Precauții privind soldul balanței de cont curent	83
8.9.	Precauții privind datoria publică	83
8.9.1.	Internă.....	83
8.9.2.	Externă.....	83
8.10.	Precauții privind datoria privată.....	84
8.10.1.	Internă.....	84
8.10.2.	Externă garantată public	84
8.10.3.	Externă comercială	84
9.	ELEMENTE DE RECONSTRUCȚIE INSTITUȚIONALĂ A UNIUNII EUROPENE (iunie 2020 – decembrie 2022).....	85
9.1.	Lecțiile șocului pandemic.....	85
9.1.1.	Pe plan politic	85

9.1.2.	<i>Pe plan economic</i>	85
9.1.3.	<i>Pe plan financiar</i>	86
9.1.4.	<i>Pe plan instituțional</i>	87
9.2.	Sugestii de reconstrucție instituțională	87
9.2.1.	<i>Privind principiile construcției europene</i>	87
9.2.2.	<i>Privind modelul instituțional european</i>	89
9.2.3.	<i>Privind modelul economic european</i>	89
9.2.4.	<i>Privind modelul social european</i>	91
9.2.5.	<i>Privind modelul politic european</i>	92
ANEXA 1. DOUĂZECI DE PROIECTE DE RECONSTRUCȚIE INSTITUȚIONALĂ A UNIUNII EUROPENE		93
1.	PROIECTE DE NATURĂ POLITICĂ	93
1.1.	Sprijin acordat Republicii Moldova pentru a deveni stat candidat la UE	93
1.2.	Demersuri pentru reluarea inițiativei Tratatului Constituțional al UE	94
1.3.	Aderarea României la zona euro	95
1.4.	Consolidarea României ca graniță militară a UE în estul Europei.....	96
1.5.	Pachet de propuneri pentru un nou program strategic european „ <i>Orizont Europa Socială</i> ” (<i>Horizon Social Europe</i>)	97
1.6.	Introducerea, în TEU și în TFUE a instituției: <i>stat membru garant al unui stat candidat</i>	98
1.7.	Înlocuirea conceptului (și instituției) de „ <i>stat de drept</i> ” cu conceptul (și instituția) „ <i>stat legitim</i> ”	99
2.	PROIECTE DE NATURĂ INSTITUȚIONALĂ.....	100
2.1.	Institutul pentru Europeanism.....	100
2.2.	Re-înființarea (în România) a Ministerului Integrării Europene	101
2.3.	Înființarea (în Comisia Europeană) a Directoratului general „ <i>State candidate și în curs de aderare la Uniunea Europeană</i> ”	102
2.4.	Înființarea (în Parlamentul European) a comisiei parlamentare permanente „ <i>Coordonare, armonizare și sinergie a integrării economice</i> ”	103
2.5.	Înființarea (în Parlamentul European) a comisiei parlamentare permanente „ <i>Monitorizare, anticipare și gestionare a șocurilor externe</i> ”	104
2.6.	Înființarea Ministerului Finanțelor Publice Europene (MFPE).....	105
3.	PROIECTE DE NATURĂ ECONOMICĂ.....	106
3.1.	Creșterea (prin bugetul european) a producției de bunuri publice europene.....	106
3.2.	Instituirea unui impozit unic european (prin înlocuirea sistemului actual de resurse proprii ale bugetului european).....	107
3.3.	Extinderea instituției „ <i>găurilor de vierme</i> ” în funcționarea principiului solidarității în construcția europeană	108
3.4.	Instituirea Mecanismului de premiere a respectării criteriilor de la Maastricht	109
4.	PROIECTE DE NATURĂ SOCIALĂ	110
4.1.	Înlocuirea conceptului (și instituției) de <i>multiculturalism</i> cu conceptul și (instituția) de <i>coabitare multiculturală</i>	110
4.2.	Introducerea programului de construcție socială europeană „ <i>Trei generații</i> ”	111
4.3.	Înlocuirea conceptului (și instituției) „ <i>egalitate de gen</i> ” cu conceptul (și instituția) „ <i>echitate de gen</i> ”	112
ANEXA 2. PLEDOARIE PENTRU FINANȚAREA MAI ACCENTUATĂ A CERCETĂRII-INOVĂRII SOCIALE ÎN UE		113
INDEX DE TERMENI ȘI DE NUME		116
INDEX DE FIGURI		119
INDEX DE TABELE		120

SINTEZA REZULTATELOR

1. Gestionarea efectelor economice (și sociale) generate de șocul pandemic COVID-19 trebuie făcută pe patru perioade diferite, fiecare cu obiectivul critic, ținta principală, modelul economic și resursele mobilizate specifice:

Perioada	I (Conservarea potențialului economic)	II (Recuperarea economică prin ocupare)	III (Reconsolidarea economică prin cerere)	IV (Restructurarea economiei naționale)
Interval	mai – sept.2020	oct.2020 – dec. 2021	ian.2022 – dec.2024	ian.2025 – dec. 2030
Denumire interval	Perioadă tranzitorie	Termen scurt	Termen mediu	Termen lung
Modelul economic	(PVP) Prețuri – Venituri – Profituri	(OC) Ocupare – Creștere	(CC) Cerere – Creștere	(ATA) Autonomie – Translaționalitate - Antifragilitate
Obiectivul critic	Conservarea potențialului economic	Revenirea/recuperarea activității economice	Reluarea cererii agregate (interne și externe) și stabilizarea ei	Formarea structurilor și mecanismelor de auto-sustenabilitate a economiei naționale
Ținta principală	Formarea de așteptări pozitive la prețuri, venituri și profituri	Reluarea, creșterea și stabilizarea ocupării	Consolidarea cererii agregate interne	Creșterea autonomiei economiei naționale față de mediul economic extern
Mijlocul mobilizat	Sprrijinirea publică a economiei reale	Sprrijinirea publică a pieței muncii	Sprrijinirea publică a cererii agregate adresate ofertei interne	Re-industrializarea economiei naționale
Efectul fundamental scontat	Blocarea inițierii/extinderii crizei economice	Reluarea ireversibilă a creșterii economice	Internalizarea creșterii economice	Sustenabilizarea și translaționalizarea creșterii economice

2. Inițiativa și greul efortului de gestionare a efectelor economice ale șocului pandemic COVID-19 trebuie asumate de stat (prin cinci politici publice convergente – politica fiscală, politica monetară, politica pieței muncii, politica comercială și politica socială).
3. Măsurile de politică publică adoptate trebuie să urmărească trei principii de bază:
- interesul național în reluarea, dezvoltarea, reconsolidarea și reconstrucția economiei;
  - aliniera la strategiile UE, inclusiv sub aspectul accesării fondurilor europene alocate în acest scop;
  - etapizarea gestionării efectelor șocului pandemic, așa încât realizarea fiecărui obiectiv critic de etapă să devină resursă pentru realizarea obiectivului critic din etapa imediat următoare.
4. Șocul pandemic COVID-19 se caracterizează prin patru trăsături:
- este de tip non-economic – nu este generat de defecțiuni în funcționarea unor mecanisme economice (fie din economia reală, fie din cea nominală);
  - este extern – nu este generat de funcționarea pieței interne descentralizate sau de intervenția eronată a guvernului în procesul/sistemul economic;
  - afectează economia reală, nu pe cea nominală (cum este regula într-o economie puternic intermediată financiar și sofisticată din punct de vedere nominal);
  - are efecte predictibile (deși șocul, ca atare, este impredictibil, fiind non-economic).
5. Măsurile de politică publică trebuie să ia în considerare cele patru trăsături ale șocului pandemic, menționate mai sus.
6. Șocul nu a declanșat (încă) o criză economică, deoarece el nu a avut timp să afecteze în mod ireversibil structurile economice (fie ale producției, fie ale finanțării/refinanțării), ci a condus doar la blocarea (suspendarea) pur funcțională a unor activități economice și financiare (Nota bene: în timp ce afectarea structurală este, de regulă, ireversibilă, afectarea funcțională este reversibilă, desigur cu

costurile aferente care trebuie suportate, fără ezitare și pudibonderii de tipul political correctness, de stat – acesta trebuie să se comporte, folosind terminologia lui Minsky, ca un stat mare, adică responsabil);

- totuși, întârzierea cu peste două luni a aplicării măsurilor de reluare a activității economice poate conduce la transferarea șocului în direcția afectării structurale a economiei (de exemplu, șomajul tehnic este un șoc funcțional în economia reală, dar șomajul standard este un șoc structural);
7. În ordine logică, intervenția publică trebuie să urmărească realizarea obiectivelor critice (respectiv a țințelor principale), îndeosebi pentru primele două perioade (perioada tranzitorie: mai – sep.2020, respectiv perioada termenului scurt: oct.2020 – dec. 2021), adică:
- prevenirea formării așteptărilor negative (pesimiste) privind prețurile, veniturile (inclusiv pensiile) și profiturile consumatorilor, producătorilor, antreprenorilor și investitorilor;
  - refacerea, creșterea și stabilizarea ocupării (inclusiv din perspectiva emigrației sau remigrației).
8. În perioada tranzitorie și în cea aferentă termenului scurt nu trebuie făcute schimbări instituționale majore, radicale și bruște – acestea ar bulversa suplimentar procesul economic și social: cele două perioade trebuie gestionate exclusiv din perspectiva reluării activității economice în mod stabil și, mai ales, pe baza rezolvării stabile a ocupării forței de muncă (aceasta va atrage și ocuparea capitalului, pe baza ratei de complementaritate capital - muncă).
- cu toate acestea, cele două perioade sunt ideale pentru a identifica soluții, proiecta strategii și elabora programe care, începând cu termenul mediu, să poată reconsolida sistemul economic național, iar pe termen lung să poată reconstrui complexul economic național ca un complex economic și instituțional autonom, translațional și antifragil în concertul economic european și internațional (este vorba despre faptul că orice criză iluminează noi oportunități).
9. Pe parcursul primelor două perioade ar trebui create o serie de instituții „de urgență”, iar ulterior, pe parcursul celorlalte două perioade, unele instituții de asigurare a sustenabilității, autonomiei, translaționalității și anti-fragilității complexului economic național. Prezentăm o sinteză a lor, pe perioade de constituire:

Instituția Perioada	Instituția 1	Instituția 2	Instituția 3	Instituția 4
I	<i>Comisia fiscal-bugetară de intervenție (serviciu de urgență economică)</i>			
II	<i>Mecanism pentru ocuparea forței de muncă remigrate (în cadrul MMPS)</i>	<i>Departamentul pentru remigrarea forței de muncă (în cadrul MMPS)</i>		
III	<i>Carta consolidării economice a României</i>	<i>Direcția pentru auto-sustenabilitatea economiei reale (în cadrul MFP)</i>	<i>Institutul de Studii și Strategii pentru Sustenabilitate (în cadrul Academiei Române)</i>	<i>Institutul de Studii Fiscal-Bugetare și Monetare „Mihail Manoilescu” (comun: MFP și AR)</i>
IV	<i>Comitetul de fructificare a oportunităților din perturbări (COFOP)</i>	<i>Comitetul de translaționare a creșterii economice (COTRACE)</i>	<i>Comitetul pentru arhitectura alegerii economice libere (CARAEL)</i>	

10. Guvernul (politica fiscal-bugetară) și Banca Națională a României (politica monetară) sunt principalii actori ai măsurilor de ajustare macroeconomică. De colaborarea dintre cele două instituții (adică de mix-ul fiscal-monetar) depinde în mod crucial realizarea obiectivelor critice. Prezentăm o sinteză a principiilor care ar trebui respectate de politicile publice, pe fiecare perioadă de gestionare a efectelor economice ale șocului pandemic COVID-19.

	Perioada I	Perioada II	Perioada III	Perioada IV
Politica fiscală	<ul style="list-style-type: none"> • impactul să vizeze economia reală • ajustarea să se facă prin mecanismele pieței 	<ul style="list-style-type: none"> • sprijinirea angajatorilor, pentru reluarea producției • sprijinirea angajaților să prefere ocuparea internă șomajului și ocupării externe 	<ul style="list-style-type: none"> • corelarea salariului cu productivitatea • stabilizatori fiscali automați • exclusivitatea îndatorării legitime 	<ul style="list-style-type: none"> • de la bunuri publice substanțiale la bunuri publice instituționale • de la discreționaritate la ajustare automată • auto-stimularea bazei de impozitare
Politica monetară	<ul style="list-style-type: none"> • non-neutralitatea monedei pe termen scurt • asigurarea finanțării de ultimă instanță 	<ul style="list-style-type: none"> • obiectiv de politică monetară: stabilitatea financiară • CEC Bank – finanțator de ultimă instanță comercial 	<ul style="list-style-type: none"> • supravegherea macroprudențială a îndatorării • evitarea deflației • creșterea capitalului autohton în sistemul bancar 	<ul style="list-style-type: none"> • acceptarea dominanței fiscale • evitarea monetizării datoriei publice
Politica pieței muncii	-	flexibilitatea angajatorului este un impuls spre creșterea ocupării	<ul style="list-style-type: none"> • șomajul: cea mai gravă problemă a economiei • introducerea flexicurității • contracte colective de muncă pe sectoare 	<ul style="list-style-type: none"> • menținerea ocupării în apropierea NAWRU • reactivarea pensionarilor
Politica comercială	-	-	<ul style="list-style-type: none"> • misiuni economice la ambasade • sprijin pentru export și producție pentru export 	-
Politica socială	<ul style="list-style-type: none"> • sustenabilitatea socială este cauză și efect al celei economice • justiția socială este cauză pentru calitatea vieții 	acordarea de facilități angajaților, din perspectiva asistenței sociale	<ul style="list-style-type: none"> • eficacitatea mai degrabă decât eficiența • translaționalitatea creșterii economice 	<ul style="list-style-type: none"> • mix: eficacitate economică – dreptate socială • modelul „trei generații”

1. PREAMBUL

1.0. Fenomenul declanșator

Este vorba despre o pandemie apărută în Asia (China, orașul Wuhan) la sfârșitul anului 2019, numită COVID-19. Această boală este provocată de un virus din familia de viruși numită coronavirus, având un genom bazat pe ARN, și anume SARS-CoV-2 (noua tulpină a coronavirusului SARS-CoV, apărut în 2003). Agresivitatea, impactul masiv asupra mortalității, precum și rapiditatea răspândirii virusului în Europa, ca urmare a circulației persoanelor, a determinat toate statele să ia o serie de măsuri, fie de prevenție, fie de tratament al infectării cu acest virus. În România, situația a fost gestionată prin intermediul a trei categorii de decizii normative: a) declararea stării de urgență (până în acest moment sunt două episoade a câte 30 de zile de instituire a stării de urgență; b) declararea stării de alertă (după ultima perioadă de stare de urgență); c) ordonanțe militare.

Pandemia COVID-19 (declarată ca atare de Organizația Mondială a Sănătății) a generat un șoc exogen (adică un șoc care nu este generat de funcționarea intrinsecă a pieței libere) asupra (aproape) tuturor economiilor naționale (precum și asupra unor sisteme economice integrate, cum este Uniunea Europeană), ceea ce reclamă realizarea unui studiu general, deocamdată la nivel calitativ, asupra impulsurilor transmise de această situație către sistemul economic (studiul se va concentra pe sistemul economic și instituțional al României).

1.1. Caracterizarea teoretică a fenomenului declanșator

Pandemia COVID-19 este, din punct de vedere al teoriei economice, un șoc extern, de natură non-economică, imprevizibil dar cu efecte predictibile. Fiind un șoc extern și, mai ales, fiind un șoc de natură non-economică, șocul pandemic este perfect tratabil din perspectivă instituțională, financiară și normativă. Explicația pentru această caracteristică este următoarea: șocul pandemic nu a afectat nici instituțiile economice, nici structurile financiare, nici mecanismele pe baza cărora funcționează economia. Ceea ce a generat acest șoc se referă la reducerea variabilelor macroeconomice – cerere, investiții, ocupare și altele asemenea – care, însă, reprezintă procese reversibile (desigur cu anumite costuri, îndeosebi de natură bugetară) dar, cum spuneam, reversibile într-un orizont de timp scurt. Pentru a repeta, această reversibilitate, și încă pe termen scurt, este posibilă, deoarece economia nu a suferit „stricăciuni” structurale, ci doar efecte negative funcționale (dispariția unor conexiuni în ceea ce privește tranzacțiile economice – atât interne, cât și externe – indisponibilitatea temporară a forței de muncă, deflația temporară a cererii de consum și a cererii de investiții și altele asemenea).

1.2. S-a produs o criză economică?

1.2.1. Conceptul de criză economică

Criza economică reprezintă o perturbare structurală (nu simplu funcțională) a unui sistem economic, de exemplu, a unui sistem economic național. Fiind de natură structurală, criza economică va modifica, desigur, și funcționarea economiei, adică va modifica realizarea funcțiilor sale de producție, distribuție, consum și redistribuție, prin afectarea variabilelor macroeconomice principale: cererea agregată, oferta agregată, prețurile, profiturile, investițiile, ocuparea și, în cele din urmă, nivelul de trai și calitatea vieții. Tabelul 1 descrie tipul de șoc generat de pandemia COVID-19.

Origine \ Natură	economică/nominală	non-economică
sistemul economic (șoc intern)	(1.1) șoc economic intern	(1.2) șoc non-economic intern
mediul sistemului economic (șoc extern)	(2.1) șoc economic extern	(2.2) șoc non-economic extern

Tabelul 1. Tipul de șoc generat de pandemia COVID-19.

Sursa: autorul.

Indiferent de tipul de șoc produs, el are potențialul de a genera o criză economică (sau nominală¹) doar dacă afectează structurile sistemului economic în cauză – mai întâi, structurile nominale, îndeosebi structurile de finanțare/refinanțare, precum și celelalte variabile nominale structurale, apoi, eventual, structurile reale, îndeosebi cele referitoare la sectoare și ramuri economice, precum și la variabilele reale: investiții, ocupare, productivitate etc.

1.2.2. Verificarea condițiilor de inițiere a unei crizei economice

Pe baza profilului descris mai sus al șocului generat de pandemia COVID-19, considerăm că pot fi extrase următoarele concluzii:

- șocul este *atipic*: el are particularitatea că ocolește „calea” standard – afectarea fluxurilor nominale ale economiei (îndeosebi mecanismul de finanțare/refinanțare) – și afectează direct economia reală:
  - reducerea/limitarea activităților economice care implică aglomerări umane (din grija de a evita răspândirea virusului SARS-CoV-2) a condus la scăderea factorului muncă în funcția de producție, deci la scăderea ofertei interne;
  - reducerea participării forței de muncă la activitatea economică a condus și la reducerea cererii agregate – mai ales la nivelul consumului privat de bunuri și servicii – ceea ce a afectat în mod adițional și negativ oferta internă;
  - așteptările negative privind evoluția pe termen scurt a situației economice create a condus la o scădere a înclinației spre investiții, deși este posibil ca înclinația spre economisire să fi crescut (cu toate că reducerea venitului disponibil ar trebui să conducă, „teoretic”, la o reducere a înclinației marginale spre economisire);
- șocul este *extern*: această caracteristică este foarte importantă. Într-adevăr, un șoc intern este un șoc care este „secretat” de mecanismul economic respectiv (fiind vorba despre un sistem economic descentralizat – piață liberă – un șoc intern reprezintă o funcție necesară a aceluși sistem), ceea ce înseamnă că este un rezultat inerent al structurii economice descentralizate respective. Fiind vorba, cum am arătat, de un șoc extern, el nu este generat de structura sistemului economic românesc, deci potențialul său de a declanșa o criză este relativ mic, deși nu inexistent;
- șocul este *non-economic*: în general, un șoc care afectează un sistem economic poate fi:
  - economic/real (semnifică variația bruscă și impredictibilă a unei variabile a economiei reale – exemplu: o emigrare masivă a forței de muncă active, care reduce brusc și masiv ocuparea internă);
  - economic/nominal/financiar (semnifică variația bruscă și impredictibilă a unei variabile a economiei nominale – exemplu: o creștere masivă a ofertei de monedă, care generează o inflație puternică de tip pull/cerere);

¹ Nu este relevant pentru studiul de față a se arăta că, de fapt, nu există decât crize nominale, și doar impactul lor asupra economiei reale (asupra variabilelor economice reale) generează propriu-zis ceea ce numim criză economică. De aceea, o criză nominală poate fi oricând blocată să se transforme în criză economică (adică să „migreze” în economia reală). Cu atât mai mult, un șoc non-economic și extern, cum este șocul pandemiei COVID-19, poate fi blocat de a se transforma în criză nominală, respectiv în criză economică.

- natural (semnifică o variație bruscă și impredictibilă a unei variabile naturale – exemplu: un cutremur, o inundație, o epidemie)
- instituțional/politic (semnifică o variație bruscă și impredictibilă a cadrului normativ, a regimului politic sau a formei de guvernământ – exemplu: evenimentele sociale și politice din anul 1989).

Consecințele esențiale ale acestor particularități ale șocului extern pandemic, pentru economia României, sunt următoarele:

- (a) șocul *nu afectează structurile economice*, ci doar funcționarea acestora, în sensul diminuării dimensionale, a ritmicității, a vitezei etc. în ceea ce privește producția și consumul (tranzacțiile);
  - consecință directă: afectarea funcțională nu este persistentă, ci reversibilă
- (b) șocul are potențialul de a *crea așteptări negative (pesimiste)* pe termen scurt² (și chiar pe termen mediu)
  - consecință directă: într-o economie de piață liberă, descentralizată, cum este economia României, actorii economici iau deciziile economice pe baza așteptărilor (chiar și anticipațiile raționale derivate din modele de raționalitate – calitative sau/cantitative – sunt afectate de aceste așteptări, sau de aceste sentimente privind viitorul); dacă așteptările sunt negative (pesimiste) deciziile economice vor genera o reducere a activismului actorilor economici, cu impact asupra generării recesiunii sau, mai grav, a depresiunii;
- (c) șocul *nu afectează mecanismele de finanțare/refinanțare* a economiei reale
  - consecință directă: nu există o perturbare semnificativă nici a sistemului bancar, nici a pieței de capital, din perspectiva capacității de finanțare/refinanțare (indirectă, respectiv directă) a economiei reale.

1.2.3. Condițiile a căror întrunire ar putea iniția o criză a economiei reale

În concluzie, șocul extern, non-economic, impredictibil, dar cu efecte predictibile – adică șocul generat de pandemia COVID-19 –, deși nu a acționat în modul „standard”, adică prin perturbarea componentei nominale a economiei, are potențialul de a iniția o criză economică, mai întâi în economia reală și apoi în economia nominală, în următoarele condiții a căror întrunire ar trebui evitată, chiar dacă pentru asta va trebui plătit un preț mare (îndeosebi din perspectivă bugetară):

- *întârzieri în acordarea sprijinului* (nu numai financiar, ci, mai ales din perspectiva ocupării) către economia reală:³
  - firmelor mari, care au efect de antrenare pe orizontala economiei reale;
  - IMM-urilor care nu sunt majoritar dependente de sub-contractările din partea firmelor mari
  - sectorului primar – cu precădere agriculturii – și secundar – cu precădere construcțiilor (în această ordine de importanță logică și cronologică);

² Termenul scurt se referă la 1-2 ani, termenul mediu se referă la 3-4 ani, termenul lung la 5 ani și peste.

³ În opinia noastră, în condițiile afectării directe a economiei reale (a ofertei interne, cum vom arăta în continuare), o întârziere mai mare de două-trei luni în aplicarea măsurilor de reluare a activității economice poate reprezenta pragul dincolo de care riscul de inițiere a crizei economice este, practic, inevitabil.

NB: nu are importanță dacă sprijinul acordat este doar parțial, acordarea lui are și un efect psihologic important;

- *permiterea formării așteptărilor negative (pesimiste) în privința prețurilor, salariilor (inclusiv a pensiilor și altor plăți de transfer) și profiturilor*
  - această condiție este, probabil, condiția esențială în pregătirea inițierii (care, apoi, urmează un fenomen de cascadă) unei crize în economia reală, și ea trebuie evitată cu fermitate;
- *permiterea sistemului bancar să se autonomizeze excesiv față de problemele economiei reale, și să-și securizeze interesul sectorial în mod asimetric cu economia reală:*
  - într-o economie de piață liberă și descentralizată, cum este economia românească, băncile comerciale își vor proteja propriile interese atunci când acestea nu mai sunt servite de dinamica economiei reale⁴;
  - acest comportament nu încalcă principiile economiei de piață funcționale, dar el trebuie limitat prin intervenția guvernamentală, și anume prin mijloace economice (subvenții la credite, garanții de stat la credite și altele asemenea), care să mărească costul de oportunitate al sistemului bancar pentru cazul în care nu participă, în mod specific, la reluarea activităților în economia reală;
  - NB: sănătatea, certitudinea și continuitatea finanțării/refinanțării economiei, îndeosebi a economiei reale, este cheia, atât pentru evitarea intrării în criză economică, cât și pentru ieșirea din criză, după ce, eventual, s-a intrat.

---

⁴ Faptul că cea mai mare parte a capitalului bancar din România este străin nu este deloc lipsit de importanță în predicțiile privind comportamentul sistemului bancar relativ la interesul economiei reale naționale. De ce s-a permis (administrativ și chiar politic – deoarece problema poate fi privită și din perspectiva siguranței naționale) să se producă această situație, este o problemă care excede obiectivele prezentului studiu.

2. CONSECINȚELE PREZUMATE ALE ȘOCULUI PANDEMIC ASUPRA ECONOMIEI (ANALIZĂ-DIAGNOSTIC)

Analiza-diagnostic se va baza pe următoarele două scheme generale care descriu activitatea economică în sistemul economic național (vezi Figurile 1, respectiv 2).

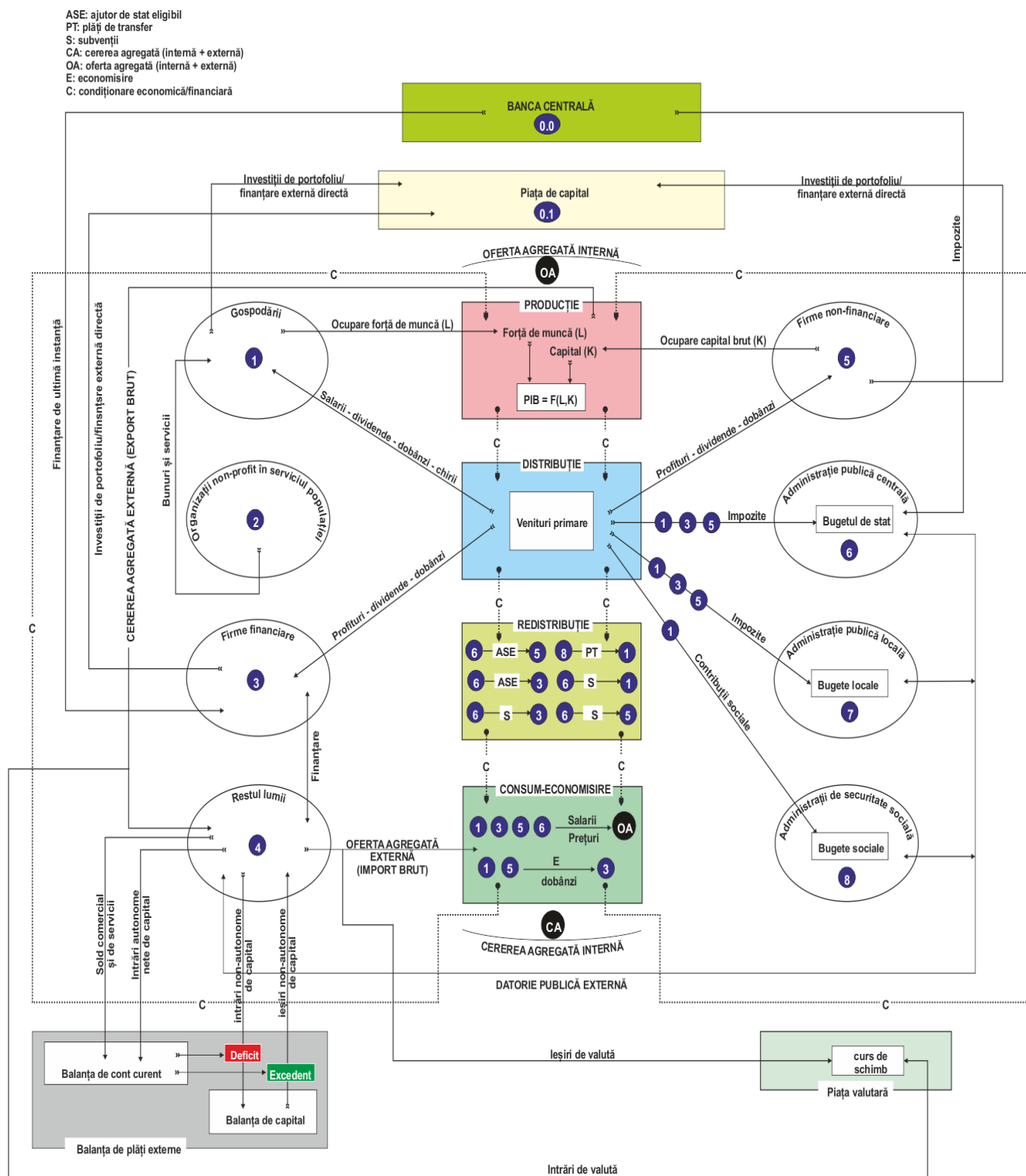

Figura 1. Schema generală a activității macroeconomice.

Sursa: autorul.

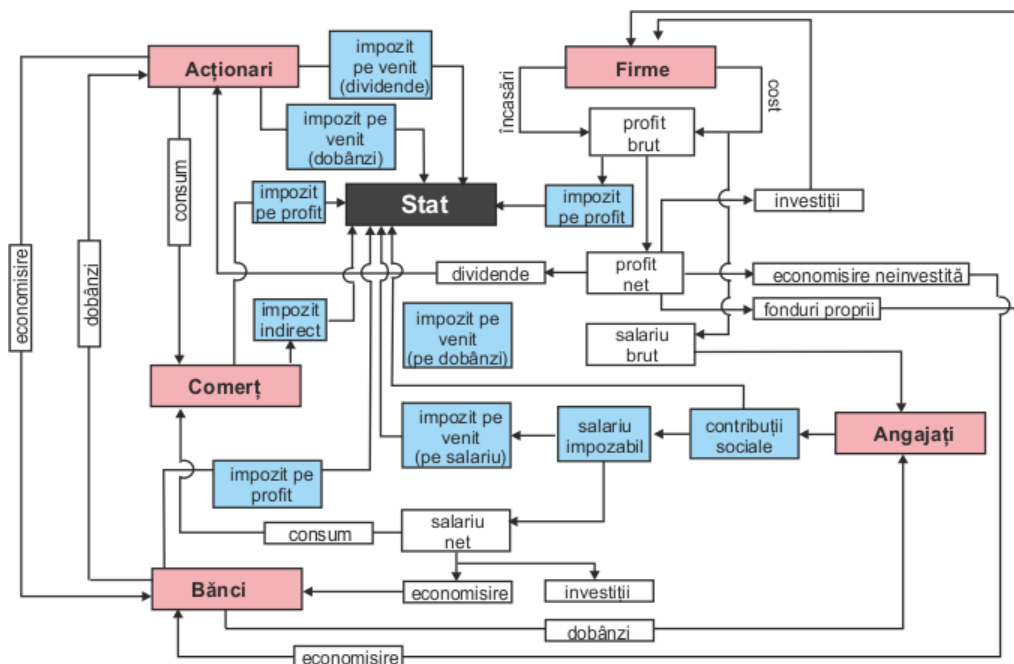

Figura 2. Fluxurile de venituri și profituri în economie.

Sursa: autorul.

2.1. Economia reală

Examinarea impactului șocului pandemic asupra economiei reale se va face pe baza schemelor de activități și fluxuri economice reale indicate în Figura 3 (prezentarea fenomenelor sau proceselor se oprește la „trecerea” lor în economia nominală, care va fi examinată separat).

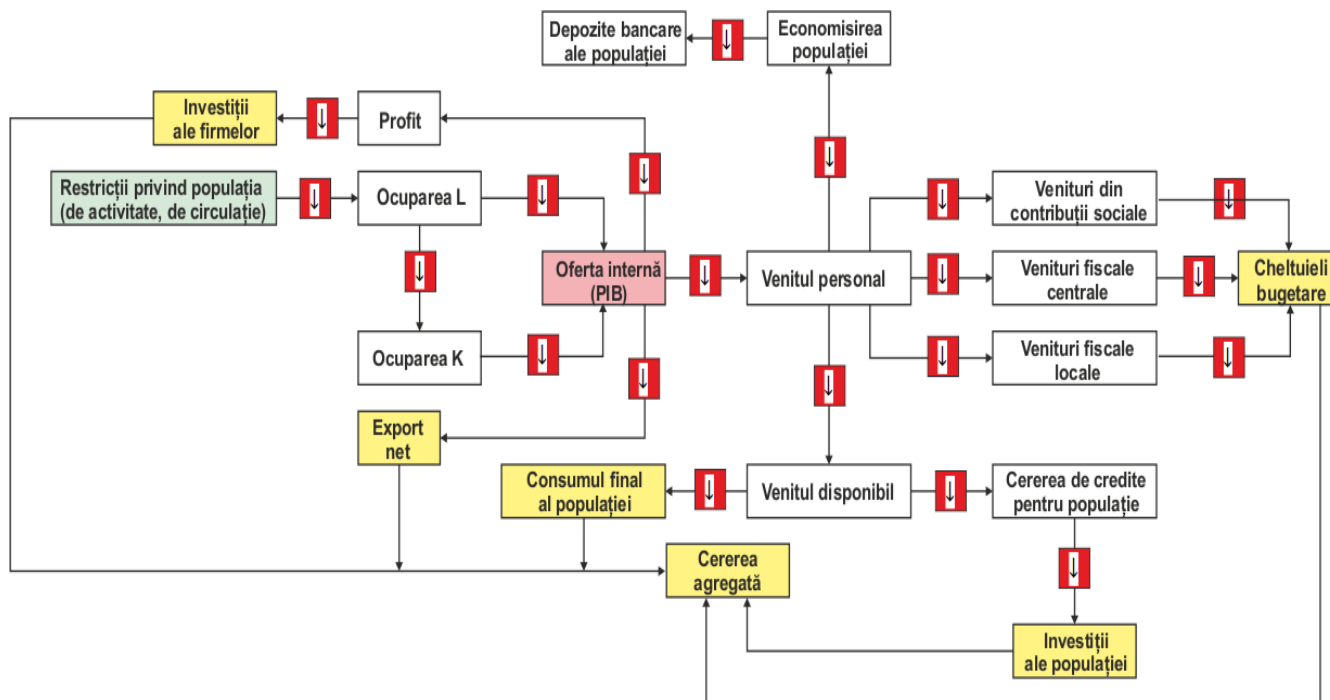

Figura 3. Descrierea fluxurilor economice reale sub impactul șocului pandemic.

Sursa: autorul.

2.1.1. Cererea

2.1.1.1. Consumul final al populației

Cererea de consum final al populației înregistrează o scădere, determinată de următorii factori cauzali simultani sau care se inter-condiționează temporal (în mod succesiv, prin cauzalitate circulară):

- ca urmare a stopării/reducerii activității economice în baza restricțiilor administrative impuse de starea de urgență și ordonanțele militare, venitul personal scade (atât pe familie, cât și per capita). Aceasta duce la scăderea cererii de consum de bunuri și servicii⁵;
- înclinația marginală spre consum va crește în încercarea de a menține (în baza efectului de clichet) consumul de bunuri și servicii anterior scăderii venitului disponibil⁶; în opinia noastră, creșterea (teoretică) a înclinației marginale spre consum nu va acoperi scăderea absolută a venitului disponibil, deci cererea de consum final al populației își va menține tendința de scădere;
- fenomenul non-ortodox care se produce în relația cerere – ofertă (și anume, scăderea ofertei generează scăderea cererii, și nu invers⁷, cum este cazul „standard”) va contribui, și ea, la reducerea consumului final al populației;
- acordarea indemnizației de șomaj, respectiv plata șomajului tehnic, compensează parțial pierderea la nivelul salariului, deci mai reduce din presiunea de scădere a cererii de consum final al populației.

Apreciem că, pe ansamblu, deși scăderea cererii privind consumul final al populației nu este autonomă, ci este cauzată de scăderea ofertei generate de restricțiile administrative impuse, ea acționează, apoi, într-un mecanism de feedback pozitiv cerere – ofertă, în direcția scăderii în continuare, dacă nu se iau măsurile adecvate de blocare a acestui feedback pozitiv.

2.1.1.2. Investiția privată

Scăderea venitului disponibil, prezentată mai sus, are drept rezultat și scăderea economisirii la nivelul gospodăriilor, ceea ce duce la scăderea investițiilor realizate de populație (de exemplu, pentru valori imobiliare – locuințe, terenuri). În același timp, scăderea ofertei interne are, ca efect nemijlocit, scăderea profitului firmelor (atât non-financiare, cât și financiare)⁸, ceea ce conduce la câteva efecte cumulative: a) scăderea capacității de auto-finanțare a firmelor, cu impact asupra îndatorării acestora la bănci sau pe piața de capital⁹; b) reducerea dividendelor plătite acționarilor, cu impact în formarea așteptărilor negative în piața de capital; c) reducerea sau anularea creșterilor de capital social; d) reducerea investițiilor brute. Desigur, un efect de reducere a investițiilor nete la nivelul firmelor se va produce și ca urmare a pesimismului legat de cinematica cererii agregate dar această reducere ar fi o decizie voluntară a firmelor în cauză (care și-ar conserva economisirea pentru investiții ulterioare, după ce pesimismul se va atenua), dar de data aceasta este vorba despre o decizie „impusă” de insuficiența profitului net.

⁵ În etapa a doua a studiului (11.05 – 15.12.2020) aceste considerații calitative vor fi examinate din perspectivă cantitativă (pe bază de modele matematice).

⁶ Venitul disponibil este ceea ce rămâne din venitul personal după plata prelevărilor directe la bugetul general consolidat (impozit pe venit și cele trei categorii de contribuții sociale).

⁷ Așa cum ne-am aștepta într-o economie post-keynesiană care se „respectă”.

⁸ Chiar dacă rata profitului se conservă (de exemplu, ca rezultat al dotărilor tehnologice superioare), masa profitului va scădea în condițiile reducerii cifrei de afaceri.

⁹ Situația băncilor nu este foarte diferită aici, deoarece scăderea venitului disponibil conduce la scăderea cererii de credite din partea populației și a firmelor non-financiare, refinanțarea acestor credite trebuind să se facă fie prin îndatorare pe piața interbancară, fie de la banca centrală (împrumutător de ultimă instanță).

2.1.1.3. Cheltuielile guvernamentale

Cheltuielile guvernamentale vor suferi două procese concomitente: a) o restructurare – în sensul standard al termenului, adică de modificare a structurii cheltuielilor – modificare drastică în favoarea cheltuielilor publice pentru rezolvarea problemelor create de pandemie, și pe care piața, prin mecanismele ei de auto-reglare, nu le poate rezolva; b) o creștere absolută a cheltuielilor publice, pe toate componentele bugetului general consolidat. Să examinăm principalele componente de cheltuială guvernamentală.¹⁰

c.1. Achiziția guvernamentală

Estimăm că cheltuielile cu achizițiile (cumpărările) guvernamentale vor crește. În această privință, facem următoarele considerații privind direcțiile în care aceste cheltuieli chiar trebuie să crească:

- pentru *sectorul primar* (agricultură, silvicultură, minerit): pentru anul 2020 pot fi făcute achiziții curente – de exemplu, producția agricolă pentru care a scăzut cererea – în scopul menținerii așteptărilor pozitive privind prețurile (adică privind inexistența riscului de scădere a prețurilor) și privind certitudinea desfacerii producției în viitor;
- pentru *sectorul secundar* (industrie prelucrătoare – inclusiv din industria alimentară – și construcții): pentru compensarea scăderii cererii private adresate producției interne de bunuri de echipament (de investiții), respectiv producției private interne de materiale de construcție.

Este de dorit ca alte capitole de achiziții guvernamentale să fie închise, cel puțin pe primele două perioade ale situației create de pandemia COVID-19: a) perioada de conservare a potențialului economiei naționale (mai – septembrie 2020); b) perioada (termenul scurt) de recuperare/revenire a economiei naționale (octombrie 2020 – decembrie 2021). Cheltuielile cu achiziția guvernamentală trebuie considerate, pe primele două perioade, ca cheltuieli structurale (adică obligatorii, inevitabile).

c.2. Asistența socială

Dacă cheltuielile cu achiziția guvernamentală sunt destinate să furnizeze resurse de compensare a scăderii cererii private de bunuri și servicii, în scopul continuării activității economice, cheltuielile cu asistența socială sunt destinate să compenseze pierderile economice care au impact social: șomaj, șomaj tehnic, medicamente, ajutor social (venitul minim garantat), alocații pentru copii și altele asemenea. Având în vedere contractul social, ne așteptăm ca cheltuielile cu asistența socială să crească, deși o parte va fi finanțată din fonduri europene alocate special acestui scop.

c.3. Investiția publică

Având în vedere scăderea ofertei interne, însoțită de scăderea venitului disponibil al populației, respectiv de scăderea profitului firmelor (atât non-financiare, cât și financiare), opinăm că, în urmărirea obiectivelor stabilite pentru primele două perioade, statul va trebui să ia locul sectorului privat în menținerea turată a motorului investițional intern. În acest sens, ponderea cheltuielilor cu formarea brută a capitalului fix în bugetul general consolidat va crește (opinăm, chiar, că va trebui să crească) – NB: din punct de vedere cantitativ, luând în considerare scăderea PIB (chiar în valoare nominală), va trebui ca creșterea ponderii menționate a cheltuielilor cu investiția publică să fie de așa natură încât, cel puțin, să se mențină valoarea absolută a acestor cheltuieli la nivelul anului 2019. Obiectivul principal al creșterii cheltuielilor cu investiția publică este același cu cel al creșterii cheltuielilor cu achiziția guvernamentală: creșterea cererii agregate interne adresate (ar trebui, în cea mai mare parte) producției interne.

¹⁰ Mai precis, este vorba despre cheltuielile bugetului general consolidat.

2.1.1.4. Soldul balanței comerciale și al balanței serviciilor

Sub aspectul tranzacțiilor economice internaționale, atât la nivel intra-comunitar, cât și la nivel extra-comunitar, considerăm că următoarele fenomene/procese vor fi antrenate de impactul pandemiei COVID-19:

- va surveni un import specific de materiale și echipamente medicale în vederea gestionării de specialitate a pandemiei;
- exportul de bunuri va scădea, atât ca urmare a scăderii producției interne, cât și ca rezultat al scăderii cererii externe, scădere generată atât de scăderea producției în țările partenere, cât și de scăderea venitului în acele țări (înclinația marginală spre import scade);
- importurile fără substituibili sau cele pentru care există contracte ferme vor fi, însă, făcute, inclusiv importurile pentru reexport;
- având în vedere condițiile meteorologice precare pentru agricultură (în speță, seceta prelungită și intensă), este previzibilă creșterea importului de produse agricole și alimentare, paralel cu scăderea exportului de asemenea bunuri.

Pe ansamblu, estimăm o deteriorare a balanței comerciale (cu impact, cum vom vedea la examinarea economiei nominale, asupra cursului de schimb). În ceea ce privește balanța serviciilor, considerăm că, cel puțin pe perioada manifestării acute a pandemiei, atât exportul, cât și importul de servicii vor înregistra stagnări, deci soldul acestei balanțe se va menține la nivelul existent înaintea izbucnirii pandemiei, neafectând în mod negativ soldul balanței de cont curent.

2.1.2. *Oferta internă (PIB actual)*

În mod „normal”, variația ofertei interne (adică a PIB) este efect al variației, în același sens, al cererii interne adresate producției interne.¹¹ Specificul impactului economic al pandemiei COVID-19 este că prima variabilă macroeconomică afectată (atât în ordine logică, cât și în ordine cronologică) a fost oferta agregată internă care, la rândul său, reluând cauzalitatea reciprocă dintre cerere și ofertă, a afectat, în același sens, variația cererii agregate interne (așa cum s-a arătat mai sus). Din perspectivă structurală, scăderile cele mai mari în ceea ce privește crearea PIB (metoda producției) ar putea fi următoarele:

- în principiu, agricultura este ramura economică (componentă a sectorului primar al economiei) cel mai puțin afectată de pandemia COVID-19, având în vedere dispersia spațială a acestei activități, precum și slaba inter-acțiune directă dintre indivizi (adică interacțiunea cu potențial de a viola restricția privind distanțarea fizică¹² impusă de autorități în vederea prevenirii extinderii infectării cu SARS-CoV-2). Din nefericire, perioada extinderii epidemiei COVID-19 a coincis cu o perioadă de secetă cronică, ceea ce compromite grav nivelul și calitatea producției agricole și, pe cale de consecință, pe cea a industriei alimentare. Estimăm, așadar, o scădere PIB din agricultură;
- întreruperea/reducerea activității din sectorul secundar al economiei, poate mai puțin în ramura construcțiilor (unde, la fel ca în cazul agriculturii, expunerea generată de inter-

¹¹ Atât cererea agregată, cât și oferta agregată conțin două componente: cererea agregată internă și cererea agregată externă (exportul), respectiv oferta agregată internă și oferta agregată externă (importul). În acest punct ne interesează oferta agregată internă (oferta agregată externă a făcut obiectul analizei de la soldul balanței comerciale și al balanței serviciilor).

¹² Nu este cazul să fim pedanți, dar sintagma „distanțare socială” utilizată în documentele oficiale precum și, mult mai copios, de analiștii televizați, este prețioasă și, mai ales, neadecvată – conceptul de distanță socială sau de distanțare socială este un concept sociologic (și de psihologie socială) foarte sofisticat și are, în consecință, semnificații și chiar conotații fără nici o legătură cu ceea ce vor să impună restricțiile administrative despre care este vorba.

acțiunea condiționată de apropierea fizică este mai redusă), va însemna și va conduce la scăderea PIB din acest sector;

- sectorul serviciilor (sectorul terțiar) va înregistra o cinematică ambivalentă: a) în ceea ce privește serviciile pentru producție, ele se vor reduce substanțial, ca urmare a scăderii ofertei interne; b) în ceea ce privește serviciile pentru consum (cum ar fi serviciile personale), acestea vor înregistra o scădere drastică, atât ca urmare a scăderii venitului disponibil, ceea ce va cauza scăderea cererii de asemenea servicii, cât și ca urmare a restricțiilor administrative de interacțiune apropiată fizic între indivizi;
- activitatea din învățământ și cercetare se pare că nu se va întrerupe sau reduce, din motive evidente, deci sectorul cuaternar se pare că mai degrabă va stagna;
- cât privește sectorul quinar, acesta ar trebui să capete o efervescentă deosebită, având în vedere nevoia de soluții politice, sociale, culturale și, în primul rând, economice, pentru gestionarea efectelor generate de pandemia COVID-19.

Însumând efectele calitative estimate anterior cu privire la structura de formare, din perspectiva producției, a PIB, tragem concluzia că oferta internă va înregistra o scădere semnificativă.¹³

2.1.3. Ocuparea

Evoluția ocupării (respectiv evoluția, în oglindă, a șomajului) este o consecință nemijlocită a faptului că pandemia COVID-19, prin restricțiile administrative pe care le-a impus, a afectat oferta internă, ceea ce a condus la scăderea ocupării, fie ca urmare a suspendării unor contracte de muncă, fie ca urmare a concedierilor (șomaj „standard”), fie, în al treilea rând, ca urmare a introducerii procedurii de șomaj tehnic. Deși, din perspectivă bugetară (sau general financiară), modalitatea prin care a scăzut ocuparea este importantă, sub aspectul general economic, această modalitate nu este importantă. Efectul (atât cel direct, cât și cel în „cascadă” – vezi Figura 3) este scăderea ofertei interne, scăderea venitului personal (și, ca urmare, a încasărilor bugetare din contribuții sociale și din impozitarea venitului personal), scăderea venitului disponibil, deci scăderea cererii de consum, a investițiilor populației și ale firmelor etc. Problema scăderii ocupării comportă câteva nuanțări obligatorii din punct de vedere al consecințelor previzibile:

- avem o scădere a ocupării care are un grad de reversibilitate scăzut – este vorba despre scăderea ocupării ca urmare a intrărilor în șomaj (închiderea afacerilor sau/și concedierile). Acest tip de scădere a ocupării trebuie tratat din perspectivă structurală;
- avem o scădere a ocupării care are un grad ridicat de reversibilitate – este vorba despre scăderea ocupării ca urmare a intrărilor în șomaj tehnic (suspendarea afacerilor). Acest tip de scădere a ocupării trebuie tratat din perspectivă funcțională;
- avem o scădere a ocupării care este (relativ) independentă de impactul pandemiei COVID-19 – scăderea ocupării în agricultură nu este cauzată de aspecte contractuale,¹⁴ ci de imposibilitatea efectivă de desfășurare activității specifice;
- avem o scădere a ocupării care este în totalitate generată de introducerea restricțiilor administrative de răspuns la pandemie, dar care, în același timp și în cea mai mare parte, nu are consecințe contractuale (deci nu are caracter definitiv, putând fi considerată complet reversibilă) – este vorba de populația ocupată în sectorul serviciilor personale, și, parțial, în sectorul serviciilor turistice (domeniul Horeca). Tot aici intră și populația ocupată în profesiile liberale – avocați, consultanți din toate domeniile și alții asemenea.

¹³ Cum arătam anterior, calculele de estimare cantitativă a acestei evoluții vor face obiectului continuării cercetării în partea a doua anului în curs.

¹⁴ A nu se confunda populația ocupată cu populația salariată (ultima este doar o componentă din populația ocupată). În acest studiu se are în vedere întreaga populație ocupată, fie că este de tip salarial, fie de tip non-salarial.

O remarcă specială în privința ocupării trebuie făcută cu privire la fenomenul re-migraționist (NB: desigur, încă nu se poate aprecia dacă a fost cu adevărat un fenomen remigraționist, deoarece trebuie să vedem care este intrarea netă – și stabilă – de forță de muncă revenită, ținând cont de faptul că mulți dintre cei reveniți au plecat imediat înapoi, la scurt timp după revenire). S-a constatat că, în urma căpătării caracterului pandemic, epidemia COVID-19 a cauzat revenirea unei părți din forța de muncă emigrată¹⁵. Acceptând că un anumit număr dintre cei reveniți din emigrație rămân definitiv în țară, ei vor fi „numărați” la populația neocupată sau, în unele cazuri, la șomeri.

2.1.4. Prețurile

Într-o economie de piață descentralizată, cum este și economia României, prețurile sunt variabile economice auto-testabile, adică ele variază, în mod liber,¹⁶ în direcția în care cererea și oferta se echilibrează. Specificul impactului economic al pandemiei COVID-19 este că a afectat aproape simultan cererea agregată și oferta agregată (cu un mic „avans” cronologic al afectării ofertei agregate). Aceasta înseamnă că cererea și oferta au scăzut aproape simultan¹⁷, deci, în principiu, prețurile la bunuri și servicii ar trebui să rămână relativ invariante. Dar, ca aproape toate variabilele economice, prețurile se formează nu pe baza trecutului, ci pe baza viitorului (anticipațiilor, respectiv așteptărilor). În acest sens, estimăm că se va produce o „tentativă” de creștere a prețurilor¹⁸, pe baza anticipării faptului că, deși o parte a populației ocupate nu mai are același venit disponibil pe care-l avea anterior, ea va putea consuma (vezi efectul de clichet) cheltuindu-și economisirile făcute sau făcând împrumuturi (poate mai puțin de tip bancar). Așadar, există o „coadă” a venitului disponibil, bazat pe avere, nu pe venitul curent, care va excede oferta scăzută, deci se produce ceea ce teoria economică numește excedent de cerere, care conduce la creșterea (sau suportarea creșterii) prețurilor. Estimăm că acest fenomen se va produce în prima parte a impactului economic exercitat de pandemie, urmând ca, în circa trei-cinci luni, efectul să dispară și să predomină un efect invers, de scădere a prețurilor ca urmare a scăderii cererii solvabile – într-adevăr, având în vedere existența unor stocuri de bunuri, îndeosebi bunuri de echipament sau de folosință îndelungată, apreciem că se va ajunge relativ repede la un excedent al ofertei în raport cu cererea, deci la un fenomen de deflație.¹⁹ Sub aspect pur calitativ, estimăm următorul trend al prețurilor (mai bine zis, al prețului mediu pe economie) (Figura 4). Facem notațiile: *E*: economisiri ale populației; *D*: credite luate (datorii contractate) de populație și firme non-financiare; *S*: stocuri de produse (pentru consum intermediar – inclusiv bunuri de investiții – și consum final) aflate la producători (fie din producție internă, fie din import); *p*: prețul mediu pe economie.²⁰

¹⁵ Trebuie ținut cont de faptul că declararea pandemiei s-a făcut cu circa o lună înainte de sărbătorile religioase de Paște, ceea ce, probabil, a contat în decizia de revenire în țară a unor emigrați, care nu au avut nici imperativul (apărut în țara în care au emigrat), și nici intenția de a remigra.

¹⁶ Nu are relevanță aici subtilitatea privind vâscozitatea, adică rezistența la variație liberă – semnalată încă de Keynes – a prețurilor (și a salariilor) ca urmare a sindicalizării producătorilor (respectiv a salariaților).

¹⁷ Din punct de vedere teoretic, considerăm că masa monetară (oferta de monedă) nu este o variabilă exogenă la dispoziția autorității monetare (cum cred monetariștii sau falșii keynesieni – vezi sinteza neoclasică), ci este determinată de piața muncii (mai exact de gradul de ocupare).

¹⁸ Nu ne referim aici la cazul prețurilor speculative care cresc deja (sau manifestă tendință de creștere) la produsele și serviciile conjuncturale – echipament de protecție antivirus, produse dezinfectante sau medicamente de tratare a infectării cu SARS-CoV-2. Speculația prețurilor constituie infracțiune și va fi pedepsită penal – noi ne referim aici la mecanismul economic „cinstit” de variație a prețurilor.

¹⁹ Pericolul fundamental al unei deflații mari și persistente va fi examinat la capitolul care va trata economia nominală.

²⁰ Prețul utilizat pentru calculul deflatorului PIB.

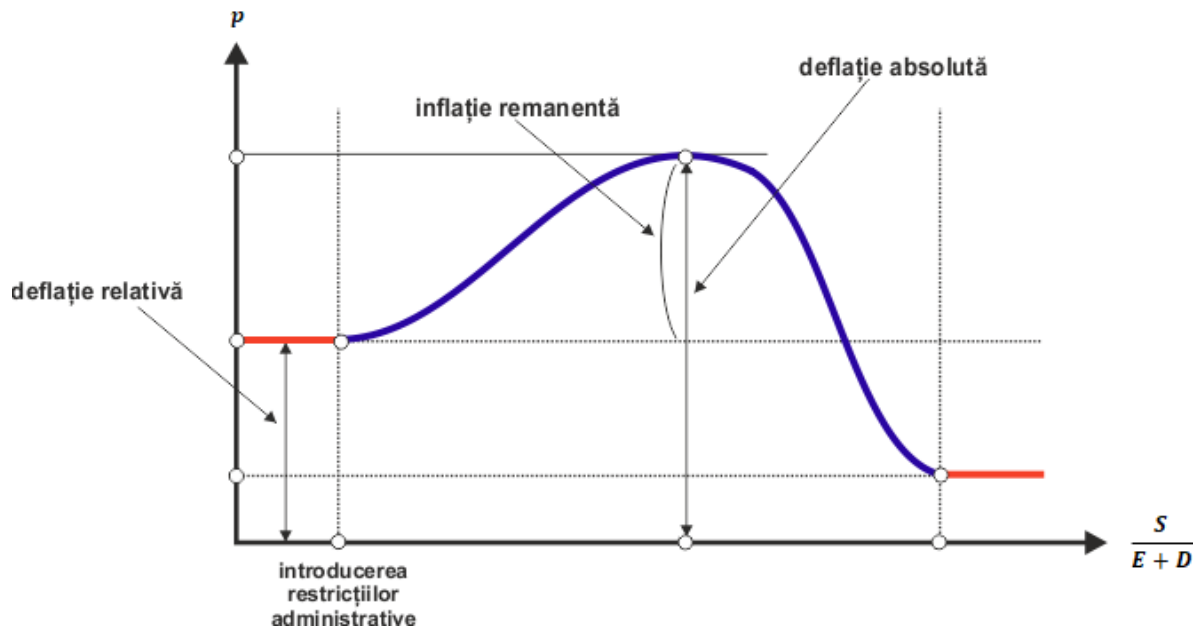

Figura 4. Cinematica previzibilă a prețurilor până la reluarea activității economice.

Sursa: autorul.

2.1.5. Piața imobiliară

Piața imobiliară are un comportament asemănător cu piața aurului, în sensul că „promite”, cel puțin, conservarea valorii monetare a achiziției, dacă nu, în cele mi multe cazuri, o creștere a acestei valori. În baza acestei evaluări, comportamentul investițional va înregistra o presiune spre evitarea riscului și utilizarea economisirii (prezente sau viitoare²¹) pentru dobândirea de bunuri imobiliare. Așadar, este posibil să se înregistreze o creștere a cererii pentru acest tip de bunuri, mai ales din partea celor care nu trăiesc din venitul curent, ci din venitul acumulat (avere). Estimăm că cererea de bunuri imobiliare din partea celor care vor contracta datorii pentru aceste achiziții va fi relativ ne semnificativă, în condițiile în care așteptările pesimiste privind reluarea, cel puțin la nivelul anterior, a activității economice, se mențin. Ca atare, nu credem că se va produce o inflație semnificativă privind piața imobiliară.

2.1.6. Salariile

Salariile reprezintă un preț (deși nu chiar ca oricare altul), și anume prețul muncii²², stabilit prin negocierea dintre angajator și angajat (la nivel individual sau prin intermediul sindicatelor aferente). Și totuși, cinematica salariilor nu o va urma pe aceea a prețurilor, în general, așa cum a fost descrisă în Figura 4. În acest sens, facem următoarele considerații:

- în mod relativ, firmele (ne referim la firmele non-financiare, dar logica poate fi aplicată și firmelor financiare) sunt mai „doritoare” decât forța de muncă pentru a readuce angajații în activitate. Aceasta se explică prin faptul că indivizii, care fac parte din familii sau au rude care ar putea fi într-o situație economică de natură să permită acordarea de ajutor financiar

²¹ Economisirea viitoare este îndatorarea prezentă – datoria contractată în prezent va putea fi achitată în viitor doar dacă, în viitor, se va economisi (nu are relevanță eventuala rostogolire a datoriei deoarece, la un moment dat, va trebui să se economisească pentru a stinge datoria, oricât de rostogolită ar fi). Este vorba despre un analog, la nivel individual, al echivalenței ricardiene de la nivel macroeconomic.

²² Distincția pe care teoria economică o face între muncă și forța de muncă nu este relevantă în această analiză. În termenii economiei pozitive, vom considera salariul ca expresia monetară a valorii productivității fizice a muncii înmulțite cu prețul de tranzacție (sau de echilibru) al pieței bunurilor și serviciilor produse de forța de muncă în cauză.

sau de altă natură privind subzistența, au o presiune relativ mai mică privind necesitatea angajării sau reangajării rapide;

- angajații disponibilizați, nu contează din ce motiv, au putut să-și găsească, între timp, joburi permanente sau joburi expediente (ori s-au putut, unii dintre ei, transforma în free lancer-i), aceasta ducând la aceeași relativ mai mică presiune în direcția angajării;²³
- cele de mai sus duc la concluzia că, la o eventuală negociere de reluare a activității, angajatorii vor manifesta o mai mică putere de negociere (Figura 5 sugerează o asemenea reducere a puterii de negociere a angajatorilor în raport cu potențialul angajat, cu notațiile: d : durata de „neocupare” a potențialului angajat; s : nivelul salariului nominal brut);
- aceasta înseamnă că e posibilă (în opinia noastră, previzibilă) o tendință de creștere a salariilor, din momentul în care economia își va reveni la ritmul și dimensiunile anterioare.

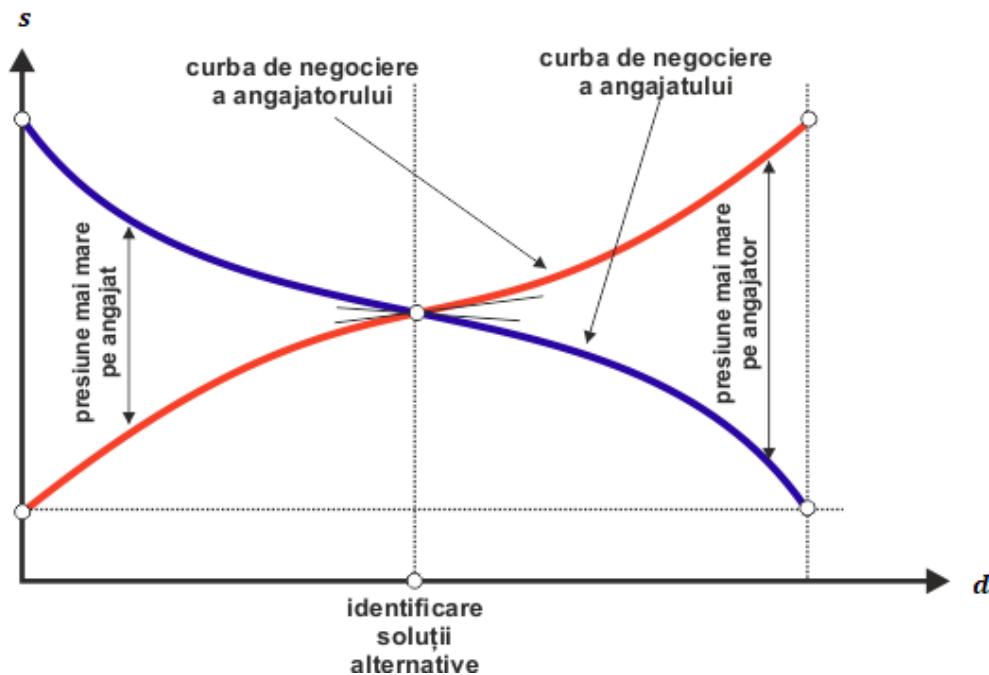

Figura 5. Raporturile previzibile calitativ dintre puterile de negociere ale angajatorului și angajatului, în stabilirea tendinței salariului nominal brut.

Sursa: autorul.

2.1.7. Profiturile

Profiturile suferă un impact de scădere, îndeosebi din perspectiva evoluției cifrei de afaceri – scăderea cifrei de afaceri, cum s-a arătat mai sus, conduce la reducerea masei profitului (chiar dacă rata profitului s-ar menține constantă). Scăderea profitului brut conduce la scăderea profitului net, la scăderea dividendelor repartizate, la scăderea creșterii capitalului social al firmelor și, cel mai important lucru, la scăderea investițiilor nete directe făcute de sectorul privat (impactul asupra veniturilor fiscale bugetare va fi analizat la economia nominală).

2.1.8. PIB potențial

Principalele fenomene care afectează PIB potențial sunt următoarele (evaluarea se referă la termenul scurt și foarte scurt, deoarece este vorba despre o analiză-diagnostic – în ceea ce privește măsurile în această materie, ele vor fi examinate în capitolele care vizează politicile publice):

²³ Explicația economică a acestui fenomen este aceea a creșterii costului de oportunitate a înlocuirii situației actuale cu situația oferită de angajatorii care vor să reia activitatea. Totuși, numeric, această categorie are o semnificație scăzută.

- nu sunt de așteptat creșteri de capacități de producție la nivelul capitalului fix (nu se vor mai face investiții interne directe, și, desigur, cu atât mai puțin investiții străine directe decât, poate, începând cu primul trimestru al anului 2021);
- forța de muncă potențială va rămâne aproximativ invariantă; totuși, este de luat în considerare fenomenul remigrării – adică soldul net dintre cei emigrați care s-au întors (sub imperiul pandemiei) în țară și cei care au plecat (plecări „noi” sau plecări dintre cei care au revenit); în cazul în care acest sold este pozitiv, putem înregistra o creștere a PIB potențial;
- forța de muncă potențială mai este afectată de soldul dintre intrările pe piața forței de muncă (absolvenți de învățământ secundar sau terțiar, persoane casnice care decid să intre pe piața forței de muncă etc.) și ieșirile de pe această piață (de regulă, prin pensionare); un sold pozitiv al acestui fenomen va mări forța de muncă potențială, deci și PIB potențial;
- condiția de creștere a PIB potențial ca urmare a creșterii volumului de forță de muncă potențială²⁴ este, desigur, rata de complementaritate dintre capitalul fix și forța de muncă.²⁵

Creșterea PIB potențial, în condițiile scăderii PIB actual, generează un gap recesionist în economia reală, care trebuie, desigur, stopat (proponeri de măsuri în materie vor fi făcute în capitolele/modulele care urmează după finalizarea analizei-diagnostic).

2.2. Economia nominală

Examinarea impactului șocului pandemic asupra economiei nominale se va face pe baza schemelor de activități și fluxuri economice reale indicate în Figura 6 (prezentarea fenomenelor sau proceselor se oprește la fenomenele de finanțare/refinanțare a economiei reale, care vor fi examinate separat).

2.2.1. Comportamentul sistemului bancar comercial

Comportamentul sistemului bancar²⁶ se referă, îndeosebi, la activitatea de intermediere a finanțării sau, cu o expresie prea largă, de intermediere financiară. Datorită reducerii considerabile a costurilor de tranzacție în găsirea surselor de finanțare, sistemul bancar comercial este un „motor” de eficiență în orice economie de piață, deși riscul autonomizării sale în raport cu economia reală este mare și, cel mai adesea, stă la originea crizelor financiare (corect: crize nominale) din economie.

²⁴ Noii șomeri „standard” și șomerii aflați în șomaj tehnic nu măresc forța de muncă potențială, deoarece se scad din populația ocupată.

²⁵ Nu rata de substituție dintre ele.

²⁶ Sistemul bancar (care cuprinde banca centrală și băncile comerciale – indiferent de tipul lor: universale sau specializate) este o componentă a sistemului financiar, care cuprinde, în plus, instituțiile financiare non-bancare (dintre care unele au autorizare de a face chiar operațiuni de creditare – nu și de economisire), și piața de capital dar, pentru necesitățile studiului de față, impactul semnificativ este dat de sistemul bancar.

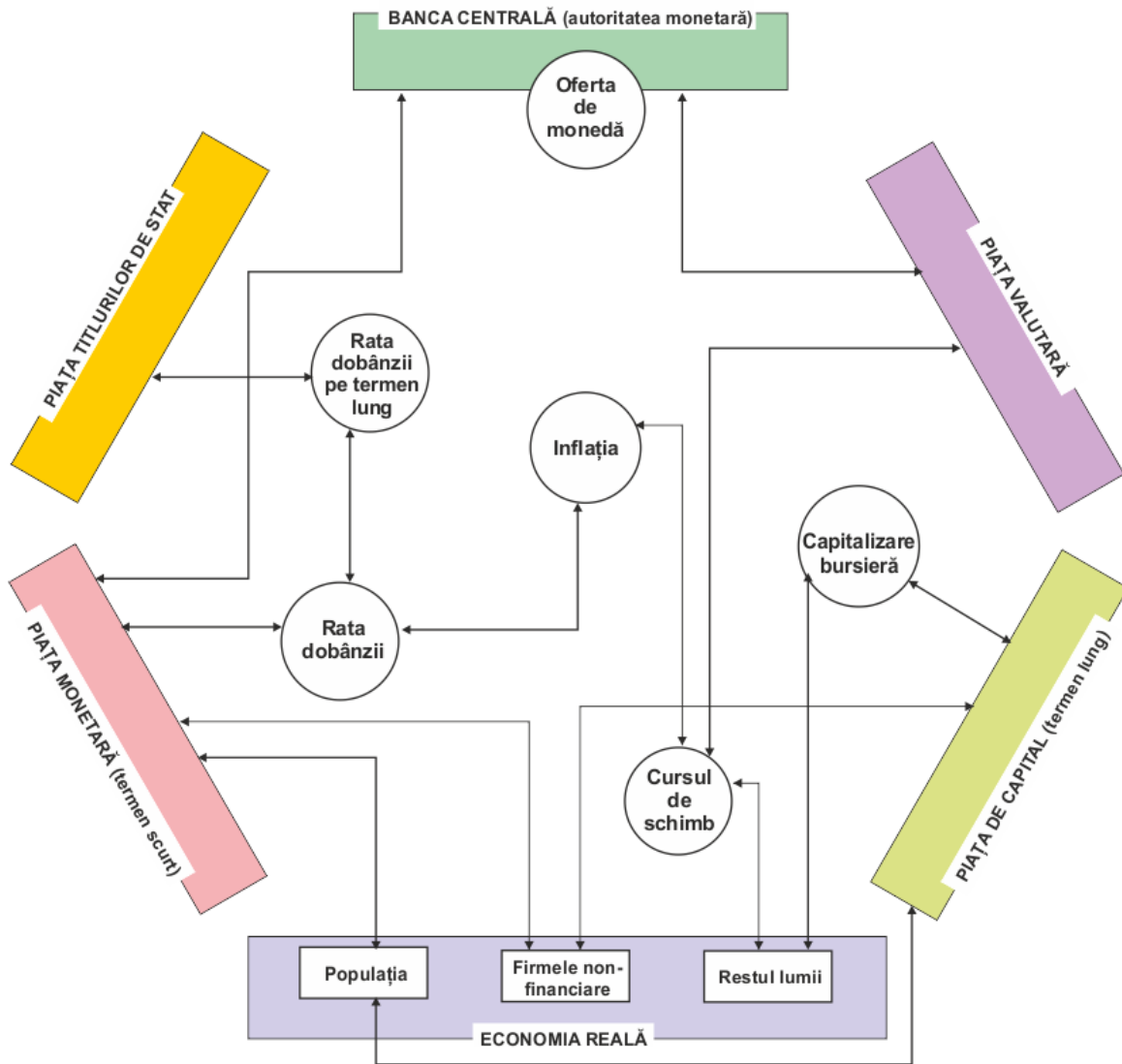

Figura 6. Piețe, fluxuri și variabile în economia nominală.

Sursa: autorul.

2.2.1.1. Creditarea

2.2.1.1.1. Creditarea sectorului privat

Creditarea sectorului privat (populație, firme non-financiare, firme financiare), adică finanțarea externă indirectă, va deveni tensionată pe perioada de desfășurare a șocului pandemic²⁷. Băncile va trebui să facă un „optim” între reducerea creditării pentru a reduce riscul de neperformanță a creditului, pe de o parte, și necesitatea de a menține fluxul de profituri necesar funcționării, achitării obligațiilor față de acționari, față de stat și față de propria dezvoltare, pe de altă parte. Estimăm, așadar, o reducere a expunerii bancare către sectorul privat. Asimetria informațională va crește mult, inclusiv pe perioada termenului scurt (așa cum a fost acesta „periodizat” în acest studiu), ceea ce va produce hazard moral pe piața monetară²⁸, inclusiv prin apariția selecției adverse care generează riscul de nefinanțare a unor

²⁷ Pe perioada menținerii restricțiilor administrative care restrâng sau anihilează activitățile din economia reală.

²⁸ Piața monetară (piață nominală pe termen scurt) este piața creditului bancar, la care se adaugă piața de refinanțare a sistemului bancar comercial (refinanțarea de la banca centrală națională – cunoscută și sub denumirea de finanțare de ultimă instanță –, de la băncile-mamă, acolo unde este cazul, sau de pe piața interbancară internă sau externă).

afaceri care ar putea iniția factori cauzali de evitare a intrării în criză economică sau de ieșire din criză dacă s-a intrat deja. Selecția adversă constituie unul dintre riscurile majore pe care sistemul bancar le-ar putea experimenta în perioada următoare (despre măsurile guvernamentale de evitare sau de limitare a selecției adverse în creditarea bancară a sectorului privat se va vorbi atunci când vor fi prezentate modelele economice propuse pentru gestionarea efectelor economice ale pandemiei COVID-19).

a.1. populația

Cererea de credite bancare din partea populației va înregistra, cel mai probabil, un trend ambiguu: pe de o parte, reducerea venitului disponibil, împreună cu efectul de clichet al consumului, va putea încuraja cererea de credite de consum, în general dar, posibil, și pentru construcția de locuințe, iar pe de altă parte, atât din cauza așteptărilor pesimiste privind capacitatea de rambursare, cât și a reticenței (normale) a băncilor, din același motiv al așteptărilor pesimiste, această cerere de credite bancare (sau acceptarea solicitărilor de creditare) va scădea. Estimăm că, pe ansamblu, cererea de credite bancare din partea populației (sau, ceea ce este mai adecvat sub aspectul măsurării, acordarea de credite bancare populației) va scădea. Reluarea acestui tip de creditare s-ar putea produce în a doua parte a anului 2021 când, conform recomandărilor prezentului studiu, economia națională se va înscrie pe un trend ireversibil de revenire/recuperare, mai ales sub aspectul ocupării.

a.2. firmele non-financiare

Asimetria informațională dintre băncile comerciale și firmele non-financiare este mult mai mică decât cea dintre băncile comerciale și populație, de aceea estimăm că cererile de credite bancare, care se vor concentra pe procurarea capitalului de lucru și mai puțin (sau aproape deloc, cel puțin până la sfârșitul anului 2020) pe procurarea capitalului de investiții, vor fi, în general, acceptate de sistemul bancar. Desigur, prima de risc va apărea și aici, dar probabil, nu va fi prohibitivă (adică selecția adversă a clienților va fi mult mai mică decât în cazul populației), ci se va situa la limita minimă de siguranță a performanței creditului din perspectiva sistemului bancar. În principiu, estimăm o cinematică crescătoare a cererii pentru acest tip de credite bancare (capital de lucru), mai ales după atingerea pragului pandemiei în România (estimăm că reluarea cererii de astfel de credite bancare ar putea avea loc începând cu mijlocul lunii iunie 2020).

a.3. băncile

Creditarea băncilor comerciale²⁹ (în afara împrumutului de ultimă instanță, asigurat de banca centrală) se poate face pe alte trei căi: a) pe piața interbancară internă; b) pe piața interbancară externă; c) de la băncile-mamă, acolo unde este cazul. Estimările noastre, în această privință, sunt următoarele:

- până la reluarea procesului de revenire/recuperare economică, băncile-mamă vor evita creditarea băncilor din România în scopul creșterii expunerii (vom propune, ca măsură guvernamentală, prevenirea reducerii expunerii bancare pe piața monetară internă);
- apreciem că, pe piața interbancară, va exista destulă lichiditate, așa încât estimăm un apel scăzut al sistemului bancar comercial pentru credite de la banca centrală, băncile apelând cu precădere, pentru refinanțare în caz de volum mare de cerere de credite, la alte bănci.

2.2.1.1.2. Creditarea sectorului guvernamental

Având în vedere comportamentul prudential și, în același timp, orientat spre profit al băncilor comerciale, acestea se vor orienta puternic și constant în finanțarea deficitului bugetului general consolidat. Estimăm, în consecință, o pondere importantă a sistemului bancar comercial în creditarea sectorului guvernamental (evident, vom asista la o creștere a randamentului titlurilor de stat, ca urmare

²⁹ Acest fenomen va fi reluat la discuția despre refinanțare.

a cererii mari de finanțare venite din partea guvernului). Creșterea datoriei publice va fi, însă, în contextul dat, o creștere de datorie publică legitimă.³⁰

2.2.1.1.3. Finanțarea formării pozițiilor de activ

Aceasta este o problemă tipic minskiană. Așa cum arătam, o direcție de finanțare (sau refinanțare) a pozițiilor de activ ale sistemului bancar comercial va fi împrumutul pe piața interbancară. Considerăm că, cel puțin până la revenirea/reluarea activității economice la potențialul său, finanțarea/refinanțarea de ultimă instanță (adică de la banca centrală) va ocupa un loc periferic și ne semnificativ cantitativ. Scăderea cererii de credite (atât din partea populației, cât și din partea firmelor non-financiare, va permite ca o parte tot mai importantă din pozițiile de activ ale băncilor să fie finanțate din depozitele bancare existente (care e posibil, totuși, să sufere o scădere, prin retragerile pe care, în noile condiții, titularii de conturi le vor efectua). Important este ca finanțarea pozițiilor de activ ale băncilor să nu se facă prin scheme de finanțare/refinanțare de tip Ponzi.

2.2.1.2. Economisirea

Estimăm o scădere generală a economisirii, ca urmare, pe de o parte, a scăderii veniturilor curente și a profiturilor (deci, a surselor de economisire) iar, pe de altă parte, a unui comportament accentuat de dezechimonisire pentru compensarea scăderii puterii de cumpărare la nivelul venitului disponibil nominal. Fenomenul de dezechimonisire va avea, pe termen foarte scurt (estimăm un asemenea termen la circa șase luni), un efect-tampon prin care se va încetini reducerea cererii de consum de bunuri și servicii și, parțial, a cererii de investiții. Pe termen scurt sau mediu, fenomenul se poate inversa (dacă guvernul va reuși să atingă obiectivele de redresare și de reluare a cursului activității economice). Un alt efect al reducerii (sau chiar al anulării) economisirii, precum și al creșterii dezechimonisirii, îndeosebi prin îndatorare bancară, îl va reprezenta scăderea lichidității din sistemul bancar, ceea ce va face ca finanțarea pozițiilor de activ ale băncilor să nu se mai poată face din surse „proprii” (depozite bancare³¹), ci folosind scheme de refinanțare.

2.2.2. Comportamentul băncii centrale

2.2.2.1. Masa monetară (oferta de monedă)

Întrucât cererea de monedă va suferi o scădere, atât în urma scăderii venitului personal (efect al reducerii ocupării), cât și în urma scăderii profiturilor, oferta de monedă va urma, și ea, o tendință de scădere. Opinem, însă, că această scădere se va produce doar pe perioada tranzitorie (până în septembrie 2020) și în primele trei luni din perioada numită în acest studiu, termen scurt (adică până aproximativ la sfârșitul anului 2020). În orice caz, cererea de monedă pentru speculație valutară va scădea puternic până la sfârșitul anului 2020, deci, pe ansamblu, cum spuneam, se va înregistra o scădere semnificativă a ofertei de monedă. Scăderea ofertei de monedă se va produce mai ales la

³⁰ Amintim că conceptul de *datorie publică legitimă* se referă la datoria publică destinată servirii evidente a interesului național și nu la cea generată de incompetența sau corupția guvernamentală (eticheta de *datorie publică nelegitimă* permite, de altfel, solicitarea unor state emergente îndatorate de regimuri politice anti-naționale, să ceară creditorilor anularea datoriilor în cauză – dezbateră nu a fost, încă, tranșată, deoarece, pe lângă considerente morale, apar și considerente economice și financiare).

³¹ Depozitele bancare nu sunt, desigur, surse proprii ale băncilor, ci surse împrumutate de la cei care economisesc sub forma depozitelor bancare la termen. Însă, în raport cu alte surse de formare a pozițiilor de activ ale băncilor, depozitele bancare apar ca surse proprii – economisții „puriști” cer ca pozițiile de activ ale băncilor să fie formate exclusiv pe baza depozitelor pe care acestea le dețin (ceea ce ar reduce la zero levierul bancar, „suspectul” numărul 1 pentru finanțarea/refinanțarea speculativă a formării pozițiilor de activ).

nivelul monedei bancare³², deci nu va fi nevoie, pe termenul menționat, de o „distrugere” de bază monetară. Una dintre cauzele creșterii bazei monetare, și anume exportul net, va suferi o cădere inevitabilă pe termenul menționat la acest punct, ceea ce justifică suplimentar estimarea noastră privind scăderea ofertei de monedă.

2.2.2.2. Rata dobânzii de politică monetară

Rata dobânzii de politică monetară servește drept benchmark pentru refinanțarea băncilor comerciale de la banca centrală. Așa cum am arătat mai sus, această sursă de finanțare (finanțare de ultimă instanță) aproape nu va fi folosită, cel puțin pe perioada tranzitorie, deși s-ar putea relua în a doua parte a perioadei care privește termenul scurt). În consecință, rata dobânzii de politică monetară poate servi doar ca semnal psihologic transmis de banca centrală privind disponibilitatea sa de a finanța finanțatorii economiei reale. În consecință, estimăm că banca centrală va experimenta o reducere, în trepte, pe o perioadă de circa 6-9 luni, a ratei dobânzii de politică monetară.

2.2.2.3. Rata dobânzii nominale pe termen scurt

Considerăm că rata dobânzii nominale pe termen scurt va fi influențată, în cea mai mare parte, de rata dobânzii de pe piața interbancară, ținând cont desigur, de marja de rată a dobânzii pe care băncile vor dori s-o impună din rațiuni de profit. Cum rata dobânzii pasive este posibil să crească, pentru a atrage fonduri de pasiv în sistemul bancar, iar rata dobânzii active nu poate crește prea mult, din cauza scăderii cererii de credite bancare, este posibil să asistăm la o reducere a marjei de rată a dobânzii, care va avea tendința de a reveni, imediat ce economia intră în prima parte a perioadei considerate pentru termenul scurt.

2.2.2.4. Canalul ratei dobânzii de transmitere a impulsului de politică monetară

Având în vedere considerațiile privind evoluția ratei dobânzii de politică monetară, ca urmare a structurii de finanțare a formării pozițiilor de activ ale băncilor, apreciem că, pe perioada tranzitorie și în prima parte a perioadei afectate termenului scurt, acest canal de transmitere a impulsului de politică monetară nu va funcționa (și nu va fi folosit de banca centrală).

2.2.2.5. Capitalizarea bursieră

Ca tendință generală, adică medie, capitalizarea bursieră va suporta o presiune de scădere, dar, în opinia noastră, aceasta este doar o reacție psihologică „normală” a pieței de capital. Estimăm că nu vom asista la o cădere alarmantă a indicilor bursieri relevanți, desigur cu condiția ca Guvernul să transmită semnalele corespunzătoare, așteptate de această piață, și la care ne vom referi la capitolul care va trata măsurile guvernamentale pe perioada tranzitorie – generarea de anticipații pozitive (optimiste) privind prețurile, veniturile și profiturile din economie.

2.2.2.6. Inflația

Conform Figurii 4 din secțiunea dedicată, mai sus, examinării economiei reale, prețurile vor avea o tendință de creștere (parțial justificată de reducerea cererii în condițiile existenței stocurilor de mărfuri) dar, pe măsură ce stocurile se epuizează și apare o întârziere în reluarea producției interne (deci în refacerea „stocului” de venit disponibil la populație), în condițiile în care efectul de clichet al

---

³² Oferta de monedă din economie este rezultatul atât al creșterii bazei monetare (emisă de banca centrală), cât și al creșterii cantității de monedă bancară (moneda bancară este moneda care intră în economie prin intermediul creditului bancar, și pe baza multiplicatorului creditului). De menționat că principala cauză a inflației nu este moneda centrală (baza monetară), ci moneda bancară.

consumului nu va reuși evitarea scăderii cererii de bunuri și servicii, apreciem că prețurile vor căpăta o tendință de scădere. Această tendință nu este, în perioada de risc de inițiere a unei crize economice localizată în economia reală, una sănătoasă, de aceea vom recomanda menținerea unei ușoare tensiuni inflaționiste, cel puțin pe termen scurt, care să încurajeze atât producția internă, cât și ocuparea. În acest sens, trebuie acordată multă atenție deflației care (ca și inflația, dar mai dificil de controlat prin politică publică) este auto-escaladantă (se auto-catalizează).³³

2.2.2.7. Cursul de schimb

Având în vedere evaluările de la capitolul care a tratat impactul pandemiei asupra economiei reale, soldul balanței comerciale și al balanței serviciilor se va deteriora (cel puțin pe perioada tranzitorie și pe perioada termenului scurt), de aceea apreciem că pe piața valutară va apărea un deficit de valută, ceea ce va conduce la o presiune în direcția creșterii cursului de schimb. Aceasta nu este de prea mare folos pe perioada tranzitorie și nici chiar în prima parte a termenului scurt (deși poate fi un semnal negativ pentru importatorii din România), deoarece încurajarea prin preț a exporturilor, care va apărea astfel, nu va putea fi acoperită de oferta de export a României (până la refacerea ocupării și reluarea normală a activității economice). Impactul creșterii cursului de schimb asupra inflației interne va fi moderat (ca urmare a volumului scăzut, față de perioada anterioară, a importului).³⁴ Din punct de vedere cantitativ, în această chestiune va trebuie verificată condiția MLR³⁵ de ameliorarea a balanței comerciale și a balanței serviciilor prin variația cursului de schimb.

2.2.2.8. Rezervele bancare

Rezervele bancare fac parte din sursele „proprii” de formare a pozițiilor de activ ale băncilor comerciale. Banca centrală va prefera, în opinia noastră, să permită băncilor comerciale să folosească mai mult din propriii bani (depozitele bancare la termen) decât cererea de credite va presa asupra pasivelor bancare. În acest context, înainte de a folosi rata dobânzii de politică monetară, considerăm că banca centrală va relaxa rata rezervelor minime obligatorii. Aici va trebui manifestată, desigur, multă grijă, deoarece rezervele legale au un impact bivalent asupra băncilor: pe de o parte, le obligă să caute activ și eficient surse de finanțare iar, pe de altă parte, creează o asigurare că, în situației excepționale, banca centrală le poate oferi soluția „recuperării” unei părți din depozitele imobilizate.

2.2.2.9. Sterilizarea monetară

Luând în considerare estimările făcute deja privind intrările nete de valută, precum și pe cele privind cinematica ofertei de monedă (atât monedă centrală, cât și monedă bancară), apreciem că sterilizarea monetară nu va fi foarte solicitată. Mai mult decât atât, având în vedere scopul reluării cât mai rapide a creșterii economice (îndeosebi, pe termen scurt, sub aspectul refacerii ocupării forței de muncă și a capitalului fix), probabil că o parte din masa monetară care circulă în economie ar trebui lăsată nesterilizată, ceea ce va crea o presiune relativ redusă, dar utilă, în direcția creșterii prețurilor (o reinflație care să contracareze riscul deflației și care să ajute la evitarea formării percepțiilor negative asupra viitorului).

³³ În termeni mai prețioși, spunem că fenomenul deflației este guvernat de feedback-ul pozitiv.

³⁴ Mecanismul prin care cursul de schimb influențează inflația internă prin intermediul prețurilor de import (pe care creșterea cursului de schimb le „mărește”) se numește mecanism *pass through* (inflație importată).

³⁵ Condiția *Marshall – Lerner – Robinson*, care va fi examinată în partea a doua a studiului (11.05 – 15.12. 2020), împreună cu realizarea altor evaluări cantitative.

2.2.3. Cinematica criteriilor de convergență economică nominală

Pe baza tuturor aprecierilor și estimărilor deja prezentate privind fenomenele și variabilele proprii economiei nominale, apreciem că, în ceea ce privește criteriile de convergență economică nominală³⁶, se vor produce următoarele tendințe:

- (a) inflația: este dificil de spus dacă România se va încadra sau nu în ținta de inflație, având în vedere faptul că și în statele membre inflația va fi, probabil, folosită pentru a încuraja reluarea producției interne, deci benchmark-ul va crește. Totuși, considerăm că creșterea inflației în România va genera încălcarea acestui criteriu de convergență economică nominală;
- (b) rata dobânzii nominale pe termen lung: va suferi același fenomen ca inflația, deoarece intervenția guvernamentală va fi masivă și în statele membre, ceea ce va crește îndatorarea guvernului, ceea ce va crește benchmark-ul ratei dobânzii nominale pe termen lung;³⁷ ca și în cazul inflației, estimăm că cinematica acestui indicator în România va fi mai mare decât cea a benchmark-ului european, ceea ce este de natură să conducă la concluzia că nici acest criteriu nu va îndeplinit, cel puțin pe perioada tranzitorie și pe perioada termenului scurt;
- (c) cursul de schimb: în ciuda oscilațiilor preconizate mai sus, România se va încadra, cu certitudine, în benchmark-ul stabilit ($\pm 15\%$ față de media ultimilor 2 ani consecutivi);
- (d) rata deficitului bugetului general consolidat în PIB: acest criteriu va fi încălcat în mod inevitabil (opinăm că este în interesul general, inclusiv al Uniunii Europene în ansamblu, ca statul să preia inițiativa ieșirii din situația creată de pandemie);
- (e) rata datoriei publice totale brute în PIB: având în vedere „rezervele” pe care România le are la acest criteriu (35% față de 60% cât este benchmark-ul) acest criteriu va fi îndeplinit.

2.2.4. Bugetul general consolidat

2.2.4.1. Veniturile

Scăderea ofertei, care a generat și scăderea ocupării, conduce, în mod evident, la reducerea bazei de impozitare atât în privința impozitului pe venitul personal, respectiv a contribuțiilor sociale (baza de impozitare: venitul personal), cât și în privința impozitului pe profit (baza de impozitare: profitul brut). Aceasta se referă la scăderea încasărilor bugetare din perspectiva veniturilor fiscale directe. În privința veniturilor fiscale indirecte, situația este similară: baza de impozitare pentru TVA, respectiv pentru accize (volumul circulației de bunuri și servicii) va scădea. La fel se întâmplă cu baza de impozitare pentru taxa vamală (volumul de import extra-comunitar), care va scădea și ea, urmare a reducerii producției în statele cu care România are relații de schimb economic internațional.³⁸ Rezultă, așadar, că se vor înregistra scăderi de venituri bugetare la toate componentele bugetului general consolidat.

2.2.4.2. Cheltuielile

Din tot ceea ce s-a expus anterior, rezultă că cheltuielile bugetului general consolidat vor crește considerabil, ceea ce înseamnă că deficitul bugetar va fi influențat de trei factori:

- scăderea absolută a veniturilor fiscale
- creșterea absolută a cheltuielilor
- scăderea PIB

³⁶ Cele cinci criterii de convergență economică nominală prezentate în Tratatul de la Maastricht (și preluate și în Pactul Fiscal aferent zonei euro, dar pe care l-a semnat și România).

³⁷ Această rată este randamentul la titlurile de stat cu scadență la 10 ani.

³⁸ Aspectele cantitative vor fi estimate în partea a doua a studiului, cum am mai menționat anterior.

În legătură cu acest proces, inevitabil în condițiile cu care se confruntă economia națională, facem următoarele considerații:

- este de dorit ca ponderea cea mai mare a creșterii cheltuielilor să se refere la:
  - cheltuielile utilizate (direct sau indirect) pentru formarea așteptărilor pozitive (optimiste) privind evoluția prețurilor, veniturilor și profiturilor pe termen scurt;
  - cheltuielile utilizate (direct sau indirect) pentru repornirea economiei reale (firme non-financiare);
  - cheltuielile pentru rezolvarea problemelor sociale apărute ca urmare a reducerii/opririi activităților economice, în așa fel încât ele să nu genereze două efecte foarte grave:
    - descalificarea/deprofesionalizarea forței de muncă;
    - opțiunea de emigrare a forței de muncă
- este de dorit ca mesajul și acțiunea guvernului destinate reluării activității economice să fie dublate de mesajul și acțiunea băncii centrale, așa încât efectul de revenire a economiei să fie rezultatul efortului mix-ului fiscal-monetar.

2.3. Structura și riscurile finanțării/refinanțării economiei

Examinarea impactului șocului pandemic asupra structurii de finanțare a economiei se va face pe baza schemelor de activități și fluxuri economice financiare indicate în Figura 7.

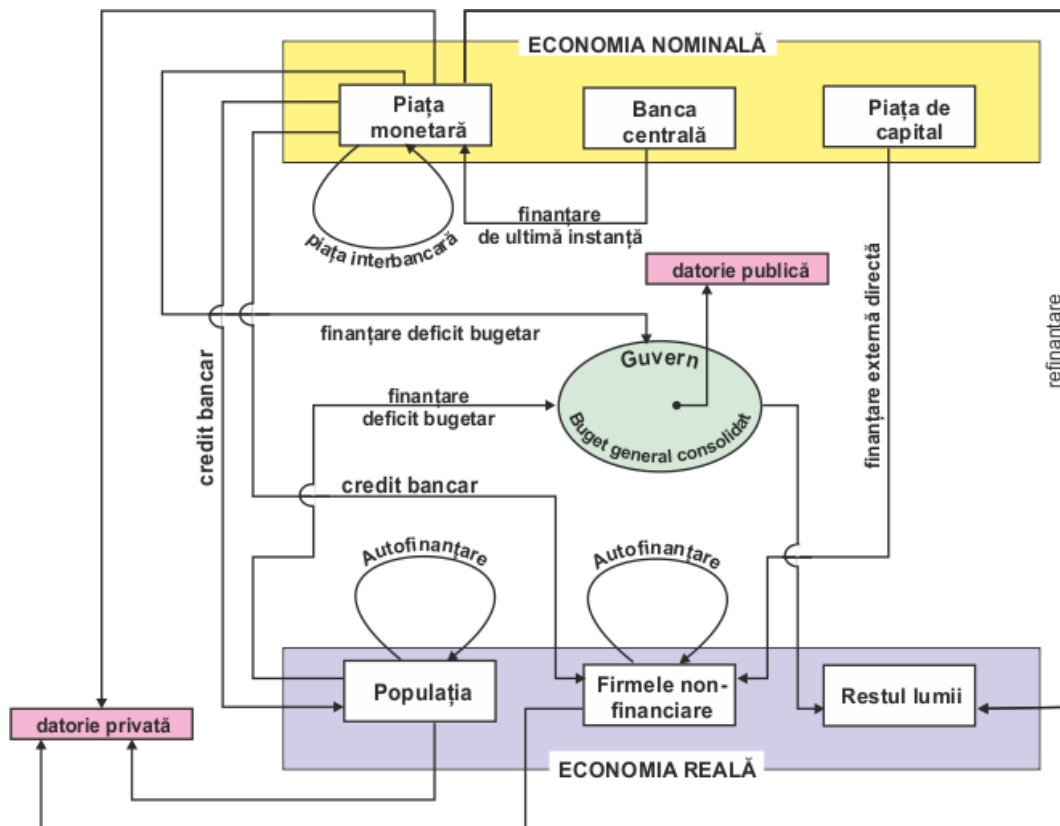

Figura 7. Fluxurile de finanțare a economiei.

Sursa: autorul.

Structura finanțării economiei (mai ales a economiei reale) este cea mai importantă problemă, cel puțin pe perioada tranzitorie și pe perioada termenului scurt, adică până când sistemul economic își va regăsi canalele de finanțare „naturale”.

2.3.1. Finanțarea deficitului bugetului general consolidat

Având în vedere necesitatea transmiterii unui impuls din partea sectorului public pentru deblocarea pieței economice descentralizate, aceasta implică, desigur, creșterea cheltuielilor bugetului general consolidat. În opinia noastră, ezitarea sau „pudibonderia instituțională” în această privință sunt de evitat cu desăvârșire. Piața liberă nu are principii proprii de ieșire din blocajul ofertei, generat de restricțiile administrative privind forța de muncă (dictate de tratarea, din punct de vedere medical și sanitar, a pandemiei), de aceea, cum vom arăta la prezentarea modelelor economice în capitolele următoare, Guvernul și Banca Națională a României, prin mijloace și instrumente specifice, trebuie să preia inițiativa. Creșterea deficitului bugetului general consolidat ca urmare a intervenției guvernamentale, în condițiile în care încasările bugetare din venituri fiscale vor înregistra o scădere (atât pe componenta prelevărilor directe, cât și pe cea a prelevărilor indirecte) va fi finanțată pe următoarele căi (în ordine preferabilă):

- contractarea de datorie publică internă, prin emisiuni de titluri de stat către bănci, firme non-financiare și populație (pot fi făcute emisiuni cu scadență la 10 ani de tip *covid-bonduri*);
- contractarea de datorie publică externă.

Bugetul centralizat al unităților administrativ-teritoriale, care trebuie să fie echilibrat prin intermediul bugetului de stat, se va orienta și spre contractarea de datorie publică (internă sau externă), în condițiile unei relaxări a plafoanelor de îndatorare a autorităților publice locale.

O parte din cheltuielile publice necesare va fi acoperită de inițiativele, programele și fondurile mobilizate de Uniunea Europeană, cu destinație specială pentru tratarea efectelor economice și sociale ale pandemiei COVID-19).

2.3.2. Datoria publică

Creșterea datoriei publice totale este inevitabilă și, cu siguranță, indicată, cel puțin în perioada tranzitorie și pe perioada termenului scurt deși, probabil, se va impune, cu o scădere a ritmului, și pe termen mediu. Aceasta se explică prin asumarea obligatorie, ca pe un obiect de responsabilitate socială, din partea guvernului, a suportării costurilor de reluare a creșterii economice, a ocupării și revenirii societății românești pe coordonate de normalitate economică și socială. Foarte important aici este fenomenul creșterii datoriei autorităților locale – această datorie va crește, este inevitabil să crească, iar plafoanele de îndatorare aprobate pentru autoritățile locale va trebui, așa cum s-a precizat deja, să fie relaxate. O parte importantă a creșterii datoriei publice o va constitui datoria privată (firme non-financiare cu capital autohton sau majoritar autohton, îndeosebi) garantată public (detaliile în această privință vor fi examinate mai departe). Din punct de vedere al eficacității, creșterea datoriei publice este bine să se facă mai degrabă pe seama creșterii datoriei private garantate public, decât prin îndatorarea directă a Ministerului Finanțelor Publice.

2.3.3. Datoria privată

Din perspectiva tuturor fenomenelor examinate anterior, datoria privată va crește. De fapt, raportul economisire – investiție, la nivel privat, va trebui să se modifice în favoarea investiției nete, adică a diferenței pozitive dintre investiție și economisire. Desigur, această tendință implică creșterea îndatorării private. Estimăm, așadar, o creștere a datoriei private, în încercarea firmelor non-financiare de a-și relua activitatea. Problema esențială în privința datoriei private este, desigur, caracterul ei non-speculativ. Piața liberă nu este imună la îndatorarea speculativă, de aceea guvernul trebuie să intervină, dacă și acolo unde este cazul, pentru a crește costul de oportunitate al îndatorării speculative (desigur, prin mijloace economice sau financiare, nu prin mijloace administrative).

2.3.4. Autofinanțarea

Estimarea noastră privind auto-finanțarea este pesimistă, atât pentru perioada tranzitorie, cât și pentru perioada termenului scurt. Scăderea activității (atât la firmele non-financiare, cât și la firmele financiare – îndeosebi în cazul băncilor comerciale) a condus la reducerea profitului brut și a celui net. Întrucât alocarea profitului net rămas nerepartizat sub forma dividendelor s-a redus considerabil, capacitatea de auto-finanțare s-a redus, la rândul său, semnificativ. Rezultă că această cea mai ieftină sursă de finanțare nu mai constituie o soluție pentru investițiile prin care firmele (mai ales cele non-financiare) pot reintra pe circuitul economic normal.

2.3.5. Finanțarea externă directă

Finanțarea externă directă – finanțarea de pe piața de capital – va fi relativ puțin tensionată, deși schimbările în profitabilitatea firmelor și, mai ales, în așteptările privind reluarea creșterii economice, deci a profitabilității, ar putea introduce o anumită febrilitate pe piața secundară a titlurilor de valoare. Jucătorii de pe piața de capital ar putea anticipa o reluare a creșterii valorii acțiunilor și obligațiunilor listate și, în consecință, ar putea genera tocmai o asemenea creștere prin creșterea achizițiilor pe această piață (pe baza „principiului”: ceea ce scade va crește). În ceea ce privește piața primară a acestor titluri, se poate anticipa o creștere a emisiunilor de obligațiuni private. De asemenea, băncile comerciale ar putea fi cointerestate, fie prin logica pieței, fie prin intermediul intervenției de tip financiar a guvernului, să achiziționeze asemenea titluri de valoare private. Deținătorii de titluri de stat vor putea finanța o parte din nevoi prin vânzarea acestora pe piața titlurilor de stat. Estimăm, așadar, că, din perspectiva pieței de capital, nu va exista o tensionare mare și de durată în privința finanțării activităților non-financiare.

2.3.6. Finanțarea externă indirectă

Finanțarea externă indirectă – finanțarea de la băncile comerciale – va fi ambivalentă sub aspectul volumului, dinamicii și structurii. Pe de o parte, este posibil ca sistemul bancar să manifeste o creștere a prudenței privind riscul de nerambursare a creditului iar, pe de altă parte, confruntate cu o scădere a cererii de credite (deci cu o scădere a profitului), să fie înclinate să-și asume un risc mai mare în această privință. În medie, estimăm că, pe perioada tranzitorie și pe perioada termenului scurt, finanțarea externă indirectă nu va scădea prea mult. România și toate statele din Uniunea Europeană (ca și din întreaga lume) vor face eforturi comune și ferme pentru a nu permite inițierea unei crize economice (adică a unei crize a economiei reale – cerere și ofertă de bunuri și servicii), ceea ce asigură o probabilitate mare de reluare a activității economice, perspectivă de natură să reducă riscul unor credite neperformante.

2.3.7. Refinanțarea

Mai mult decât finanțarea, refinanțarea este fenomenul cel mai expus riscului de a introduce fenomene nesănătoase sau nesustenabile în mecanismul financiar (corect: mecanismul nominal). Refinanțarea este mult mai puțin „vizibilă” decât finanțarea, de aceea tentația de a apela la surse problematice (dar disponibile) de rostogolire a datoriei este mare. Pentru a evita aceste tentații, guvernul ar trebui să acorde o atenție specială modului de refinanțare, atât a firmelor non-financiare cât și, mai ales, a firmelor financiare (îndeosebi a băncilor) și, dacă și acolo unde este cazul, să intervină cu instrumente de natură financiară (banca centrală) sau fiscală (guvernul) pentru a direcționa refinanțarea spre modalități sănătoase.

3. PERIODIZAREA GESTIONĂRII EFECTELOR ECONOMICE ALE PANDEMIEI COVID-19

Considerăm că gestionarea prin politici publice a impactului economic al șocului extern non-economic generat de pandemia COVID-19 ar trebui făcută pe patru perioade distincte, cu obiective, modele economice, resurse și efecte așteptate distincte, deși interconținute logic și cronologic, astfel:

- I. perioada tranzitorie: **conservare a potențialului economic** (mai 2020 – septembrie 2020)
- II. perioada de acțiune pe termen scurt: **recuperare economică** (octombrie 2020 – decembrie 2021)
- III. perioada de acțiune pe termen mediu: **reconsolidare economică** (ianuarie 2022 – decembrie 2024)
- IV. perioada de acțiune pe termen lung: **restructurare economică** (ianuarie 2025 – decembrie 2030)

Figura 8 oferă o imagine sinoptică a modului în care cele patru perioade vor îndeplini obiective succesive, pe baza următoarelor principii:

- obiectivul principal (ținta principală) al(a) fiecărei perioade este stabilit(ă) în așa fel încât să vizeze fenomenul/procesul cel mai critic al perioadei în cauză;
- rezolvarea obiectivului critic al unei perioade trebuie să aibă potențialul de a se transforma, odată îndeplinit, în resursă (economică, financiară, instituțională, comportamentală, psihologică) pentru realizarea obiectivului critic (țintei critice) a perioadei imediat succesoare;
- formularea măsurilor de politică publică pentru realizarea obiectivelor pe fiecare perioadă trebuie să se limiteze la verigile structurale și/sau funcționale ale sistemului economiei naționale care, în perioada în cauză, au potențialul de rezolva scopul final al întregului proces de gestionare a efectelor economice ale pandemiei COVID-19. Este neproductiv să se inițieze măsuri, programe, strategii care nu sunt legate nemijlocit de obiectivele stabilite – s-ar irosi resurse prețioase și, în plus, s-ar compromite însuși scopul final menționat.

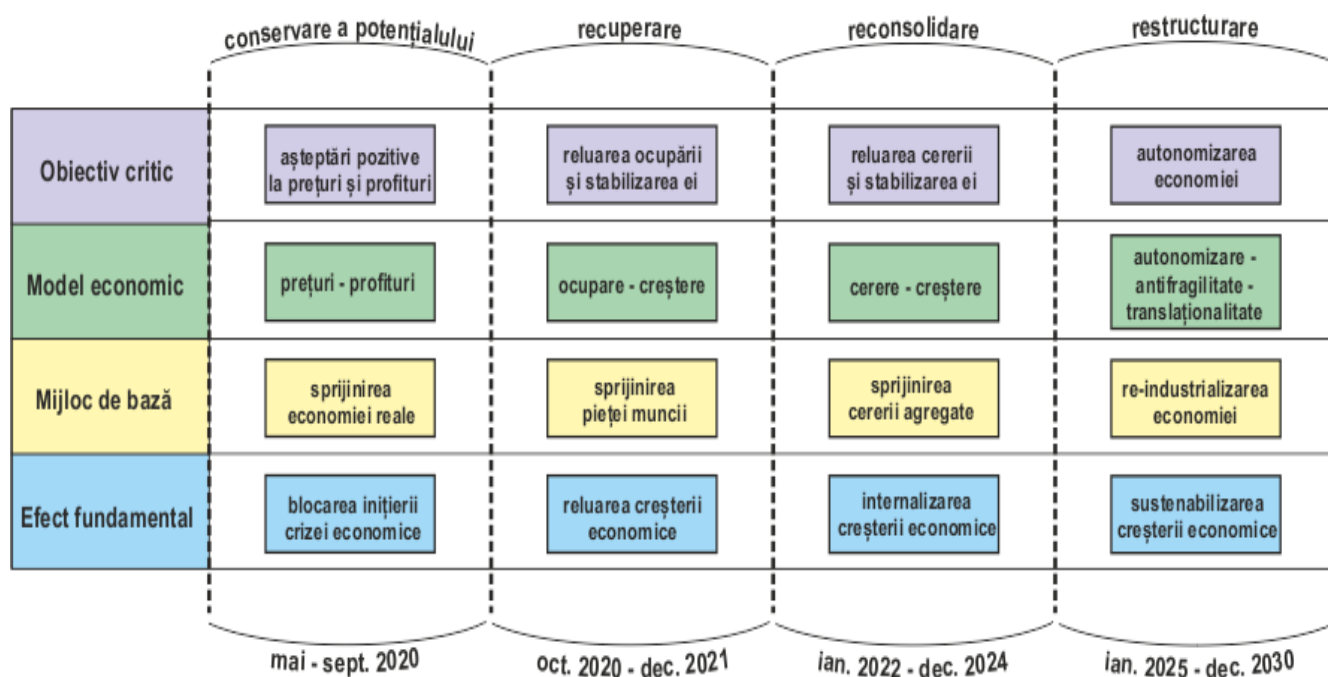

Figura 8. Periodizarea gestionării efectelor economice ale pandemiei COVID-19, din perspectiva politicilor publice.
Sursa: autorul.

Aspectul esențial al celor patru perioade de gestionare a efectelor economice ale pandemiei COVID-19 este următorul: măsurile de politică publică aferente unei perioade se referă la producerea efectului în acea perioadă, nu la luarea măsurii respective – astfel, unele măsuri se iau în perioade anterioare perioadei în care se așteaptă efectele (adică realizarea obiectivului critic al perioadei în cauză), tocmai pentru a exista timpul necesar producerii efectului scontat.

4. MODELUL ECONOMIC „PVP” (Prețuri–Venituri–Profituri) (eng. „*Keeping PIP-Led Growth Recovery*”)

4.1. Cadrul general

- perioada de aplicare: *mai 2020 – septembrie 2020*
- denumirea perioadei: *perioadă tranzitorie*
- obiectiv critic (conținutul perioadei): *conservarea potențialului economic*
- ținta principală: *formarea așteptărilor pozitive (optimiste) cu privire la evoluția prețurilor, veniturilor și profiturilor în economie pe termen scurt și mediu*
- mijlocul de bază: *sprijinirea publică a economiei reale*
- efect fundamental scontat: *blocarea inițierii crizei economice*

4.2. Baza teoretică

Șocul pandemic COVID-19 este un șoc extern și de natură non-economică. Totuși, el acționează asupra economiei prin modificarea, în sensul diminuării, a valorii variabilelor macroeconomice ale economiei reale – cerere, ofertă, finanțare/refinanțare, ocupare, productivitate, investiții etc. – ca urmare a modificării comportamentului uman sub imperiul măsurilor excepționale – stare de urgență, respectiv de alertă – luate de autoritățile publice. În aceste condiții, atât populația (gospodăriile populației), cât și firmele (non-financiare și financiare) își formează așteptări negative (pesimiste) cu privire la evoluția (cel puțin pe termen scurt) a valorilor variabilele economice reale. Pentru toți actorii economici, trei sunt aceste variabile în funcție de care se iau deciziile prezente privind consumul, economisirea, investiția, ocuparea: a) prețurile, atât pentru bunuri și servicii de consum, cât și pentru bunuri și servicii de investiții; b) veniturile, îndeosebi salariile și pensiile; c) profiturile. Pesimismul în legătură cu aceste variabile macroeconomice este suficient pentru ca economia să se îndrepte spre criză, deoarece va genera apatie atât din partea cererii agregate, cât și din partea ofertei agregate. Formarea așteptărilor negative privind prețurile, veniturile și profiturile poate fi contracarată (auto-reglată) de piața descentralizată (când prețurile și profiturile se auto-reglează, adică sunt variabile auto-testabile) doar atunci când actorii economici au așteptări pozitive (optimiste), dar aceeași piață descentralizată nu-și mai poate auto-regla prețurile și profiturile atunci când așteptările devin negative (pesimiste). Concluzia este că, în baza contractului social, statul, prin reprezentanții celor două mari politici publice de ajustare macroeconomică, guvernul, respectiv banca centrală, trebuie să-și asume păstrarea potențialului economic pe perioada tranzitorie, adică pe perioada epuizării naturale a șocului extern în cauză, prin prevenirea (sau, cel puțin, reducerea) formării acestor așteptări negative și, concomitent, prin sprijinirea formării unor așteptări pozitive în privința celor trei variabile menționate. Baza teoretică pentru formularea măsurilor de politică publică în vederea atingerii obiectivului critic al perioadei tranzitorii (vezi caseta 5.0) va fi, în acest caz, teoria economică post-keynesiană, adică teoria care consideră că variabilele de comandă în economie sunt variabilele macroeconomice care compun cererea agregată, iar oferta de monedă este „comandată” de piața muncii și nu este o variabilă exogenă stabilită de banca centrală.

4.3. Logica modelului „PVP”

Logica modelului „PVP” este sintetizată în Figura 9.

4.4. Obiectivul critic

Obiectivul critic al perioadei tranzitorii trebuie să fie *conservarea potențialului economic* la nivelul sistemului economic național. Prin conservarea potențialului economic înțelegem următoarele:

- menținerea forței de muncă în starea juridică de angajare (de aceea este preferabilă starea de șomaj tehnic stării de concediere – adică de șomaj „standard”);
- menținerea capitalului fix în stare de funcționare (prin acțiuni de conservare, acolo unde este cazul);
- menținerea contractelor privind tranzacțiile economice, eventual cu utilizarea clauzei de forță majoră pentru suspendarea temporară a obligațiilor contractuale;

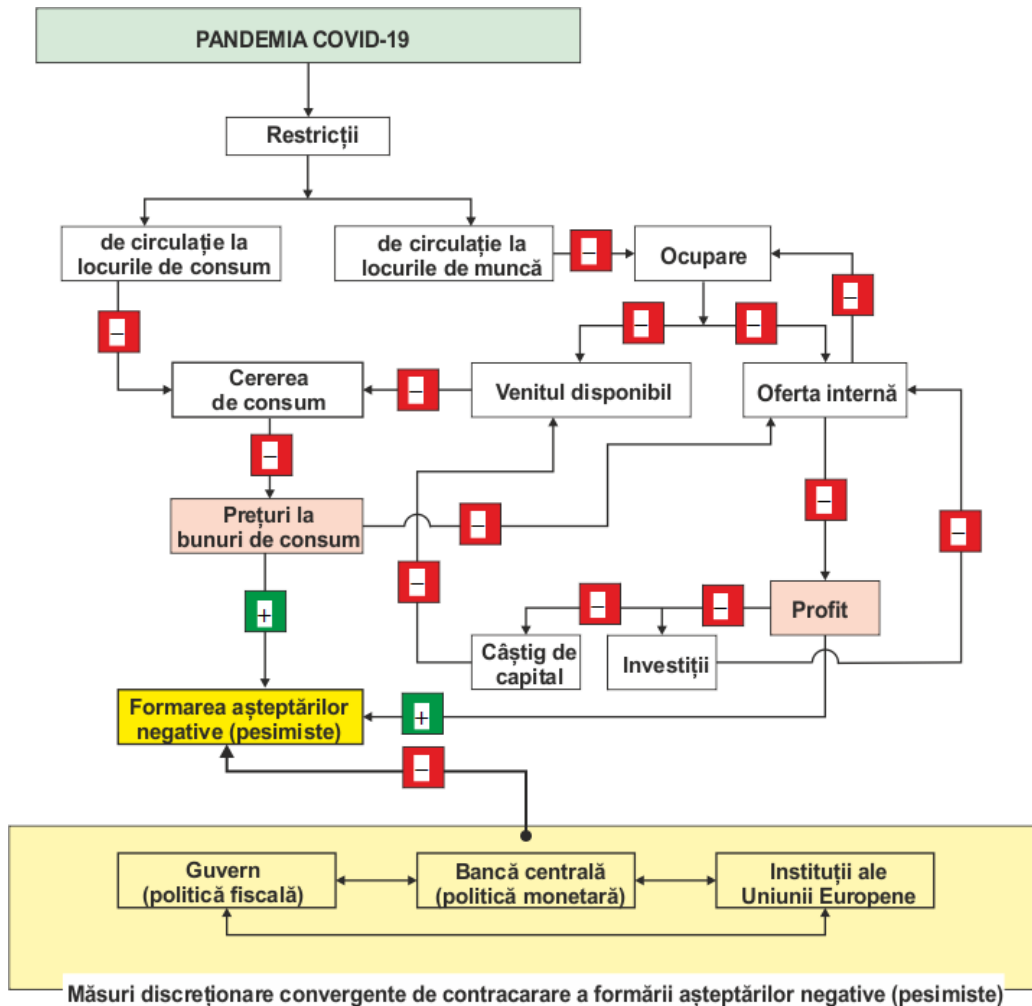

Figura 9. Logica generală a modelului economic „PVP”.

Sursa: autorul.

4.5. Ținta principală

Ținta principală în realizarea obiectivului critic al perioadei tranzitorii este *formarea așteptărilor pozitive (optimiste) cu privire la evoluția prețurilor, veniturilor și profiturilor în economie* pe termen scurt și mediu sau, cel puțin, prevenirea sau limitarea drastică a formării așteptărilor negative (pesimiste) în legătură cu evoluția prețurilor, veniturilor și profiturilor.

4.6. Sub-ținte operaționale

Ținta principală va fi operaționalizată prin intermediul a trei sub-ținte:

- a. formarea așteptărilor pozitive privind dinamica prețurilor (P);
- b. formarea așteptărilor pozitive privind dinamica veniturilor (S);
- c. formarea așteptărilor pozitive privind dinamica profiturilor (V).

4.7. Efectul fundamental scontat

Efectul fundamental scontat al modelului economic „PVP” pe perioada tranzitorie este blocarea inițierii unei crize economice în economia reală și, prin reflex necesar, în economia nominală. Orice criză economică este rezultatul nu al incertitudinii (componentă inevitabilă a procesului economic), ci al neîncrederii în viitor. Iar principalii factori ai neîncrederii sunt așteptările negative privind prețurile, veniturile (în primul rând, salariile) și profiturile. Așadar, prin intermediul celor trei variabile macroeconomice, se poate bloca inițierea/declanșarea unui val de pesimism la nivelul economiei naționale care ar duce, în mod inerent, la criză economică.

4.8. Recomandări de măsuri de politică publică

Atingerea țintei principale se va face pe două căi, care trebuie să fie complementare și convergente: a) prin măsuri directe de politică publică; b) prin stimularea unor comportamente ale pieței descentralizate în direcția țintei principale (măsuri indirecte de politică publică). Ambele tipuri de măsuri trebuie luate de cele două politici publice de ajustare macroeconomică (politica fiscală, respectiv politica monetară), având grijă, totodată ca ele să fie consistente cu măsurile similare luate de instituțiile Uniunii Europene (Consiliul, Comisia, Parlamentul). Adițional, trebuie luate și măsuri de politică socială care să urmărească atingerea țintei principale. Vom preciza, pe scurt, principiile și precauțiile necesare care ar trebui să ghideze intervențiile de politică publică în perioada tranzitorie. Criteriul de intervenție legitimă a statului în economie va fi următorul: intervenția publică se va face doar acolo unde piața nu este auto-testabilă (auto-reglabilă).

4.8.1. Măsuri de politică fiscală

4.8.1.1. Principii

- impactul măsurilor trebuie să se adreseze în totalitate (sau în cea mai mare parte) direct economiei reale – adică ofertei interne de bunuri și servicii;
- „reglarea” cantității de producție internă trebuie să se facă în mod indirect, prin mecanismele pieței libere descentralizate, adică prin intermediul prețurilor, veniturilor (în primul rând, al salariilor) și profiturilor (chiar și comenzile de stat nu fac decât să mărească cererea, deci să crească sau să mențină prețul);
- măsurile luate trebuie să aibă potențialul de a transmite un mesaj privind menținerea prețurilor, veniturilor/salariilor și profiturilor la un nivel stimulat pentru producătorii interni, respectiv pentru forța de muncă ocupată;

4.8.1.2. Precauții

- măsurile trebuie, pe de o parte, să împiedice formarea așteptărilor negative (pesimiste) privind prețurile, veniturile/salariile și profiturile și, pe de altă parte, să susțină măsurile care vor fi luate în perioada de gestiune pe termen scurt și care vor viza creșterea și stabilizarea ocupării.

4.8.2. Măsuri de politică monetară

4.8.2.1. Principii

- moneda nu este neutră pe termen scurt;
- finanțarea de ultimă instanță a sistemului bancar comercial este responsabilitatea socială primară a autorității monetare;

4.8.2.2. Precauții

- oferta de monedă (baza monetară) va crește doar în baza semnalelor date de piața muncii (mai exact, de dinamica salariilor, generată de dinamica ocupării).

4.8.3. Măsuri de politică socială

4.8.3.1. Principii

- sustenabilitatea socială este, în același timp, cauză și efect al sustenabilității economice (cele două sustenabilități co-evoluază);
- justiția socială este una dintre componentele principale ale calității vieții;

4.8.3.2. Precauții

- aplicarea măsurilor sociale trebuie să aibă în vedere realizarea efectului dispariției condițiilor de eligibilitate pentru ajutorul social și alte prestații sociale de natura sau de semnificația acestuia.

Tabelul 2 conține lista propunerilor de măsuri de politică fiscală, Tabelul 3 conține lista propunerilor de măsuri de politică monetară, iar Tabelul 4 conține lista propunerilor de măsuri de politică socială (Sursa: autorul).

MĂSURI DE POLITICĂ FISCALĂ						
Ținta	Măsura	Sursa de finanțare	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Prețuri (P)	(PVP/PF/P1) Achiziții de producție agricolă în 2020	Bugetul de stat	eligibilitatea din perspectiva ajutorului de stat	crearea de hazard moral	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	evitarea scăderii prețurilor la produsele agricole din producția internă
	(PVP/PF/P2) Acordarea de vouchere „Buy Romanian” valabile pentru cumpărarea de mărfuri exclusiv din producția internă	Bugetul de stat	ne-distorsionarea concurenței pe piața unică europeană	- creștere excesivă a prețurilor față de benchmark (ne-scăderea lor) - falsificarea originii mărfurilor	scăderea calității producției interne cu cerere astfel „asigurată”	evitarea scăderii prețurilor la produsele din producția internă
Salarii/venituri (S)	(PVP/PF/S1) Continuarea finanțării plății șomajului tehnic	Bugetul asigurărilor pentru șomaj	verificarea condițiilor legale	mimarea (falsificarea) șomajului tehnic	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	recuperarea unei părți din venitul disponibil pierdut prin suspendarea activității
	(PVP/PF/S2) Indexarea trimestrială, cu inflația, a salariului minimal pe economie	-	pentru anii 2020 și 2021	aspecte de nesustenabilitate dacă productivitatea crește mai încet decât inflația	creșterea unor indemnizații legate de dinamica salariului minimal	menținerea puterii de cumpărare a salariului minimal net nominal
Profituri (V)	(PVP/PF/V1) Acordarea de ajutor de stat	Bugetul de stat	eligibilitatea	crearea de hazard moral	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	menținerea competitivității pe piața internă
	(PVP/PF/V2) Subvenționarea ratei dobânzii la credite bancare	Bugetul de stat	la credite pentru capital de lucru	creșterea ratei dobânzii bancare active		continuitatea activității de producție
	(PVP/PF/V3) Garanții de stat la creditele bancare	Bugetul de stat	la credite pentru capital de investiții	investiții riscante		amorsarea condițiilor de ocupare și de ofertă pentru 2021 și 2022
	(PVP/PF/V4) Comenzi de stat pentru producție industrială pentru anii 2020, 2021 și 2022	Bugetul de stat	pentru acele produse care antrenează economia pe orizontală	crearea de hazard moral		asigurarea condițiilor de ofertă internă pentru anii 2021 și 2022
	(PVP/PF/V5) Amânarea plății impozitului pe profit cu șase luni, fără penalizări de întârziere	-	utilizarea impozitului pe profit pentru investiții sau pentru recapitalizare internă (bail in)	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei		facilitarea creării de locuri de muncă pentru anii 2021 și 2022

Tabelul 2. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada tranzitorie.

MĂSURI DE POLITICĂ MONETARĂ						
Ținta	Măsura	Sursa de finanțare	Precauții necesare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Prețuri (P)	(PVP/PM/P1) Determinarea, prin piața valutară, a creșterii cu 4-5% a cursului nominal de schimb	-	verificarea condiției MLR	creșterea inflației importate	reducerea importului pentru producție sau reexport	- creșterea exportului - presiune anti-deflaționistă
	(PVP/PM/P2) Relaxarea țintei de inflație	-	aliniat la dinamica medie a inflației în statele membre UE	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	riscul creșterii ratei dobânzii bancare active	crearea spațiului de împiedicare a deflației
	(PVP/PM/P3) Scăderea ratei rezervei minime la lei la 6% și creșterea ratei rezervei minime la valută la 8%	-	încurajarea creditelor în monedă și descurajarea creditelor în valută	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	nu este cazul	creșterea ofertei de monedă pe piața valutară

Tabelul 3. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada tranzitorie.

MĂSURI DE POLITICĂ SOCIALĂ						
Ținta	Măsura	Sursa de finanțare	Precauții necesare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Salarii/venituri (V)	(PVP/PS/S1) Indexarea trimestrială a ISR (indicatorul social de referință) cu inflația	Bugetul de stat	nu este cazul	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	nu este cazul	creșterea valorii monetare a prestațiilor sociale
	(PVP/PS/S2) Creșterea cu 10% a coeficienților de venit minim garantat (ajutor social), pe fiecare categorie de familie	Bugetul de stat	nu este cazul	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	nu este cazul	creșterea valorii monetare a venitului minim garantat
	(PVP/PS/S3) Creșterea valorii punctului de pensie din sistemul contributiv cu 20%, la sfârșitul perioadei (30.09.2020)	Bugetul asigurărilor sociale	verificarea condițiilor legale	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	(mică) presiune inflaționistă	menținerea/creșterea înclinației spre consum

Tabelul 4. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada tranzitorie.

4.9. Aspecte instituționale

Pentru perioada tranzitorie, în principiu, nu este nevoie de crearea unor instituții ad hoc, dar în această perioadă sugerăm să se înființeze o asemenea structură care să acționeze pe termen scurt și pe termen mediu (pe termen lung nu ar trebui să fie nevoie de instituția în cauză). Propunem, așadar, crearea unui „serviciu de urgență fiscal-bugetar” sub denumirea de *Comisia fiscal-bugetară de intervenție*, care să aibă următoarele caracteristici și atribuții fundamentale (analoge unui serviciu de urgență medical):

- este o „cameră de gardă” economică, destinată economiei reale³⁹, care examinează și ia măsuri de natură fiscală sau bugetară, după caz, în situații care nu pot aștepta auto-reglarea din partea pieței;
- este o structură de acțiune în cazuri de avarie și aplică măsuri doar până la stabilizarea „pacientului”, transferând apoi întreaga problemă pieței libere descentralizate;
- este condusă de secretarul de stat responsabil cu bugetul din Ministerul Finanțelor Publice;
- are doi invitați permanenți, cu rol consultativ: președintele Consiliului Fiscal, respectiv directorul general al Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române.

4.10. Măsuri de acompaniament din partea instituțiilor Uniunii Europene

În ceea ce privește măsurile de acompaniament care ar trebui să vină din partea instituțiilor Uniunii Europene, considerăm că următoarele inițiative și măsuri cu caracter generic ar trebui întreprinse de Comisie, Consiliu sau Parlament, pe perioada tranzitorie (desigur, cu efecte notabile și pe perioada termenului scurt, respectiv al termenului mediu):

- susținerea ocupării în statele membre;
- susținerea păstrării potențialului economic al statelor membre;⁴⁰
- sprijinirea formării așteptărilor pozitive (optimiste) privind prețurile, veniturile și profiturile în statele membre;
- re-destinarea cheltuielilor bugetului european pentru ieșirea din situația economică generată de pandemia COVID-19.⁴¹

³⁹ Conexiunea cu economia nominală se face implicit prin existența și funcționarea *Comitetului Național pentru Supravegherea Macroprudențială* (înființat în aprilie 2017) care a preluat atribuțiile Comitetului Național pentru Stabilitate Financiară).

⁴⁰ Parlamentul European a adoptat deja (26.03.2020) *Inițiativa pentru investiții în răspunsul la coronavirus* în sprijinirea economiei – 37 miliarde euro, dintre care 3,079 miliarde euro sunt destinați României (sub condiția cofinanțării, dar cofinanțarea poate fi asigurată din nerambursarea prefinanțărilor din fondurile structurale neutilizate în 2019). Comisia Europeană a anunțat că *Fondul european de ajustare la globalizare* va putea fi folosit pentru sprijinirea lucrătorilor concediați și a lucrătorilor independenți – 175 milioane euro. Tot Comisia a adoptat un *nou cadru temporar privind acordarea ajutorului de stat*, pe cinci categorii de ajutor de stat: a) granturi directe, avantaje fiscale selective și plăți în avans; b) garanții de stat pentru împrumuturile contractate de companii la bănci; c) împrumuturi publice subvenționate pentru companii; d) garanții pentru băncile care direcționează ajutorul de stat către economia reală; e) asigurarea creditelor la export pe termen scurt. Comisia pune la dispoziția *Fondului European de Investiții* 1 miliard de euro ca garanții pentru stimularea băncilor să furnizeze lichidități IMM. Comisia are în lucru *crearea sistemului european de reasigurare pentru indemnizațiile de șomaj*.

⁴¹ Acest lucru se face deja, vezi nota de subsol imediat anterioară.

5. MODELUL ECONOMIC „OC” (Ocupare–Creștere) (eng. „ELG”: *Employment-Led Growth*)

5.1. Cadrul general

- perioada de aplicare: *octombrie 2020 – decembrie 2021*
- denumirea perioadei: *termen scurt*
- obiectiv critic (conținutul perioadei): *revenirea/recuperarea activității economice*
- ținta principală: *reluarea/creșterea ocupării și stabilizarea ei*
- mijlocul de bază: *sprijinirea publică a pieței muncii*
- efect fundamental scontat: *reluarea ireversibilă a creșterii economice*

5.2. Baza teoretică

Pe termen scurt (pe o durată de 15 luni), trebuie utilizată realizarea obiectivului critic al perioadei tranzitorii (conservarea potențialului economic prin prezervarea așteptărilor pozitive/optimiste privind prețurile, veniturile/salariile și profiturile) ca o resursă pentru realizarea obiectivului critic al perioadei imediat următoare (perioada termenului scurt): revenirea/recuperarea activității economice. Multe modele teoretice de sorginte keynesiană și chiar post-keynesiană propun ca variabilă de comandă a creșterii economice una sau alta dintre componentele cererii agregate (fie interne, fie externe). Se uită, însă, faptul că orice asemenea model (NB: pentru perioada termenului mediu vom propune și noi un model de acest tip, dar care vizează întreaga cerere agregată, și nu doar o componentă a ei, cum s-a procedat în guvernarea imediat anterioară actualului guvern) implică existența unui grad de ocupare deplină⁴² a forței de muncă.⁴³ Așadar, baza teoretică a modelului economic propus pentru perioada termenului scurt constă în primordialitatea ocupării în raport cu orice variabilă de comandă de tipul cererii utilizabilă în modelele de creștere economică. S-ar putea obiecta că piața muncii, deci și chestiunea ocupării, este dependentă, în ultimă instanță, de cererea de bunuri și servicii de consum (finalitatea reală a oricărei activități economice). Vom răspunde unei asemenea obiecții astfel: nu se poate nega cauzalitatea de ultimă instanță a consumului (care este, desigur, componentă a cererii agregate) dar, pe termen scurt, nu putem aștepta reacția naturală a pieței libere descentralizate pentru „comanda” asupra ocupării, deoarece costurile sociale ar fi prea mari (pe termen mediu, desigur, se poate adopta o asemenea poziție). În consecință, optăm ca, pe termen scurt, să propunem implementarea unui model economic care să aibă ca obiectiv critic creșterea și stabilizarea ocupării. Nu am adăugat întâmplător (retoric) sub-obiectivul *stabilizarea ocupării*, deoarece dorim ca, pe termen scurt, să se asigure un grad rezonabil de ireversibilitate a ocupării în economia națională, pentru început prin impulsuri de natura politicii publice, iar ulterior prin mecanismele impersonale ale pieței libere descentralizate (așa numita mână invizibilă).

5.3. Logica modelului „OC”

Logica modelului „OC” este sintetizată în Figurile 10 și 11.

⁴² Ocupare deplină a forței de muncă, în teoria post-keynesiană, înseamnă ocupare a forței de muncă la nivelul ratei naturale a șomajului (calculată, de regulă, pe baza ipotezei NAWRU).

⁴³ Este suficient, pentru calcularea ocupării depline a factorilor de producție, să se calculeze doar ocuparea deplină a forței de muncă, și aceasta din două motive: a) forța de muncă este factorul activ în funcția de producție, deci, dacă el nu este activat, nici capitalul fix nu este activ, și invers; b) ocuparea forței de muncă implică automat acea ocupare a capitalului fix care este consistentă cu rata de complementaritate, respectiv, cu rata de substituibilitate (după caz) dintre forța de muncă și capitalul fix.

5.4. Obiectivul critic

Obiectivul critic al perioadei termenului scurt este *revenirea/recuperarea activității economice*, în primul rând în economia reală. Având în vedere încetarea sau restrângerea activităților economice (de producție, de distribuție, de investiții, de tranzacționare financiară etc.), relaxarea sau eliminarea restricțiilor impuse populației și forței de muncă va trebui să fie însoțită de revenirea nivelului de activitate economică cel puțin la valorile dinaintea manifestării pandemiei. Această revenire/recuperare constă în revenirea/recuperarea ocupării forței de muncă bulversate de fenomenul pandemic. Așadar, toate măsurile de politică publică pe care le vom propune în cadrul modelului economic „OC” vor fi destinate revenirii/recuperării nivelului de activitate economic pre-pandemie.

5.5. Ținta principală

Pentru realizarea obiectivului critic al perioadei, propunem ca ținta principală pe care instituțiile și autoritățile publice trebuie s-o urmărească să fie *reluarea/creșterea ocupării și stabilizarea ei*. Reluarea fluxurilor de bunuri și servicii de consum și de investiții, reluarea fluxurilor tranzacționale economice, financiare și nominale în sistemul economic național depind în mod esențial de variabila ocupării forței de muncă.

5.6. Sub-ținte operaționale

Ținta principală va fi operaționalizată prin intermediul a trei sub-ținte:

- a. reluarea ocupării (R);
- b. creșterea ocupării (C);
- c. stabilizarea ocupării (S).

5.7. Efectul fundamental scontat

Efectul fundamental scontat prin aplicarea modelului „OC” pe termen scurt este *reluarea ireversibilă a creșterii economice*. Aceasta înseamnă că modelul (prin măsurile de politică publică pe care le propune) trebuie să asigure nu doar reluarea creșterii economice dar, în același timp, să asigure și ireversibilitatea acestui fenomen. Din punct de vedere al teoriei sistemelor, desigur, o asemenea ireversibilitate poate fi asigurată doar dacă se introduc modificări structurale în sistemul economic – considerăm că reluarea, creșterea și stabilizarea ocupării forței de muncă reprezintă o asemenea modificare structurală de natură să asigure un trend ireversibil al creșterii economice.

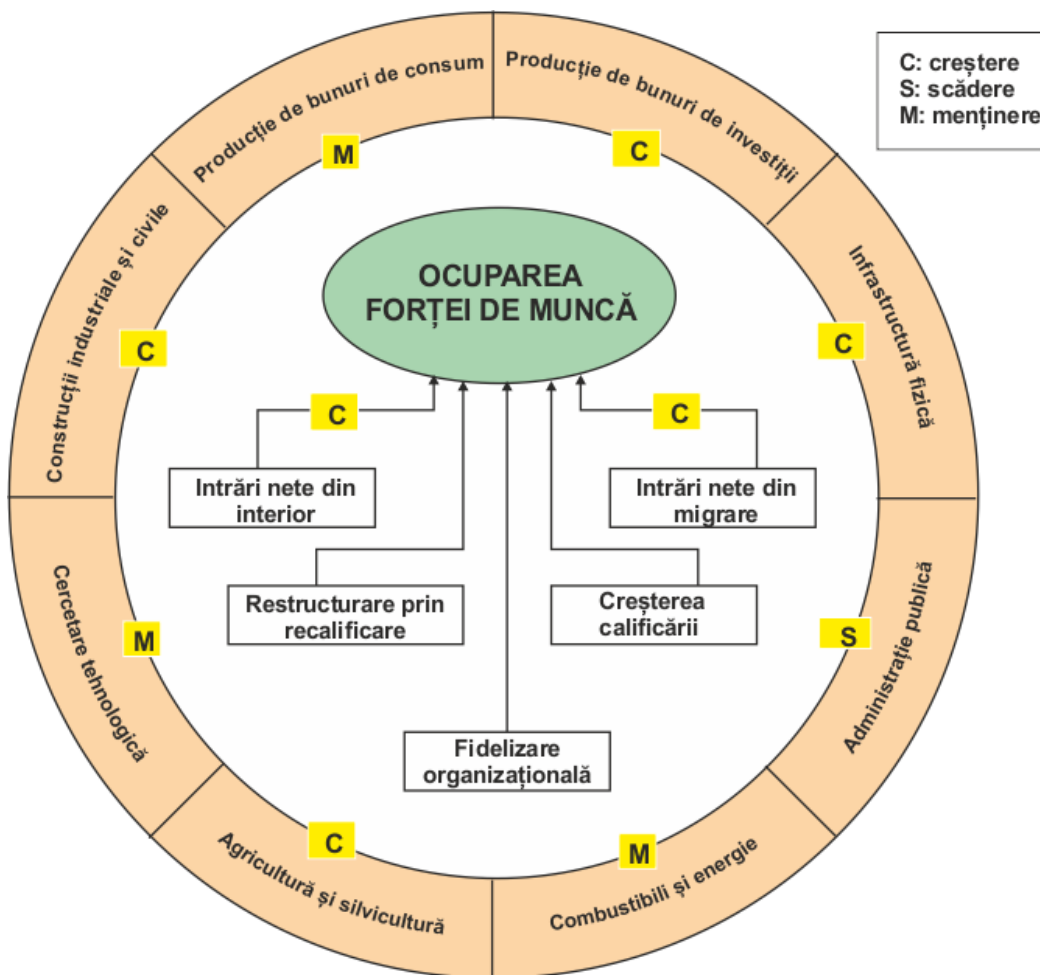

Figura 10. Dinamica dezirabilă a structurii și nivelului ocupării forței de muncă în modelul economic „OC”.
Sursa: autorul.

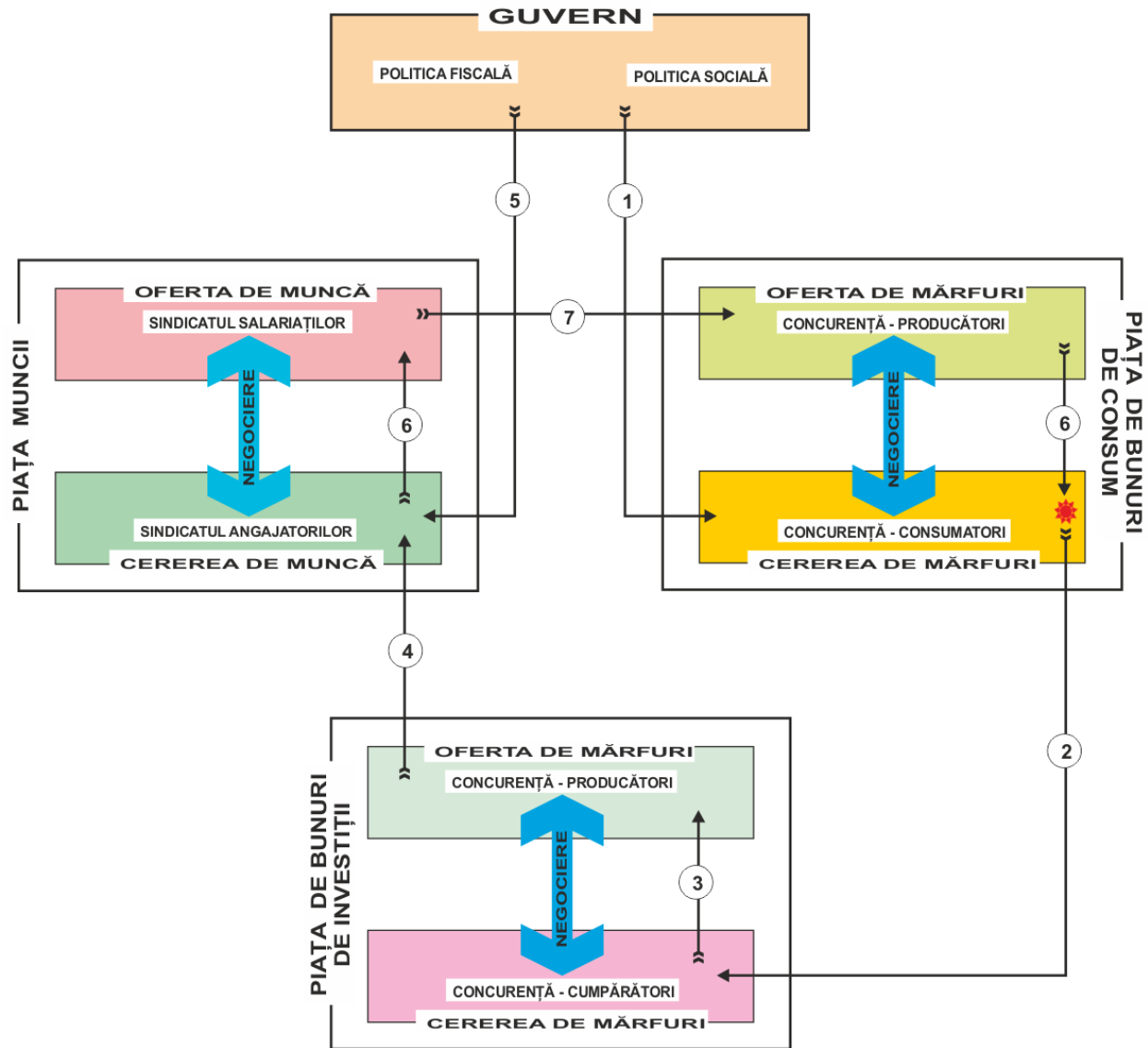

Figura 11. Descrierea logică a modelului economic „OC”.

Sursa: autorul.

5.8. Recomandări de măsuri de politică publică

Recomandările de măsuri de politică publică pentru perioada termenului scurt vor fi, evident, orientate spre realizarea obiectivului critic prin atingerea țintei principale, astfel cum au fost acestea formulate și descrise mai sus. Ca și în cazul modelului „PVP” aferent perioadei tranzitorii, și în cazul modelului „OC” măsurile de politică publică propuse vor fi de două tipuri: a) intervenție directă asupra unor variabile macroeconomice susceptibile să constituie variabile de comandă pentru ocuparea forței de muncă; b) introducerea de impulsuri în piața descentralizată care să declanșeze sau întrețină procese de natură să conducă sistemul economic național spre atingerea țintei principale. Vor fi avute în vedere cele două politici publice de ajustare macroeconomică (politica fiscală, respectiv politica monetară), precum și elemente ale politicii sociale și ale politicii privind piața muncii. Același criteriu de intervenție legitimă a statului în economie va fi menținut și pe perioada termenului scurt: intervenția publică se va face doar acolo unde piața nu este auto-testabilă.

5.8.1. Măsuri de politică fiscală

5.8.1.1. Principii

- sprijinirea angajatorilor pentru a grăbi reluarea activității economice;
- sprijinirea angajaților pentru a prefera ocuparea șomajului și piața internă pieței externe;

5.8.1.2. Precauții

- prin trecerea sarcinii contribuțiilor sociale de la angajator la angajat, nivelul salariului nu se mai negociază, între angajator și angajat, pentru salariul nominal net, ci pentru salariului nominal brut.⁴⁴

5.8.2. Măsuri de politică a pieței muncii

5.8.2.1. Principii

- flexibilitatea acordată angajatorului este mai productivă decât rigiditatea care se constituie în securitatea locului de muncă pentru angajat;

5.8.2.2. Precauții

- avantajele conferite angajatorului, pentru stimularea ocupării nu trebuie să se constituie în dezavantaje în oglindă pentru angajat.

5.8.3. Măsuri de politică monetară

5.8.3.1. Principii

- trecerea de la obiectivul de politică monetară *țintirea directă a inflației* la obiectivul de politică monetară *stabilitatea financiară*;
- sprijinirea mai „generoasă” a sistemului bancar pentru acordarea creditelor pentru investiții în economia reală decât pentru acordarea creditelor pentru consum;
- introducerea unei verigi intermediare de împrumutător de ultimă instanță – CEC Bank, ca bancă comercială cu capital integral de stat – cu rol de finanțator/refinanțator intermediar pentru restul sistemului bancar (zonă-tampon între sistemul bancar și banca centrală);

5.8.3.2. Precauții

- (ca și pe perioada tranzitorie) oferta de monedă (baza monetară) va crește doar ca efect al semnalelor date de piața muncii (mai exact, de dinamica salariilor, generată, la rândul său, de dinamica ocupării).

5.8.4. Măsuri de politică socială

5.8.4.1. Principii

- acordarea de facilități angajaților (forței de muncă) din perspectiva asistenței sociale acordate de guvern;

⁴⁴ Din punct de vedere psihologic, aici ar putea să apară o iluzie comparabilă cu iluzia monetară (referitoare la relația dintre creșterea salariului nominal și creșterea prețurilor), și pe care am putea s-o numim *iluzia valorii brute* (oamenii vor prefera creșterea salariului brut chiar dacă (de exemplu, într-un sistem de impozitare progresivă a salariului) astfel salariul net va scădea. Se observă că cele două iluzii acționează în cascadă: întâi iluzia valorii brute, apoi iluzia monetară.

5.8.4.2. *Precauții*

- evitarea creării de hazard moral prin măsurile de asistență, ajutor sau protecție socială.

Tabelul 5 conține lista propunerilor de măsuri de politică fiscală, Tabelul 6 conține lista propunerilor de măsuri de politică a pieței muncii, Tabelul 7 conține lista propunerilor de măsuri de politică monetară, iar Tabelul 8 conține lista propunerilor de măsuri de politică socială (Sursa: autorul).

MĂSURI DE POLITICĂ FISCALĂ						
Ținta	Măsura	Sursa de finanțare	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reluarea ocupării (R)	(OC/PF/R1) subvenționarea achiziționării de măști și mănuși sanitare pentru angajați	Bugetul de stat	nu este cazul	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	Facilitarea reluării activității economice după 15.05.2020
	(OC/PF/R2) subvenționarea dobânzii la credite bancare pentru echipament medical de testare simptomatică a angajaților	Bugetul de stat	destinație obligatorie și exclusivă a creditului			
	(OC/PF/R3) achitarea către șomer a indemnizației de șomaj ⁴⁵ rămase neutilizată în cazul găsirii unui loc de muncă în interiorul perioadei de șomaj indemnizate	Bugetul asigurărilor pentru șomaj	nu este cazul			
Creșterea ocupării (C)	(OC/PF/C1) scăderea contribuției asiguratorii pentru muncă cu 0,5% (la 1,75%) – prin desființarea destinației „buget de stat”	Bugetul de stat	nu este cazul	creșterea ratei dobânzii bancare active	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	reducerea veniturilor nefiscale la bugetul de stat
	(OC/PF/C2) utilizarea maximă a ajutorului de minimis (preponderent pentru <i>spin-off-uri</i>)	Fonduri structurale	un atu selectiv este apelarea la soluții românești de cercetare			reducerea costului forței de muncă la angajator
	(OC/PF/C3) subvenționarea ratei dobânzii la creditele bancare	Bugetul de stat	la credite pentru capital de investiții			extinderea activității economice
	(OC/PF/C4) menținerea/extinderea garanțiilor de stat pentru contractarea de credite bancare	Bugetul de stat				
Stabilizarea ocupării (S)	(OC/PF/S1) comenzi de stat pentru producția agricolă pentru anii 2021 și 2022	Bugetul de stat	eligibilitatea din perspectiva ajutorului de stat	crearea de hazard moral	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	stabilizarea ocupării în activitățile agricole
	(OC/PF/S2) subvenționarea angajatorului pentru o parte din salariul nominal brut pentru angajații dintre remigrați (se va urmări acoperirea a 65% - 75% din salariul analog obținabil în străinătate)	Bugetul de stat	sectorul agricol, construcții și industrie (cu deosebire în activitățile de infrastructură fizică)	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei		încurajarea remigrației
	(OC/PF/S3) subvenționarea diferenței dintre salariul eficient și salariul dat de productivitatea muncii	Bugetul de stat				redistribuirea și stabilizarea ocupării spre activitățile critice sau cu efect de antrenare pe orizontală
	(OC/PF/S4) comenzi de stat pentru producție industrială pentru anii 2021, 2022 și 2023	Bugetul de stat				pentru acele produse care antrenează economia pe orizontală

Tabelul 5. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada termenului scurt.

⁴⁵ Este vorba despre șomajul „standard”, adică cel însoțit de pierderea locului de muncă.

MĂSURI DE POLITICĂ A PIETEI MUNCII					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Creșterea ocupării (C)	(OC/PPM/C1) introducerea/extinderea part-time-ului pentru angajarea șomerilor	nu este cazul	descurajare parțială a angajărilor full time	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	reducerea neocupării (șomajului)
	(OC/PPM/C2) introducerea/extinderea part-time-ului pentru angajarea pensionarilor	nu este cazul			creșterea volumului forței de muncă
	(OC/PPM/C3) introducerea/extinderea part-time-ului pentru angajarea femeilor casnice	nu este cazul			
	(OC/PPM/C4) reducerea duratei de acordare a indemnizației de șomaj (cu 1 lună, 1,5 luni, 2 luni, respectiv)	(poate) ar trebui aplicată cu valori diferite pe sectoare diferite ale economiei	creșterea șomajului frictional	crearea de situații de supra-calificare prin grăbirea acceptării unui loc de muncă	reducerea duratei de căutare a locului de muncă
Stabilizarea ocupării (S)	(OC/PPM/S1) introducerea/extinderea activității salariate de tip <i>muncă la domiciliu</i>	eligibilitatea activităților	alterarea (evoluția?) culturii organizaționale	slăbirea monitorizării și controlului calității activității	eliminarea/reducerea condiționării spațiale în menținerea ocupării forței de muncă
	(OC/PPM/S2) extinderea activității salariate de <i>tele-muncă</i> la maximum 5 zile pe lună	crearea condițiilor tehnice necesare		nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	

Tabelul 6. Lista măsurilor de politică a pieței muncii propuse pentru perioada termenului scurt.

MĂSURI DE POLITICĂ MONETARĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Creșterea ocupării (C)	(OC/PM/C1) investirea CEC Bank ca împrumutător <i>comercial</i> de ultimă instanță pentru sistemul bancar rezident	numai pentru refinanțarea creditelor acordate economiei reale	slăbirea controlului băncii centrale asupra refinanțării sistemului bancar	crearea de hazard moral în sistemul bancar	<ul style="list-style-type: none"> - menținerea capacității de finanțare bancară a economiei reale - evitarea <i>bail out</i>-ului bancar suportat de banca centrală
	(OC/PM/C2) cumpărarea pe piața primară a titlurilor de stat „ <i>Ocupare - COVID-19</i> ”	titluri de stat (cu scadență la 10 ani) pentru finanțarea cheltuielilor de relansare a ocupării în economia reală		presiune inflaționistă prin creșterea bazei monetare	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei

Tabelul 7. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada termenului scurt.

MĂSURI DE POLITICĂ SOCIALĂ						
Ținta	Măsura	Sursa de finanțare	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reluarea ocupării (R)	(OC/PS/R1) exceptarea, timp de șase luni de la reluarea activității, dar nu mai mult de 31.12.2020, a salariului net din calculul ajutorului social și al alocației pentru susținerea familiei	Bugetul de stat (prin bugetele locale)	nu este cazul	acceptarea unor condiții de salarizare defavorabile, ca urmare a creșterii ofertei de muncă	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	accelerarea reluării ocupării forței de muncă
Finalizarea creșterii aprobate a punctului de pensie	(PVP/PS/S4) creșterea valorii punctului de pensie din sistemul contributiv cu 16,67%, plus inflația din perioada 01.10.2020 – 31.12.2021, la sfârșitul perioadei (31.12.2021)	Bugetul asigurărilor sociale	- verificarea condițiilor legale - ajustarea cu inflația se face doar pentru tranșa a doua de mărire a punctului de pensie)	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	(mică) presiune inflaționistă	menținerea/creșterea înclinației spre consum

Tabelul 8. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada termenului scurt.

5.9. Aspecte instituționale

Considerăm că, în cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale, trebuie să funcționeze un *Mecanism pentru ocuparea forței de muncă remigrate*. Pentru aplicarea mecanismului, în cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale va fi înființat un *Departamentul pentru remigrarea forței de muncă*, cu trei obiective principale:

- obiectivul de *prevenire*: elaborarea și implementarea de programe destinate a preveni emigrarea forței de muncă;
- obiectivul de *stabilizare*: elaborarea și implementarea de programe destinate să conducă la ocuparea în țară a forței de muncă remigrate;
- obiectivul de *recuperare*: elaborarea și implementarea de programe destinate stimulării remigrării forței de muncă emigrate.

6. MODELUL ECONOMIC „CC” (Cerere–Creștere) (engl. „DLG”: *Demand-Led Growth*)

6.1. Cadrul general

- perioada de aplicare: ianuarie 2022 – decembrie 2024
- denumirea perioadei: termen mediu
- obiectiv critic (conținutul perioadei): *reconsolidarea sistemului economic național*
- ținta principală: *consolidarea cererii agregate interne*
- mijlocul de bază: *sprijinirea cererii agregate adresate ofertei interne*
- efect fundamental scontat: *internalizarea creșterii economice*

6.2. Baza teoretică

Baza teoretică a modelului economic „CC” este teoria post-keynesiană (adică teoria originară keynesiană, „curățată” de ingredientele neo-clasice strecurate fraudulos – din punct de vedere conceptual – în sinteza neoclasică). Aceasta înseamnă că, la nivel macroeconomic cererea este considerată variabilă de comandă în raport cu oferta. Într-adevăr, scopul final al activității economice este consumul de bunuri și servicii. Dezvoltarea actuală a economiei nominale, bazate preponderent pe speculația monetară, este, chiar și ea, menită, în ultimă instanță, să servească consumului individului. În acest sens, „analizii” economici din emisiunile televizate, care condamnă creșterea economică bazată pe consum și cer o creștere economică bazată pe investiții nu știu nici economie, nici psihologie. Să ne punem întrebarea: de ce ar face cineva investiții reale? Presupunem că pentru a produce bunuri și servicii care să se vândă și care să aducă, astfel, profit. Dacă nu există cerere pentru acele bunuri și servicii, ele nu se vor vinde. Așadar, nici o creștere economică nu este posibilă fără creșterea consumului, investiția fiind un derivat logic al consumului (nu și cronologic, pentru că consumul poate fi atât anticipat, cât și...cauzat prin marketing, deci investiția poate fi anterioară cronologic – și, în fapt, așa se și petrec lucrurile – consumului). Așadar, deși consumul este o componentă a cererii agregate, chiar în interiorul cererii agregate există priorități cauzale, în sensul că o componentă a cererii agregate – consumul – este cauza unei alte componente a cererii agregate – investițiile. Pentru a ilustra baza teoretică a modelului economic „CC” pe care îl propunem pentru implementare pe perioada termenului mediu, construim Figura 12.

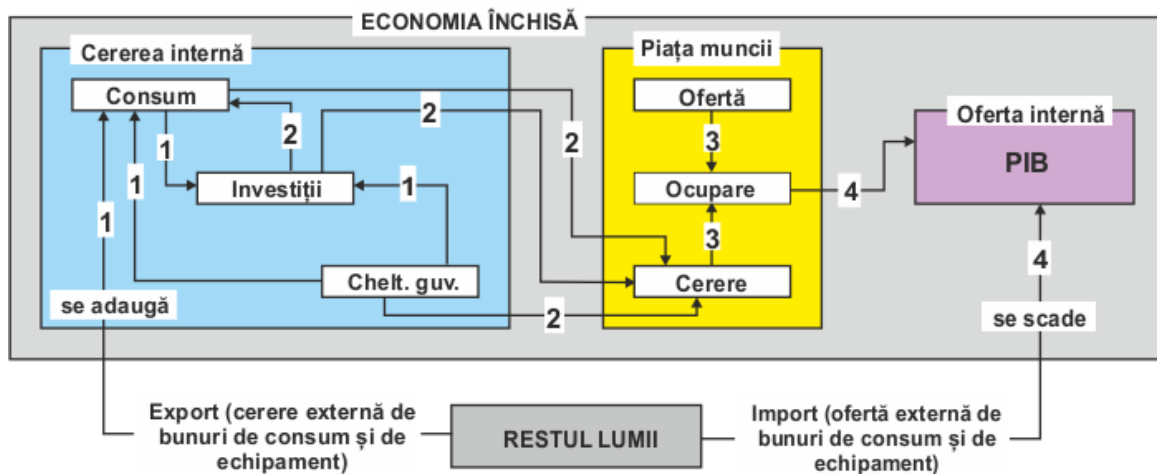

Figura 12. Consumul este „driverul” de primă instanță logică și de ultimă instanță cronologică al creșterii economice.
Sursa: autorul.

6.3. Logica modelului „CC”

Logica modelului „CC” este sintetizată în Figura 13.

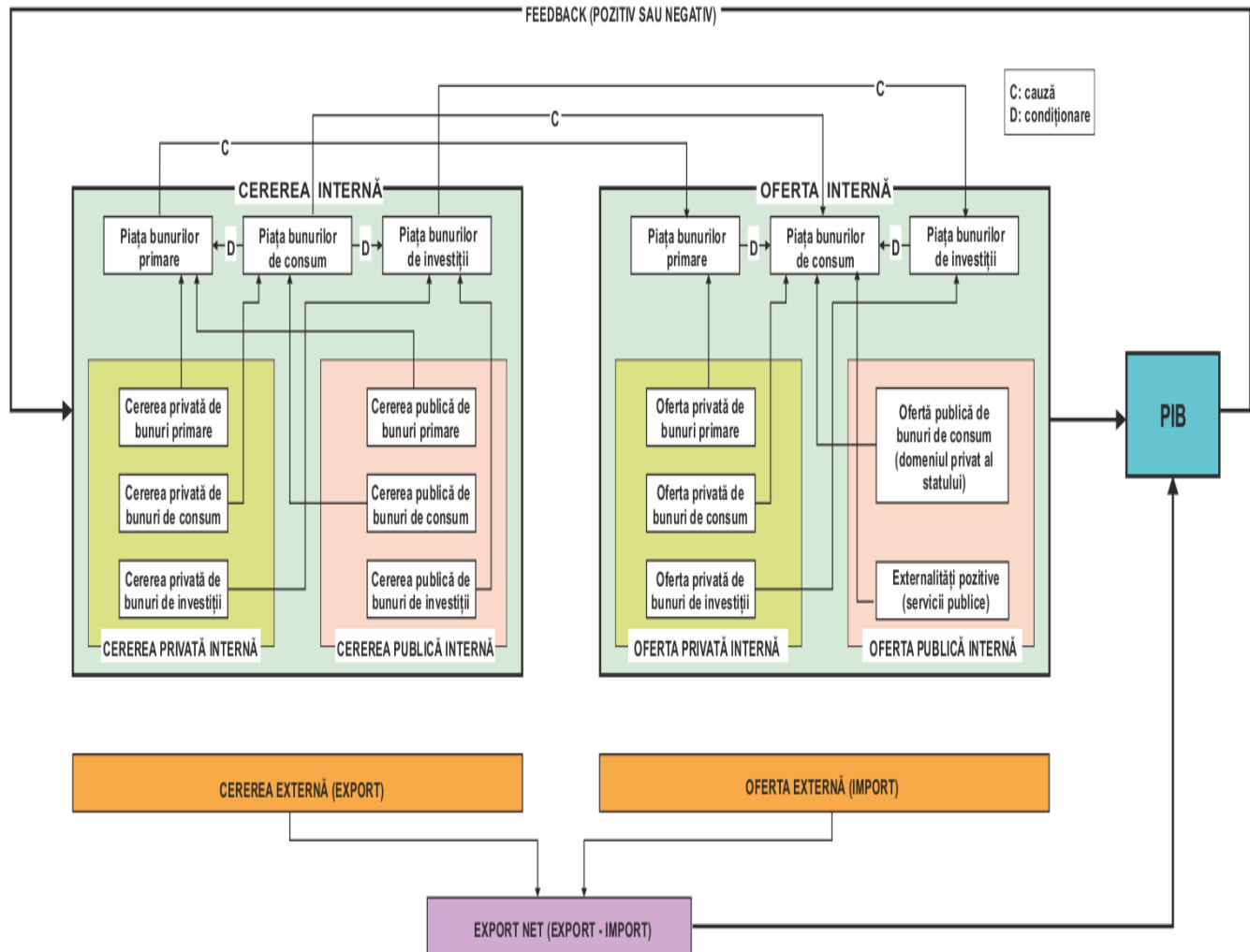

Figura 13. Descrierea logică generală a modelului economic „CC”.

Sursa: autorul.

6.4. Efectul fundamental scontat

Efectul fundamental scontat prin implementarea modelului „CC” este *internalizarea creșterii economice*, crearea condițiilor ca economia națională să fie condusă de cererea agregată (atât internă, cât și externă), într-un mod sustenabil. În felul acesta, procesul economic va fi readus la logica sa intrinsecă, în care nevoia economică este cea care declanșează și întreține acțiunea economică. Desigur, cererea agregată este văzută sub cele trei componente principale: consumul final intern (atât privat, cât și public), investiția brută (atât privată, cât și publică) și exportul net (diferența dintre cererea externă și oferta externă).

6.5. Obiectivul critic

Obiectivul critic al perioadei termenului mediu este *reconsolidarea sistemului economic național*. Prin reconsolidarea sistemului economic național înțelegem următoarele procese (concomitent reale, nominale și instituționale):

- menținerea (sau creșterea moderată, în volum) consumului final, cu următoarele trei orientări de bază:
  - devansarea consumului final adresat ofertei externe (importului) de consumul final adresat ofertei interne (PIB);
  - devansarea consumului final public (al guvernului) de consumul final privat (al populației);
  - devansarea consumului final de bunuri de consumul final de servicii (mai ales de servicii non-tradabile).
- creșterea (moderată⁴⁶) a investițiilor, cu următoarele trei orientări de bază:
  - devansarea investițiilor directe interne în străinătate de investițiile directe interne în economia națională;
  - devansarea moderată a investițiilor interne de portofoliu de investițiile interne directe;
  - devansarea investițiilor directe străine de investițiile directe interne.
- creșterea (moderată) a cheltuielilor bugetare, cu următoarele trei orientări de bază:
  - creșterea ponderii PPP⁴⁷ în investițiile publice⁴⁸ directe interne destinate infrastructurii fizice a țării;
  - mutarea părții principale a cheltuielilor publice de investiții directe interne spre infrastructura fizică din patru sectoare: agricultură, transporturi, sănătate și educație;
  - creșterea ponderii co-finanțării bugetare pentru proiectele de infrastructură fizică destinate primelor patru sectoare economice, realizate cu finanțare europeană (ex.: buget european, fonduri mobilizate de Comisia Europeană, Banca Europeană de Investiții) sau cu finanțare internațională (ex.: Banca Mondială).
- creșterea (moderată) a exportului, cu următoarele trei orientări de bază:
  - reducerea relativă a exportului de produse primare agricole și silvice;
  - piețele externe de desfacere selectate exclusiv pe baza raportului de schimb;⁴⁹
  - discriminarea prețului (pe piața internă vs. pe piața externă) pentru bunurile tradabile, așa încât criteriul de alegere între piața internă și cea externă să fie exclusiv maximizarea profitului corporativ total aferent cifrei de afaceri.
- reducerea (moderată și graduală) a importului, cu următoarele trei orientări de bază:
  - creșterea ponderii importului pentru reexport în totalul importului;
  - creșterea ponderii importului bazat pe contracte ferme pe termen mediu sau lung;
  - creșterea ponderii importului de tehnologie și echipament tehnologic în totalul importului.
- gradul de deschidere a economiei:
  - atingerea și menținerea unui grad de deschidere economică între limitele 50% - 70% (din care aproximativ 75%, adică între limitele 38% - 53%, cu statele membre ale Uniunii Europene);

⁴⁶ Exuberanța investițională este una dintre cauzele crizelor economice (și, de altfel, și financiare), fapt probat în mod repetat de istoria economică a lumii. Atât pesimismul, cât și optimismul investițional trebuie să fie moderate – în acest fel ambele sunt utile, predictibile, sustenabile și benefice.

⁴⁷ PPP: Parteneriat Public-Privat.

⁴⁸ Cheltuielile publice de investiții directe interne cuprind: a) cheltuielile bugetare pentru investiții directe interne; b) cheltuielile domeniului privat al statului (regii autonome, companii naționale cu capital integral de stat) pentru investiții directe interne.

⁴⁹ Raportul de schimb în comerțul internațional (*terms of trade*) se determină sub forma coeficientului de devansare a indicelui prețurilor la import de indicele prețurilor la export (deci acest coeficient trebuie să fie supraunitar).

6.6. Ținta principală

Ținta principală a perioadei termenului mediu este *consolidarea cererii agregate interne*. Realizarea țintei principale este condiția de suficiență pentru realizarea obiectivului critic al perioadei.

6.7. Sub-ținte operaționale

Atingerea țintei principale a perioadei este asigurată de operaționalizarea următoarelor sub-ținte:

- a. consolidarea consumului final privat (intern și extern) adresat ofertei interne (C);
- b. consolidarea investiției interne directe private (I);
- c. consolidarea datoriei publice (D).

6.8. Recomandări de măsuri de politică publică

6.8.1. Măsuri de politică fiscală

6.8.1.1. Principii

- corelarea variabilelor de venit din economie cu productivitatea factorului muncă (de exemplu, salariul nominal brut minimal garantat în plată pe economie);
- introducerea/extinderea stabilizatorilor fiscali și bugetari automați la nivelul macroeconomic;
- exclusivitatea îndatorării legitime (atât pentru datoria publică internă, cât și pentru cea externă);

6.8.1.2. Precauții

- subsidiaritatea în decizia fiscal-bugetară trebuie subordonată unui master-plan de guvernare fiscal-bugetară (optimul global nu e suma optimelor locale, ci sinergia lor).

6.8.2. Măsuri de politică a pieței muncii

6.8.2.1. Principii

- șomajul este cea mai gravă disfuncționalitate a societății;
- introducerea/extinderea flexibilității muncii (și, corelativ, a locului de muncă);
- introducerea contractelor colective de muncă pe sectoare economice (nu pe ramuri economice)

6.8.2.2. Precauții

- sindicatele legate de piața muncii (ale angajatorilor, respectiv ale angajaților) trebuie să gestioneze, cu precădere, cererea, respectiv oferta de muncă.

6.8.3. Măsuri de politică monetară

6.8.3.1. Principii

- concentrarea supravegherii macroprudențiale pe sustenabilitatea („sănătatea”) procesului de îndatorare din economie (nivel, structură și cinematică a finanțării/refinanțării);
- menținerea inflației deasupra pragului de inflexiune spre deflație persistentă;
- susținerea creșterii ponderii capitalului autohton în sistemul bancar rezident în România;

6.8.3.2. Precauții

- evitarea activităților evasi-fiscale.

6.8.4. Măsuri de politică comercială

6.8.4.1. Principii

- extinderea/dezvoltarea misiunilor economice de pe lângă ambasadele României;
- extinderea/diversificarea sprijinului public pentru producția destinată exportului, pentru export (credite, asigurări/reasigurări etc.) și pentru reexport;

6.8.4.2. Precauții

- libera circulație a bunurilor și serviciilor nu trebuie să producă efecte economice asimetrice între țara de origine și țara de destinație (de exemplu, „dividendele” pieței unice europene trebuie distribuite între statele membre conform justiției comutative);

6.8.5. Măsuri de politică socială

6.8.5.1. Principii

- prevalarea eficacității măsurilor de politică socială față de eficiența lor;
- creșterea nivelului și vitezei transferului rezultatelor economice în nivelul de trai;

6.8.5.2. Precauții

- echilibru sustenabil între comandamentele sociale (și morale) și comandamentele economice, adică între efectele sociale dezirabile și susținerea economică posibilă.

Tabelul 9 conține lista propunerilor de măsuri de politică fiscală, Tabelul 10 conține lista propunerilor de măsuri de politică a pieței muncii, Tabelul 11 conține lista propunerilor de măsuri de politică monetară, Tabelul 12 conține lista propunerilor de măsuri de politică comercială, iar Tabelul 13 conține lista propunerilor de măsuri de politică socială (Sursa: autorul).

MĂSURI DE POLITICĂ FISCALĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Consolidarea consumului final privat adresat ofertei interne (C)	(CC/PF/C1) echilibru între eficacitate și echitate în redistribuirea PIB	clarificarea conceptuală, metodologică și instituțională a raportului justiție comutativă – justiție distributivă	efectul de trade-off între eficacitate și echitate	inegalitate economică ne-meritată (non-imputabilă)	distribuirea și redistribuirea legitimă a puterii de cumpărare la nivel național
	(CC/PF/C2) neimpozitarea profitului reinvestit pentru acțiuni de responsabilitate socială corporativă	criterii clare care să elimine deturnarea (prin mimare) a cheltuielii din profit de la responsabilitatea socială la creșterea profitului viitor	reducerea investițiilor prin autofinanțare	redundanțe de acțiuni și obiective de responsabilitate socială corporativă	crearea de externalități pozitive private
Consolidarea investiției interne directe private (I)	(CC/PF/I1) strategie investițională pe șapte ramuri de specializare națională ⁵⁰	fără neglijarea structurii generale de sustenabilitate economică	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	nu este cazul	valorificarea avantajelor comparative și competitive ale economiei
	(CC/PF/I2) continuarea dezvoltării mecanismelor instituționale de reducere a costurilor de intrare/ieșire pe/de pe piață	minimizarea externalităților negative private			
Consolidarea datoriei publice (D)	(CC/PF/D1) respectarea anti-ciclicității politicii fiscal-bugetare	evitarea inhibării unor procese economice favorabile prin păstrarea temporară a feedback-ului pozitiv	risc de selecție a adversă a proceselor care trebuie inhibate sau încetinite	scăparea de sub control a unor procese escaladante (cercuri vicioase)	crearea de fonduri publice de rulment la Ministerul Finanțelor Publice
	(CC/PF/D2) revenirea la respectarea regulii de aur a finanțelor publice ⁵¹	pe baza unui master-plan de prioritizare a investiției publice	riscul de datorie publică ilegitimă	nu este cazul	crearea unui multiplicator favorabil al cheltuielii publice (efect de pârghie a datoriei publice)
	(CC/PF/D3) creșterea ponderii pieței de capital în finanțarea economiei reale	asigurarea legăturii directe a activelor financiare cu activele reale	bule financiare	concurență între sistemul bancar și piața de capital	echilibru sustenabil între finanțare și intermediere financiară

Tabelul 9. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada termenului mediu.

⁵⁰ 1) agricultura, 2) educația și cercetarea științifică, 3) IT&C, 4) activitatea financiar-bancară, 5) industriile creative, 6) turismul, 7) energia.

⁵¹ Se referă la contractarea de datorie publică exclusiv pentru investiții publice (sau pentru co-participare în PPP privind investițiile directe interne).

MĂSURI DE POLITICĂ A PIETEI MUNCII					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Consolidarea consumului final privat adresat ofertei interne (C)	(CC/PPM/C1) vouchere acordate (la cerere) angajaților, în cadrul pachetului salarial, pentru achiziționarea de produse ale firmei angajatoare, fără impozitele indirecte aferente (ex. TVA)	valoarea salariului „în natură” – s-ar putea situa între 10% și 20% din nivelul salariului nominal net	reducerea rolului prețurilor (a concurenței) în alocarea eficientă a resurselor	reducerea veniturilor bugetare (impozite indirecte + impozitul pe venitul personal)	creșterea adresabilității ofertei interne

Tablelul 10. Lista măsurilor de politică a pieței muncii propuse pentru perioada termenului mediu.

MĂSURI DE POLITICĂ MONETARĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Consolidarea consumului final privat adresat ofertei interne (C)	(CC/PM/C1) acceptarea dominanței fiscale în vederea consolidării economiei reale	evitarea activităților cvasi-fiscale	dezechilibrarea mix-ului fiscal-monetar	presiune inflaționistă excesivă	consolidarea ireversibilă (structurală) a economiei reale
	(CC/PM/C2) neutralitatea fiscală a măsurilor de politică monetară	armonizarea cu scopul măsurilor fiscale		reducerea rolului impulsului monetar în macrostabilizare	utilizarea „tensiunilor nominale” pe termen scurt pentru consolidarea economiei reale
Consolidarea datoriei publice (D)	(CC/PM/D1) cumpărarea pe piața primară a titlurilor de stat „Cerere - COVID-19”	titluri de stat (cu scadență la 10 ani) pentru finanțarea cheltuielilor de sustenabilizare a cererii adresate ofertei interne	presiune inflaționistă prin creșterea bazei monetare	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	<ul style="list-style-type: none"> - scăderea ratei dobânzii nominale pe termen lung - scăderea cheltuielilor bugetare cu dobânzile în contul datoriei publice

Tablelul 11. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada termenului mediu.

MĂSURI DE POLITICĂ COMERCIALĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Consolidarea consumului final privat adresat ofertei interne (C)	(CC/PC/C1) asigurarea, prin bariere non-tarifare, a egalității calitative, în raport cu alte state membre, a bunurilor de consum importate	respectarea liberei circulații a bunurilor și serviciilor pe piața unică europeană	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	hazard moral în nivelul calitativ al bunurilor similare produse intern	eliminarea avantajelor nelegitime ale importului de bunuri de consum

Tabelul 12. Lista măsurilor de politică comercială propuse pentru perioada termenului mediu.

MĂSURI DE POLITICĂ SOCIALĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Consolidarea consumului final privat adresat ofertei interne (C)	(CC/PS/C1) Fundamentarea variației salariului minimal pe economie prin preluarea a maximum 75% din creșterea productivității medii a muncii salariaților	ca medie pe ultimii trei ani consecutivi	creșterea costului forței de muncă	creșteri în cascadă, de tip metodologic, pentru alte variabile macroeconomice	acordarea celei mai mari părți a „dividendelor” create de muncă muncii
	(CC/PS/C2) Creșterea valorii punctului de pensie din sistemul contributiv cu 10%, de la începutul perioadei	verificarea condițiilor legale	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	(mică) presiune inflaționistă	menținerea/creșterea înclinației spre consum

Tabelul 13. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada termenului mediu.

6.9. Aspecte instituționale

Având în vedere obiectivul critic al perioadei termenului mediu, precum și obiectivul critic al perioadei termenului lung, care este fundamentat de realizarea celor două obiective critice anterioare (pe termen scurt, respectiv pe termen mediu) următoarele sugestii instituționale pot fi de folos:

- elaborarea unei *Carte a consolidării economice a României*, pornind de la principiile și propunerile făcute în cadrul modelului economic „CC”;
- înființarea, în cadrul Ministerului Finanțelor Publice, a unei direcții (sau direcții generale) intitulate: *Direcția pentru auto-sustenabilitatea economiei reale*;
- înființarea, în cadrul Guvernului României a unui nou minister: *Ministerul Competitivității Economice*;
- înființarea, în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române, a *Institutului de Studii și Strategii pentru Sustenabilitate*;
- stabilirea dublei subordonări a Centrului de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”, din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române: față de Academia Română, respectiv față de Ministerul Finanțelor Publice, constituindu-se, astfel, într-o structură de cercetare care să ajute ministerul în fundamentarea politicilor sale specifice – noua structură, care ar urma să fie înființată, cu dublă subordonare, prin HG, s-ar putea constitui ca institut național și numi *Institutul de Studii Fiscal-Bugetare și Monetare „Mihail Manoilescu”*.

7. MODELUL ECONOMIC „ATA” (Autonomie–Translaționalitate– Antifragilitate) (eng. „ATA”: *Autonomy–Translationality–Antifragility*)

7.1. Cadrul general

- perioada de aplicare: ianuarie 2025 – decembrie 2030
- denumirea perioadei: termen lung
- obiectiv critic (conținutul perioadei): *restructurarea sistemului (complexului) economic național*
- ținta principală: *creșterea autonomiei economiei naționale față de mediul economic extern*
- mijlocul de bază: *re-industrializarea economiei naționale*
- efect fundamental scontat: *sustenabilizarea și translaționalizarea creșterii economice*

7.2. Baza teoretică

Actualul și, se pare, încă mult timp, principalul mod de organizare a societății este cel văzut din perspectiva naționalității. Aceasta înseamnă că națiunea rămâne subiectul de drept internațional cel mai viabil. În acest context, activitatea economică este organizată, din punct de vedere normativ și cultural, ca sistem economic național. Desigur, specializarea individuală s-a extins, de-a lungul istoriei, și în ceea ce numim specializare națională, pe baza diferitelor criterii teoretice,⁵² ceea ce a condus la o dezvoltare accelerată și extinsă a schimbului economic internațional (atât pentru economia reală, cât și pentru economia nominală). Specializarea națională are drept criteriu eficacitatea (în ultimă instanță, profitul), dar aceasta implică un efect advers cu care se confruntă orice economie. Ceea ce numim economii puternice sunt, de fapt, economii care nu au „mizat” totul pe specializarea națională (care conduce la unele efecte negative sau potențial negative, și care reprezintă prețul eficacității economice, cum sunt: întreruperi pe lanțul productiv, tehnologic, comercial, valoric sau financiar – ceea ce implică dependență de mediul economic extern; neocuparea întregii forțe de muncă, a întregului capital fix disponibil, a întregii înzestrări cu resurse economice naturale sau energetice; vulnerabilități în cazul unor evenimente naturale, sociale, medicale – cum este cazul actualei pandemii COVID-19 – sau militare – agresiuni, anexări de teritorii sau războaie propriu-zise; situarea, din perspectiva economiilor puternice, pe poziții economice subalterne – furnizor de bunuri primare, piețe de desfacere asimetrice, furnizor de forță de muncă și, îndeosebi, de creiere etc. Ideea crucială a modelului economic „ATA”, pe care-l propunem a fi implementat pe termen lung în România, trimite la următoarele principii de proiectare și funcționare a acestui model:

1. refacerea sustenabilă⁵³ a patru lanțuri economice care trebuie *să se închidă*, în proporție mare sau foarte mare, în interiorul sistemului (complexului) economic național⁵⁴:
  - lanțul sectoarelor economice (cele cinci sectoare economice) – adică lanțul structural al economiei;

⁵² Amintim pe cele mai cunoscute: a) criteriul avantajului absolut (Adam Smith); b) criteriul avantajului comparativ/relativ (David Ricardo); c) criteriul înzestrării cu factori de producție (Heckscher-Ohlin-Samuelson); d) criteriul productivității medii naționale (Mihail Manoilescu). Criteriul avantajului competitiv este o variantă (mai degrabă terminologică decât de conținut) a criteriului avantajului comparativ/relativ.

⁵³ În esență, sustenabilitate înseamnă probabilitate mare (sau certitudine rezonabilă) a replicării unei structuri, funcții, rezultat, mecanism etc.

⁵⁴ Aici există o asimetrie intrinsecă a fenomenului în discuție: un sistem economic proiectat pe închiderea lanțurilor economice este capabil de o deschidere economică mai mare decât un sistem economic proiectat pe deschiderea lanțurilor economice. Cum am spus deja, economiile puternice (și care rămân puternice în fața provocărilor de orice natură) sunt economii care au fost proiectate și funcționează pe principiul închiderii lanțurilor economice.

- lanțul procesului tehnologic de producție – adică lanțul care leagă cercetarea tehnologică de aplicarea acesteia în producție;
  - lanțul valoric – adică lanțul care leagă produsele primare de produsele finale, prin realizarea maximă a valorii adăugate înainte de desfacere;
  - lanțul financiar – care închide, în interiorul sistemului (complexului) economic național procesele de finanțare și refinanțare externă (auto-finanțarea fiind o chestiune microeconomică);
2. revenirea la scopul activității economice: acela de a fi un mijloc pentru realizarea scopurilor individului (și societății) – adică *creșterea nivelului de trai și a calității vieții*;
- creșterea economică trebuie subordonată creșterii nivelului de trai și calității vieții;⁵⁵
  - dezideratul anterior trebuie realizat prin creșterea gradului de translaționalitate a creșterii economice;⁵⁶
  - pentru realizarea celor două deziderate anterioare trebuie asigurată sustenabilitatea creșterii economice (cum am arătat deja, sustenabilitatea creșterii este efectul direct al dezvoltării economice⁵⁷);
3. construirea unui cadru normativ și instituțional care să confere sistemului economic național caracteristici de *antifragilitate*
- sistemul (complexul) economic național trebuie să aibă capacitatea de a fructifica efectul perturbărilor economice sau financiare pe care le suferă, prin proiectarea unor mecanisme instituționale de avarie sau de urgență care să exploateze oportunitățile prezente în mod inerent în orice disfuncționalitate economică;
  - sistemul (complexul) economic național trebuie să dobândească potențialul de a fructifica situațiile defavorabile în care se află din punct de vedere economic, istoric sau conjunctural;
    - situația de subdezvoltare economică, mai ales din perspectiva funcționării economiei reale, trebuie fructificată pe principiul „avantajului întârziatului” – evitarea erorilor deja făcute și urmarea căilor de tip „gaură de vierme” (inclusiv în procesul de integrare în Uniunea Europeană și în procesul de aderare la zona euro);
    - situația de „non-modernizare” a unor sectoare economice cum este agricultura – fructificarea tipului de agricultură mai degrabă extensivă (care nu sărăcește și nu distruge chimic terenul agricol), adică tipul de producție agricolă naturală, „eco”, care ar putea conferi un avantaj comparativ substanțial exportului de produse agricole, indiferent de gradul de prelucrare (adică de valoare adăugată) la care sunt vândute.

⁵⁵ Nu numai actuala pandemie (care a iluminat un fenomen care, oricum, fusese sesizat de filosofii sociali și nu numai de ei, și anume faptul că creșterea economică s-a autonomizat de scopul ei, devenind propriul scop, inclusiv ca urmare a dezvoltării canceroase a economiei nominale în jurul economiei reale), dar și bunul simț arată faptul că creșterea permanentă (o descreștere economică, chiar și relativă – care ar putea însemna, de fapt, nu o scădere economică, ci o creștere constantă în termeni absoluți, ca urmare a efectului bazei – scandalizează analiștii economici, auto-declarați ca atare, care trăiesc din onorariile plătite de televiziuni) a economiei conduce, pe termen lung, la colaps economic și social.

⁵⁶ Nu este aici locul, dar conceptul de bază aici este cel de dezvoltare economică, iar acest concept ar trebui să-l înlocuiască pe cel de creștere economică. În esență și în ultimă instanță, modelul economic „ATA” propus aici pentru perioada termenului lung, aspiră să inducă, instituțional și cultural, această înlocuire a conceptului de creștere economică cu cel de dezvoltare economică.

⁵⁷ În timp ce creșterea economică este un fenomen pur dimensional, dezvoltarea economică este un fenomen calitativ – este partea de creștere economică transferată în evoluția structurilor (din economia reală, din instituții și cadrul normativ, din economia nominală). Evoluția structurilor economice asigură tocmai reproducerea creșterii economice, de aceea dezvoltarea economică (nu simpla creștere economică) este condiția sine qua non a sustenabilității economice.

7.3. Logica modelului „ATA”

Logica modelului „ATA” este redată de Figurile 14 și 15. Semnificația sectoarelor economice din Figura 14 este cea bine cunoscută.⁵⁸

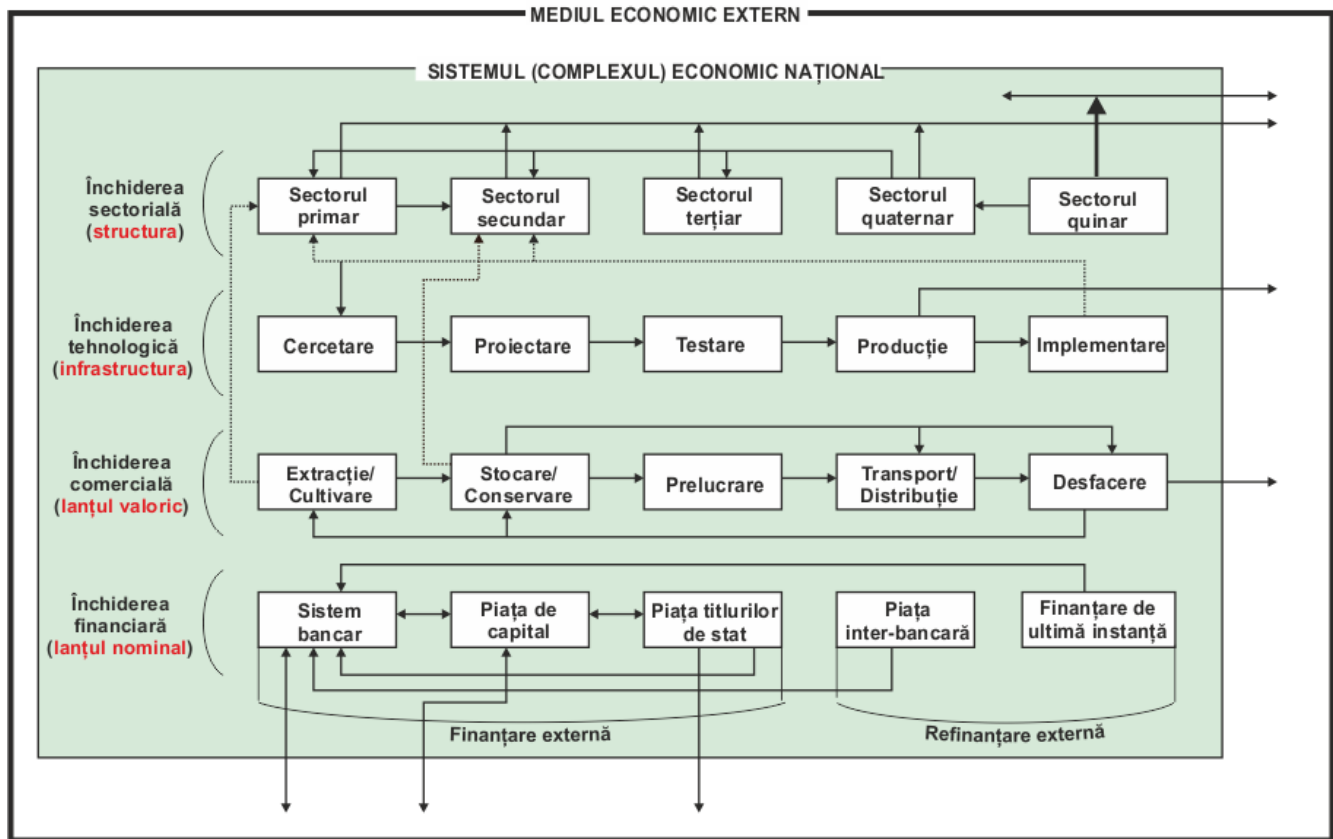

Figura 14. Cele patru „închideri” care asigură auto-sustenabilitatea sistemului (complexului) economic național.
Sursa: autorul.

⁵⁸ Sector *primar* – extracție/cultivare de resurse economice/bunuri economice primare; sector *secundar* – prelucrare a resurselor/bunurilor primare; sector *terțiar* – servicii (de producție și de consum); sector *quaternar* – informație, știință, cunoaștere, educație, artă; sector *quinar* – valori, viziuni/modele societale, morale, politice.

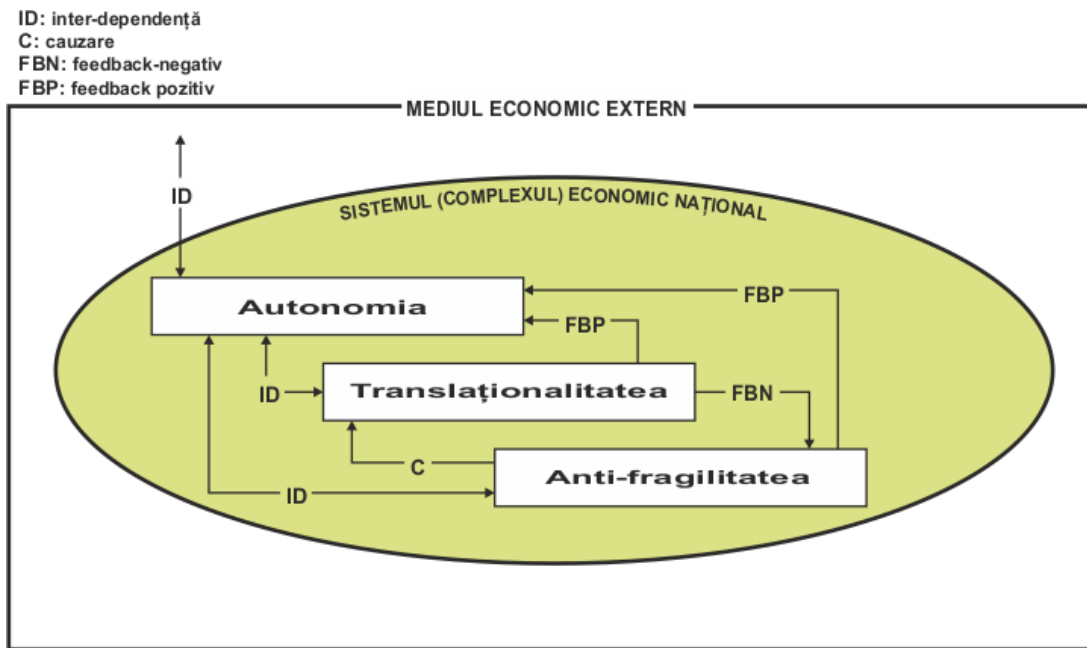

Figura 15. Descrierea logică generală a modelului economic „ATA”.

Sursa: autorul.

7.4. Efectul fundamental scontat

Efectul fundamental așteptat în urma implementării modelului „ATA” este *sustenabilizarea și translaționalizarea creșterii economice* și se referă la construirea/reconstruirea unui sistem economic național care va verifica atributele unui *complex economic național*, adică se va caracteriza prin autonomie (sau auto-sustenabilitate) ridicată, în contextul interdependențelor inerente cu mediul economic extern, prin concentrarea acțiunii economice în direcția creșterii nivelului de trai și a calității vieții membrilor societății românești și prin capacitatea nu doar de a rezista sau de a se redresa în urma perturbărilor (șocurilor) interne sau externe, economice sau non-economice, dar și, mai ales, prin capacitatea instituțională de a identifica oportunitățile oferite de contextul perturbărilor și de a obține avantajele posibile în acest context, din chiar producerea și suportarea perturbărilor.

7.5. Obiectivul critic

Obiectivul critic al perioadei termenului lung este *restructurarea sistemului (complexului) economic național*. Aici, prin termenul de restructurare înțelegem mai degrabă reconstruire sau reconstrucție, adică un proces mult mai amplu decât simpla modificare structurală a economiei (reconstruirea sau reconstrucția implică, de exemplu, și modificări în matricea axiologică, în cadrul instituțional de bază și altele asemenea). Prin restructurarea sistemului (complexului) economic național înțelegem următoarele șase procese/programe (concomitent reale, nominale și instituționale):

1. *reconstruirea infrastructurii fizice a sectoarelor primar și secundar*

➤ sectorul primar

- reducerea meteo-dependenței agriculturii – refacerea și extinderea sistemului de irigații;
- închiderea lanțului comercial agricol intern – dezvoltarea sistemului național de depozitare/conservare, prelucrare și distribuție a produselor agro-alimentare;
- permanentizarea sistemului de achiziție de urgență a producției agricole aplicat de stat;

- dezvoltarea sistemului intern de pre-finanțare a producției agricole, complementar mecanismului european similar;
  - dezvoltarea sistemului național de „buffere/rezerve-tampon” strategice (și economice) de combustibili primari și energie;
  - declararea fondului forestier ca rezervă strategică, economică, socială și ecologică a națiunii, căruia trebuie să i se asigure condițiile naturale și instituționale suficiente de auto-sustenabilitate;
- sectorul secundar
- închiderea internă fermă a lanțului de producție între sectorul primar și sectorul secundar;
  - închiderea internă fermă a lanțului de producție în interiorul sectorului secundar (revenirea fermă și generalizată la integrarea internă a cercetării și producției);
  - dezvoltarea prioritara a producției de materiale de construcție;
  - realizarea unui mix sustenabil între gradul de specializare industrială și gradul de acoperire a spectrului industrial, din perspectiva autonomizării sectorului secundar în raport cu mediul economic și tehnologic extern;
2. ***(re)construirea infrastructurii fizice de transport***⁵⁹
- dezvoltarea exponențială a structurii de auto-străzi care să integreze, din acest punct de vedere, toate regiunile țării (în primul rând, a restului țării cu Transilvania);
  - dezvoltarea continuă a sistemului de drumuri naționale și județene, cu acoperirea echilibrată a regiunilor țării;
  - refacerea/modernizarea rețelei naționale de căi ferate, cu acoperirea echilibrată a regiunilor țării;
  - extinderea și modernizarea porturilor maritime și fluviale;
  - dezvoltarea rețelei naționale de aeroporturi;
3. ***refacerea potențialului de cercetare tehnologică proprie***
- revenirea, în învățământul superior, la duratele de școlarizare anterioare Declarației de la Bologna;
  - repunerea accentului, în învățământul superior, pe dominanța instrucției teoretice de nivel ridicat, în toate domeniile de învățământ (NB: dobândirea capacității de aplicare a competenței teoretice în activitatea practică se va face în cadrul programelor de masterat profesional; dobândirea capacității de aplicare a competenței teoretice în activitatea de cercetare sau învățământ se va face în cadrul programelor de masterat științific);
  - sprijinirea publică a înființării și dezvoltării institutelor și centrelor de cercetare tehnologică și integrarea acestora în rețeaua europeană și internațională de cercetare tehnologică;⁶⁰

⁵⁹ Rolul infrastructurii fizice de transport este analog rolului monedei (a sistemului financiar) într-o economie – o economie fără o infrastructură solidă și interconectată de transport este analogă unei economii autarhice din perspectiva monedei și a schimbului.

⁶⁰ Cercetarea în domeniul științelor sociale și umaniste va trebui să rămână la: a) Academia Română (în ceea ce privește cercetarea fundamentală); b) universități (în ceea ce privește cercetarea de dezvoltare și cea aplicativă). Cercetarea fundamentală trebuie finanțată din bugetul de stat cu condiția ca între 25% și 50% dintre programele de cercetare ale Academiei Române să reprezinte comenzi de cercetare din partea instituțiilor și autorităților publice, prin intermediul Secretariatului General al Guvernului (NB: cu toate acestea, formularea comenzilor publice de cercetare fundamentală constituie un drept și nu o obligație pentru Guvern; totuși, sugerăm ca Legea de organizare și funcționare a Academiei

- ridicarea drastică a standardelor de absolvire a programelor de cercetare doctorală și post-doctorală (inclusiv privind acreditarea școlilor doctorale);
- 4. extinderea lanțului intern de producere de valoare adăugată**
- principal, orice produs economic (bun sau serviciu) va „trebui” să parcurgă cel mai lung lanț posibil de procesare internă până la distribuire și consum final (pe piața internă sau la export); acest principiu trebuie să domine îndeosebi în domeniul produselor agricole și al celor silvice de orice fel;
  - îndeosebi în privința construcțiilor (militare, industriale și civile) trebuie avută în vedere dominanța contractărilor și subcontractărilor pe piața internă a materialelor de construcții;
  - orientarea, treptată (pe măsura refacerii autonomiei economiei naționale), a importului spre bunuri cu valoare adăugată mică (grad de prelucrare scăzut); NB: în acest sens, deschiderea economiei naționale și spre piețe emergente în raport cu piața națională (menținând deschiderea față de piața unică a Uniunii Europene), este o strategie recomandabilă; acest mix al deschiderii economiei este recomandabil, desigur, și din perspectiva exportului național;
- 5. extinderea sistemului bancar cu capital autohton în sistemul de finanțare externă indirectă a economiei naționale⁶¹**
- sprijinirea capitalizării celor două bănci cu capital autohton⁶² (exclusiv în modalitatea *bail in*), prin asigurarea eligibilității ajutorului de stat în cauză;
  - sprijinirea instituțională a apariției de noi bănci comerciale cu capital integral sau majoritar autohton, fie privat, fie de stat;
  - orientarea treptată, strategică (și compatibilă cu trendul european în domeniu) a dominanței băncilor comerciale specializate în detrimentul băncilor comerciale universale;⁶³
  - formarea unui consorțiu (sindicat) al băncilor comerciale (de stat sau private) cu capital autohton, în vederea finanțării deficitului bugetar;
- 6. orientarea, treptată, a funcționării economiei spre *ordo-liberalism*⁶⁴**
- stabilirea, prin lege,⁶⁵ a domeniilor nelegitime de intervenție a statului în economie⁶⁶

Române, precum și Statutul său să cuprindă o prevedere care acordă institutelor și centrelor de cercetare ale Academiei Române calitatea de furnizor de primă instanță, de drept, de studii și cercetări fundamentale pentru autoritățile publice).

⁶¹ Scăderea ponderii capitalului social autohton în sistemul bancar rezident reprezintă o vulnerabilitate strategică a economiei naționale.

⁶² Banca Transilvania (capital privat) și CEC Bank (capital de stat), în ordinea descrescătoare a cotei de piață.

⁶³ Riscul bulelor financiare este proporțional cu dominanța băncilor comerciale universale în sistemele bancare (de exemplu, leverage-ul bancar crește mai repede într-o bancă universală – ca urmare atât a diversificării activelor, cât și a vulnerabilităților formării/finanțării pozițiilor de activ respective.

⁶⁴ În principiu, *ordo-liberalismul* implică o combinație structural-funcțională a pieței economice libere descentralizate, pe baza următoarelor două comandamente (în esență, este vorba despre controlul reciproc al eșecurilor pieței, respectiv eșecurilor statului): a) intervenția statului atunci și acolo unde piața nu este auto-testabilă (de exemplu, piața nu este auto-testabilă în privința monopolizării sau coluziunii); b) intervenția pieței atunci și acolo unde statul nu este auto-testabil (de exemplu, statul nu este auto-testabil în privința corupției; NB: cum anume „intervine” piața în reglarea statului este o problemă separată care nu va fi discutată în acest studiu). În mod fericit, *ordo-liberalismul* permite operaționalizarea, în acțiunea normativă, a „ghionturilor” comportamentale (concept propus de Richard Thaler și Cass Sunstein) în cadrul a ceea ce se numește *paternalismul libertarian*.

⁶⁵ Nu ar fi rău ca o asemenea clauză să fie stipulată direct în Constituție.

⁶⁶ Aceasta ar preveni riscul de abuz de putere al majorității, dând Curții Constituționale o bază mai explicită de respingere a actelor normative ale legislativului sau executivului, care sunt pasibile de neconstituționalitate.

- asigurarea cadrului normativ suficient pentru translaționalitatea permanentă a creșterii economice;
- introducerea, în cadrul instituțional-normativ, a principiului diferenței al justiției sociale, în scopul evitării dinamicii maligne și disfuncționale a inegalității economice.

7.6. Ținta principală

Ținta principală a perioadei termenului lung este *creșterea autonomiei*⁶⁷ *economiei naționale față de mediul economic extern*. Realizarea țintei principale este condiția de suficiență pentru realizarea obiectivului critic al perioadei.

7.7. Sub-ținte operaționale

Atingerea țintei principale a perioadei este asigurată de operaționalizarea următoarelor trei sub-ținte operaționale (ele se subsumează, din punct de vedere conceptual, principiilor bazei teoretice a modelului „ATA”, menționate mai sus):

- a. reconstrucția autonomiei sistemului (complexului) economic național (A)
  - b. reconstrucția translaționalității creșterii economice (T)
  - c. reconstrucția antifragilă a sistemului instituțional economic (AF)
- (a) reconstrucția autonomiei sistemului (complexului) economic național:
- reconstrucția infrastructurii fizice (îndeosebi rețeaua de autostrăzi, drumuri naționale, căi ferate, aeroporturi, porturi maritime și fluviale);
  - dezvoltarea infrastructurii energetice și de combustibili;
  - reconstrucția (reproiectarea și reînregistrarea tehnică și umană) sectoarelor primar și secundar ale economiei;
  - reînregistrarea tehnologică a economiei;
  - reconstrucția infrastructurii comerciale și tranzacționale;
  - reconstrucția cercetării (tehnologice și sociale);
  - reconstrucția sistemului intern (sub aspectul originii capitalului) de finanțare/refinanțare;
- b. reconstrucția translaționalității⁶⁸ creșterii economice
- ancorarea creșterii venitului (pachetului) salarial la productivitatea marginală a muncii naționale;⁶⁹

⁶⁷ Există aproape un „consens” în lumea analiștilor și a decidenților politici de a confunda, nonșalant și asiduu, conceptul de autonomie cu cel de independență (de exemplu, se cere independența băncii centrale în raport cu guvernul – adică independența politicii monetare în raport cu politica fiscală – ba aceasta se și stipulează în legi, statute și regulamente, deși este evident că acest lucru este atât imposibil, cât și contra-productiv, este ca și cum ar fi două guverne în același stat; mai mult decât atât, ce facem, în condițiile independenței, cu mix-ul fiscal-monetar?). Autonomia înseamnă să ai o marjă de mișcare, de auto-reglare față de mediu (etimologic, înseamnă să-ți faci propriile reguli), poți fi autonom față de ceva fără a fi independent de acel ceva. Nici o economie națională nu poate fi independentă de mediul economic extern, dar asta nu este contradictoriu cu asigurarea unei autonomii (desigur, nu absolute, nici asta nu e posibil) care să permită economiei în cauză să se „miște” în rezolvarea problemelor economice fără a se subordona mediului extern. Așadar autonomia este compatibilă cu inter-dependența, lipsa de autonomie este compatibilă cu dependența (în alte cuvinte, autonomia și interdependența constituie un *qui pro quo*).

⁶⁸ Un sistem economic asigură translaționalitatea creșterii economice atunci când rezultatele acestei creșteri se transferă, în mod preponderent, și cu caracter permanent și transparent, în creșterea nivelului de trai, în creșterea calității vieții și în reducerea inegalității economice disfuncționale (inegalitatea economică este disfuncțională atunci când încalcă principiul diferenței).

⁶⁹ O consecință foarte importantă a operaționalizării acestei sub-ținte este aceea că, prin utilizarea salariului eficient în condițiile ancorării menționate, se verifică, în mod nemijlocit, criteriul de specializare națională propus de economistul

- ancorarea salariului minim garantat în plată pe economie la productivitatea medie a salariaților (pe baza VAB⁷⁰ naționale);
  - ancorarea ISR⁷¹ la salariul minim garantat în plată pe economie;
  - aplicarea fermă a principiului diferenței în realizarea justiției sociale;
  - proiectarea creșterii economice pe baza dinamicii dezirabile și fezabile a nivelului de trai și a calității vieții;
- c. reconstrucția antifragilă⁷² a sistemului instituțional economic
- introducerea de redundanțe instituționale privind tratarea șocurilor de orice origini și naturi;
  - proiectarea și implementarea unui larg sistem de stabilizatori automați privind trei variabile macroeconomice: veniturile personale, profiturile corporative și veniturile fiscale.

7.8. Recomandări de măsuri de politică publică

7.8.1. Măsuri de politică fiscală

7.8.1.1. Principii

- trecerea de la conceptul substanțial de bunuri publice (produse și servicii non-rivale distribuite în afara pieței) la conceptul instituțional de bunuri publice (crearea condițiilor normative ca sectorul privat să creeze externalități pozitive private – produse și servicii rivale distribuite în afara pieței);
- trecerea de la pilotare prin intervenții discreționare la pilotare prin stabilizatori (sau escaladatori, după caz) fiscali automați;
- principiul auto-stimulării⁷³ bazei de impozitare prin cheltuieli bugetare: introducerea și operaționalizarea unui capitol de cheltuială bugetară intitulat „cheltuieli de conservare și extindere a bazelor de impozitare”;

7.8.1.2. Precauții

- ponderea veniturilor bugetare fiscale ar trebui să se stabilizeze în jurul a 40% din PIB;
- profitul care depășește o rată dată a profitului ar putea fi impozitat doar cu o rată de impozitare numită „impozit de solidaritate”, de 10%, care să formeze un fond special de intervenție utilizabil doar în caz de stare de urgență (fie economică, fie non-economică);

---

român Mihail Manoilescu – favorizarea acelor ramuri ale economiei în care productivitatea muncii este mai mare decât media ei națională (de fapt, utilizarea salariului eficient va genera verificarea criteriului din „capătul” celălalt: odată selectată ramura, ea va fi „dusă” peste productivitatea medie națională a muncii).

⁷⁰ VAB: valoare adăugată brută.

⁷¹ ISR: indicele social de referință.

⁷² Un sistem instituțional este antifragil atunci când acel sistem are potențialul de a obține avantaje din perturbările (fie interne, fie externe, fie economice, fie non-economice) la care este supus. Antifragilitatea semnifică mai mult decât reziliență (care este doar capacitate de recuperare/revenire *activă* după suferirea unui șoc), iar reziliența semnifică, la rândul ei, mai mult decât robustețe (care este doar capacitate de a rezista *pasiv* la perturbări).

⁷³ Este auto-stimulare, deoarece, evident, cheltuielile bugetare pentru extinderea bazei de impozitare duc la creșterea veniturilor fiscale, din care se fac cheltuieli pentru extinderea bazei de impozitare ș.a.m.d.

7.8.2. Măsuri de politică monetară

7.8.2.1. Principii

- echilibrul (sau dezechilibrul) variabilelor nominale trebuie să servească, în ultimă instanță stimulării/inhibării (inclusiv pe curbe în „J”, respectiv „J inversat”, după caz) economiei reale;
- evitarea (sau limitarea la maximum) a monetizării datoriei publice, cu excepția situațiilor în care deficitul bugetar este nu doar inevitabil, dar este alocat rezolvării unor probleme structurale, acute, urgente și cu impact pe termen lung, ale economiei;

7.8.2.2. Precauții

- măsurile de politică monetară trebuie să fie consistente și convergente și cu obiectivele de creștere economică, nu doar cu obiectivele de stabilitate financiară sau de țintire directă a inflației;

7.8.3. Măsuri de politică a pieței muncii

7.8.3.1. Principii

- menținerea ocupării în apropierea NAWRU;
- pensionarii care pot produce venituri, care, la rândul lor, se transformă în cele trei destinații: impozite, consum și economisire, trebuie încurajați să revină în forța de muncă ocupată (inclusiv în sectorul bugetar);
- asigurarea echilibrului între rigiditatea și predictibilitatea contractelor colective;⁷⁴

7.8.3.2. Precauții

- structură echilibrată între ocuparea forței de muncă autohtone și ocuparea forței de muncă imigrate (la limită, echilibru dinamic între forța de muncă autohtonă emigrată și forța de muncă străină imigrată);

7.8.4. Măsuri de politică socială

7.8.4.1. Principii

- mix funcțional între eficacitatea economică și dreptatea socială;
- descentralizarea sprijinului financiar urmează descentralizarea responsabilității sociale;
- susținerea instituțională a revenirii, treptate, la modelul familiei extinse: „trei generații – același cămin”;

7.8.4.2. Precauții

- evitarea hazardului moral în acordarea ajutorului social (venitul minim garantat) precum și în eligibilitatea pentru acordarea prestațiilor sociale.

⁷⁴ Cu cât un contract este mai...colectiv (adică se referă la o sferă mai largă de cuprindere, de exemplu, este la nivel național), cu atât predictibilitatea sa (sau cea conferită de el) este mai mare, dar și rigiditatea (costul de tranzație al modificării sale) este mai mare. Recomandarea se referă la găsirea unui optim între sfera contractelor colective (predictibilitatea lor) și rigiditatea introdusă de acestea pe piața muncii.

Tabelul 14 conține lista propunerilor de măsuri de politică fiscală, Tabelul 15 conține lista propunerilor de măsuri de politică monetară, Tabelul 16 conține lista propunerilor de măsuri de politică a pieței muncii, Tabelul 17 conține lista propunerilor de măsuri de politică socială (Sursa: autorul).

MĂSURI DE POLITICĂ FISCALĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reconstrucția autonomiei sistemului economic național (A)	(ATA/PF/A1) introducerea ratei regresive de impozitare a valorii adăugate (TVA) peste o pondere de 50% a VA (valoare adăugată) în preț (modelul progresivo-regresiv sau modelul în „V inversat”)	metodologie simplă de aplicare	mimarea valorii adăugate	pe termen scurt, o anumită reducere a veniturilor fiscale indirecte	creșterea gradului de prelucrare (creșterea valorii adăugate pe produs)
	(ATA/PF/A2) dezvoltarea sistemului de certificate de depozit pentru depozitarea producției agricole neprelucrate ⁷⁵	crearea infrastructurii fizice și financiare necesare	reducerea interesului pentru continuarea lanțului de prelucrare	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	crearea unei surse de finanțare pentru reluarea producției agricole
	(ATA/PF/A3) ajustarea negativă cu până la 30% a ratei de impozitare a profitului pentru companiile silvice care înregistrează rate nete pozitive ale creșterii masei lemnoase pe picior	metodologie simplă de aplicare	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei		stimularea reîmpăduririi României cu efort public minimal
	(ATA/PF/A4) acordarea de drepturi de exploatare pe termen lung companiilor private (autohtone sau străine) care se implică în construirea sau reconstruirea infrastructurii fizice de transport de orice tip	atenție acordată aspectelor de securitate națională (militară, economică, financiară)	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei		eliminarea unei importante și persistente vulnerabilități economice a României
	(ATA/PF/A5) acordarea de subvenții pe o durată de maximum cinci ani pentru institute private noi de cercetare tehnologică, după autorizarea provizorie de funcționare	metodologie exigentă de evaluare, autorizare provizorie și acreditare	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei		refacerea/extinderea capacității de cercetare și inovare tehnologică autohtonă
	(ATA/PF/A6) subvenționarea, pe perioada 2025 – 2030, a contractărilor și subcontractărilor din domeniul construcțiilor, către firme cu capital autohton	atenție la eligibilitatea ajutorului de stat implicat	crearea de hazard moral	riscul scăderii calității materialelor de construcție	construirea lanțului intern de asigurare a materialelor de construcții
Reconstrucția translaționalității creșterii economice (T)	(ATA/PF/T1) introducerea unui model în „V” a variației ratei de impozitare (atât pentru venitul personal, cât și pentru profitul corporativ) în raport cu variația bazei de impozitare (modelul regresivo-progresiv)	metodologie simplă de aplicare	percepție de injustiție socială comutativă	tensionare a încasărilor veniturilor fiscale directe	stimularea creșterii bazei de impozitare, concomitent cu creșterea câștigului net al contribuabililor
	(ATA/PF/T2) suportarea integrală, de la bugetul public, a efectelor de inegalitate economică produse de creșterea economică ⁷⁶	metodologie simplă de aplicare și criterii clare de evaluare	crearea de hazard moral	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	„umanizarea” creșterii economice, prin conectarea ei la scopul creșterii nivelului de trai și a calității vieții
	(ATA/PF/T3) subvenționarea (unei părți a) dobânzii la creditele bancare pentru companiile private care fac investiții de tipul externalităților pozitive private		disimularea interesului pentru profitul viitor în crearea de externalități pozitive private	riscul asimetriei regionale în producția de externalități pozitive private	creșterea calității vieții ca efect al creșterii economice

⁷⁵ Certificatele de depozit agricol vor fi acceptate de sistemul bancar drept colaterale pentru garantarea creditelor de pre-finanțare acordate producătorilor agricoli.

⁷⁶ În mod analog suportării indemnizației de șomaj, cu deosebirea că șomajul nu este un efect doar al creșterii economice, ci este cauzat și, de exemplu, de concurența economică sau de alți factori care nu sunt derivați din creșterea economică (NB: deși mulți economiști care știu doar ceea ce citesc cred că concurența este specifică procesului economic).

MĂSURI DE POLITICĂ FISCALĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reconstrucția translaționalității creșterii economice (T)	(ATA/PF/T4) introducerea unui impozit negativ (adăugat la dobânda pasivă) pentru depozitele bancare ale populației, cu termen de scadență mai mare de 10 ani	metodologie simplă de aplicare (pe baza raportărilor băncii centrale)	riscul scăderii consumului curent ⁷⁷	efort bugetar cu plata impozitului negativ	stimularea creării de lichidități pentru credite de investiții în beneficiul general
Reconstrucția anti-fragilă a sistemului instituțional economic (AF)	(ATA/PF/AF1) peste un prag dat al ratei profitului, plata exclusivă a unui impozit pe profit de 10%, numit „impozit de solidaritate”, care se constituie într-un buffer bugetar de intervenție în caz de urgență	metodologie simplă de aplicare	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	creșterea cheltuielilor cu administrarea metodei (monitorizare etc.)	creșterea capacității sistemului economic național de fructificare a „oportunităților de criză”
	(ATA/PF/AF2) subvenționarea cercetării, proiectării, producției și achiziționării de tehnologie flexibilă ⁷⁸ în sectorul privat și în domeniul privat al statului	criterii clare de eligibilitate		creșteri de cheltuieli bugetare	

Tabelul 14. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada termenului lung.

⁷⁷ Risc mic, deoarece înclinația spre economisire crește doar la venituri curente mari care, prin urmare, prin economisire nu afectează semnificativ consumul curent – de fapt, consumul *staples* nu este deloc afectat. În plus, o parte din economisirea curentă e consum viitor.

⁷⁸ Tehnologia flexibilă este acea tehnologie care, prin specificul său funcțional, poate fi adaptată cu costuri relativ mici, de la producția unui bun la producția altui bun (de exemplu, de la producția de mașini de spălat la producția de ventilatoare pentru respirație artificială, cum a fost cazul în pandemia în curs). Desigur, importanța tehnologiei flexibile este importantă și în cazuri pur economice (pierderea pieței unui produs) sau în cazuri de o gravitate mai mare (război).

MĂSURI DE POLITICĂ MONETARĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reconstrucția autonomiei sistemului (complexului) economic național (A)	(ATA/PM/A1) monetizarea datoriei publice pentru cazurile de urgență sau pentru rezolvarea unor probleme structurale sau acute și cu impact pe termen lung, ale economiei ⁷⁹	criterii clare de eligibilitate a cazurilor; în plus, acceptabilitatea din perspectiva legii interne și a cadrului normativ al BCE	crearea de hazard moral la nivelul guvernului	presiune inflaționistă prin creșterea ofertei de monedă	evitarea/reducerea îndatorării externe a guvernului
	(ATA/PM/A2) evitarea suprapunerii temporale a curbelor în „J” nominale cu curbele în „J” reale	modele performante ale transmiterii impulsului de politică monetară	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	posibilă reducere a eficacității „unilaterale” a politicii monetare	funcționarea eficace a mix-ului de politici fiscal-monetare
	(ATA/PM/A3) sprijinirea înființării/capitalizării sau recapitalizării băncilor comerciale cu capital autohton sau majoritar autohton	eligibilitatea ajutorului de stat (dacă este cazul)		nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	consolidarea autonomiei sistemului de finanțare a economiei
Reconstrucția translaționalității creșterii economice (T)	(ATA/PM/T1) introducerea unei facilități de refinanțare a băncilor comerciale pentru creditele de consum acordate populației (gospodăriilor) ⁸⁰	metodologie simplu de aplicat	reducerea economisirii curente ⁸¹ din partea populației (gospodăriilor)	scăderea profitului operațional la banca centrală	transferul în nivelul de trai a capacității financiare a economiei
Reconstrucția anti-fragilă a sistemului instituțional economic (AF)	(ATA/PM/AF1) introducerea unui stabilizator automat administrativ pentru cazul când arbitrajul ratei internaționale a dobânzii generează o presiune economică de ieșire a capitalului ⁸²	analiză de eligibilitate, posibilitate și fezabilitate din perspectiva respectării deschiderii contului curent	măsuri de retorsiune din partea deținătorilor capitalului restricționat de la emigrare	reducerea caracterului liber al formării cursului de schimb ⁸³	blocarea/limitarea deprecierei disfuncționale a monedei, care ar avea ca efect scumpirea importului, respectiv presiune inflaționistă de tip <i>pass through</i> asupra prețurilor interne

Tabelul 15. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada termenului lung.

⁷⁹ Este vorba despre implementarea așa-numitor *politici structurale* (care, în majoritatea cazurilor, sunt guvernate de politica fiscal-bugetară).

⁸⁰ Distinct și suplimentar față de reducerea coridorului la facilitățile bancare (facilitatea de depozit, respectiv facilitatea la creditul lombard), deja efectuată de BNR (care a scăzut și rata dobânzii de politică monetară și gap-ul, plus-minus, față de rata dobânzii de politică monetară, la facilități).

⁸¹ Cum se știe, creditul este o economisire viitoare.

⁸² În mod analog cu stabilizatorul automat administrativ al impozitării progresive a bazelor de impozitare directă (de exemplu, a veniturii personale). În cazul discutat aici, grid-ul de progresivitate se referă la valorile gap-ului dintre rata internă a dobânzii și rata internațională (sau a unei alte țări) a dobânzii.

⁸³ În România, regimul cursului de schimb este de tip liber-administrat. Totuși, partea de administrare a cursului de schimb este de tip economic – operațiuni de piață liberă efectuate de banca centrală –, în timp ce propunerea noastră este, aici, pentru o administrare de tip...administrativ, dar automată, pe când operațiunile de piață liberă sunt economice dar discreționare. Cum se știe, însă, anti-fragilitatea cere mai degrabă automatism decât discreționarism.

MĂSURI DE POLITICĂ A PIETEI MUNCII					
Tinta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reconstrucția autonomiei sistemului (complexului) economic național (A)	(ATA/PPM/A1) permanentă prioritizare a asigurării ocupării depline ⁸⁴ în raport cu prevenirea inflației	evitarea atât a supra-calificării, cât și a sub-calificării ⁸⁵	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	producerea, pe termen scurt, a <i>trade-off</i> -ului șomaj-inflație	reducerea volatilității PIB
	(ATA/PPM/A2) programe speciale pentru readucerea în forța de muncă ocupată a pensionarilor, în domeniile adecvate pentru aceasta (consultanță, training, consiliere, administrație non-managerială ș.a.a.)	verificarea condițiilor legale privind relația salariu-pensie	riscul de selecție adversă a tinerilor	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	reducerea perioadei și creșterea calității transiterii inter-generaționale a „meseriei”
Reconstrucția translaționalității creșterii economice (T)	(ATA/PPM/T1) introducerea, îndeosebi în sectorul privat, a unui sistem de credit (al pachetului) salarial ⁸⁶	metodologie simplă de aplicare și verificarea condițiilor de evitare a discriminării pe piața muncii	creșterea costului cu forța de muncă, înainte de amortizarea acestei creșteri	costuri de monitorizare, măsurare, evaluare	învărsare a relației de cauzalitate salariu - productivitate
	(ATA/PPM/T2) la condiții comparabile indubitabil egale, preferința pentru angajarea forței de muncă autohtone rezidente sau remigrate		nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	încurajarea pregătirii profesionale și a activismului autohton pe piața muncii	

⁸⁴ Sintagma *ocupare deplină* are sensul ei ne-civil, de jargon, adică pe cel de ocupare la nivelul (sau în apropiere de nivelul) NAWRU (nu NAIRU!).

⁸⁵ Supra-calificarea (adică ocuparea unor poziții de muncă necesitând o calificare mai mică decât cea deținută) generează șomaj (putem să-l numim *șomaj fricțional implicit top-down* – e ciudat că cercetarea economică nu abordează mai îndeaproape acest tip de șomaj care proliferază în cazul unui nivel mare de șomaj). La rândul său, sub-calificarea (adică ocuparea unor poziții de muncă necesitând o calificare mai mare decât cea deținută) generează, și ea, șomaj (putem să-l numim *șomaj fricțional implicit bottom-up*). În ambele cazuri, rațiunea economică pentru care se produce șomaj este nerealizarea productivității muncii aferente pozițiilor de muncă ocupate (evident, din motive diferite în cele două cazuri).

⁸⁶ *Creditul salarial* este un salariu eficient (adică superior celui „indicat” de productivitatea muncii), pe baza unui act adițional pe termen scurt la contractul de muncă, prin care salariatul care a primit creditul salarial se angajează să-și crească productivitatea muncii (nu contează mijlocul – cursuri, exersare etc.) până la nivelul la care salariul eficient în cauză să poată fi permanentizat (adică să devină un drept salarial câștigat, de vreme ce corespunde nivelului realizat de productivitate a muncii).

MĂSURI DE POLITICĂ A PIETEI MUNCII					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reconstrucția anti-fragilă a sistemului instituțional economic (AF)	(ATA/PPM/AF1) plata unei indemnizații de 10% din salariul minimal net pentru pensionarii care semnează un contract de disponibilitate la re-angajare, la cererea angajatorului, în următorii cinci ani de la data pensionării; ⁸⁷	verificarea condițiilor legale privind relația salarriu-pensie	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei		crearea unui buffer de resurse umane ⁸⁸

Tabelul 16. Lista măsurilor de politică a pieței muncii propuse pentru perioada termenului lung.

⁸⁷ Indemnizația este suportată din contribuția asiguratorie pentru muncă plătită de angajator bugetului public.

⁸⁸ Din perspectivă metodologică, numărul de persoane care semnează un asemenea contract de disponibilitate intră în forța de muncă (o categorie pentru care trebuie inventat un termen – propunem *forță de muncă în așteptare consimțită*, pentru că nu reprezintă nici una dintre cele două componente cunoscute ale forței de muncă: forța de muncă ocupată, respectiv forța de muncă aflată în șomaj). În acest sens, evident, noua categorie de forță de muncă – forța de muncă în așteptare consimțită – generează o creștere a PIB potențial.

MĂSURI DE POLITICĂ SOCIALĂ					
Ținta	Măsura	Precauții necesare/ Condiții de aplicare	Efecte adverse	Vulnerabilități create	Efecte scontate
Reconstrucția translaționalității creșterii economice (T)	(ATA/PS/T1) introducerea, în template-ul de aprobare a proiectelor de acte normative, completat de Consiliul Legislativ, a verificării respectării principiului diferenței în realizarea justiției (dreptății) sociale ⁸⁹	metodologie clară de verificare a respectării principiului în cauză	împiedicarea adoptării unor acte normative al căror efect global ar putea compensa încălcarea principiului diferenței	îngreunarea examinării de conformitate a proiectelor de acte normative	înfăptuirea dreptății sociale ⁹⁰
	(ATA/PS/T2) proiectarea ajutorului social (venitului minim garantat) ca un drept condiționat (de responsabilitatea socială)	metodologie simplă de aplicat în regim descentralizat	nu există, din perspectiva obiectivului perioadei	pe termen scurt, vor exista auto-excluderi de la eligibilitate	crearea condițiilor instituționale de auto-eradicare a sărăciei
Reconstrucția anti-fragilă a sistemului instituțional economic (AF)	(ATA/PS/AF1) acordarea de subvenții sociale pentru constituirea sustenabilă a familiei extinse („trei generații – același cămin”)	metodologie simplă de aplicat	probabil, schimbări la nivel axiologic și general cultural și social	transferarea unor sarcini economice pe generația din „mijloc”	activarea soluțiilor descentralizate, de tip ad hoc, în problemele sociale privind traiul, sănătatea, socialitatea

Tabelul 17. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada termenului lung.

⁸⁹ O asemenea stipulare poate fi pusă și direct în Nota de fundamentare (expunerea de motive) care însoțește orice propunere de act normativ.

⁹⁰ Acesta este, de fapt, scopul operațional/intermediar/de etapă al translaționalității creșterii economice (scopul final este, cum s-a menționat, creșterea nivelului de trai și a calității vieții aproximativ proporțional cu creșterea economică).

7.9. Aspecte instituționale

Din perspectivă instituțională și în realizarea obiectivului critic, respectiv al țintei principale și a sub-țintelor operaționale privind perioada termenului lung, propunem următoarele inițiative:

- (a) înființarea, ca un think-tank consultativ, prin cooptarea experților deja angajați, a unui comitet numit *Comitetul de fructificare a oportunităților din perturbări (COFOP)* – format din experți ai Ministerului Finanțelor Publice, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” – Academia Română și Băncii Naționale a României;
  - obiectiv principal: asigurarea funcționării anti-fragile a sistemului economic național
- (b) înființarea, ca un think-tank consultativ, prin cooptarea experților deja angajați, a unui comitet numit *Comitetul de translaționare a creșterii economice (COTRACE)* – format din experți ai Ministerului Finanțelor Publice, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, Institutului pentru Cercetarea Calității Vieții – Academia Română și Băncii Naționale a României;
  - obiectiv principal: asigurarea maximizării transferării creșterii economice în creșterea nivelului de trai și a calității vieții în România
- (c) înființarea, ca un think-tank consultativ, prin cooptarea experților deja angajați, a unui comitet numit *Comitetul pentru arhitectura alegerii economice libere (CARAEL)* – format din experți ai Ministerului Finanțelor Publice, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Centrului de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu” – INCE – Academia Română și Băncii Naționale a României;
  - obiectiv principal: asigurarea încorporării în proiectele de acte normative a două caracteristici privind libertatea economică, democrația și justiția socială:
    - orientarea paternalistă a alegerii economice libere (formularea de „ghionturi” comportamentale);
    - asigurarea intervenției legitime a statului, prin evitarea intervenției în variabilele sau procesele pieței libere descentralizate care au capacitatea intrinsecă de auto-testare (auto-reglare).

8. PRECAUȚII MACROECONOMICE

8.1. De ce e nevoie de precauții macroeconomice?

Deciziile de gestionare a efectelor directe și a efectelor „ecou” ale pandemiei COVID-19 sunt luate de oamenii politici care aparțin unor partide politice și care au nu numai propria ideologie economică, dar și interese politice privind câștigarea sau deținerea puterii în societate. În acest context, există riscuri în ceea ce privește adecvarea unor decizii/soluții la interesul național pe termen mediu și lung ca urmare a „contaminării” raționalității unor asemenea decizii/soluții de interesul partinic. În opinia noastră, aceasta este rațiunea fundamentală pentru care este nevoie de identificarea unor posibile derapaje în ajustarea macroeconomică în perioada următoare. Considerăm că următoarele cauze (cel puțin) ar putea genera riscuri sau vulnerabilități din perspectivă macroeconomică (dacă, desigur, s-ar manifesta efectiv, ceea ce noi nu putem prezuma; aici facem doar o analiză teoretică de posibilitate, sperăm utilă):

- *populismul politic*: gestionarea unei situații de criză majoră (nu neapărat, nu încă, și nu predominant economică) conține un potențial mare de uzură politică. Aproape orice disfuncționalitate (inerentă ca urmare a amplitudinii și vitezei de desfășurare a pandemiei⁹¹) în actul guvernamental poate fi contabilizată negativ în bilanțul partidului sau partidelor aflate la putere în această perioadă. Evident, opoziția politică se oferă cu generozitate să țină evidența unor asemenea disfuncționalități, pe care le prezintă publicului ca pe atentate la soarta cetățenilor. În acest cadru, populismul este supapa cea mai la îndemână (și cea mai productivă politic), atât pentru putere, cât și pentru opoziție. Se produce o competiție politică sui-generis de arătare reciprocă cu degetul, fiecare parte încercând să propună soluții sau să facă recomandări, după caz, care, în opinia proponentilor, „dau” bine pentru alegători⁹². Istoria ne arată că prima soluție de care se agață politicienii în situații critice este o soluție care implică populismul sau este legată de populism. Conform celor expuse deja, această poziționare nu este criticabilă din punct de vedere justificativ (ea este în logica dobândirii sau menținerii puterii), ci din punctul de vedere al consecințelor sale, care, în general, se vor exercita nu asupra decidenților populiști, ci asupra indivizilor obișnuiți;⁹³
- *arogața politică*: arogața politică se referă, în primul rând, la cazul în care este posibil abuzul de putere (cum este cel al abuzului de putere al majorității legislative, împotriva căruia Curtea Constituțională poate lupta doar dacă este independentă de acea majoritate). Ea se referă, în al doilea rând, la cazul în care puterea executivă are posibilitatea să decidă prin ocolirea legislativului – ordonanțe de urgență. Desigur, arogața politică nu se manifestă cu necesitate, dar simpla ei posibilitate trebuie să ne facă atenți în privința gestionării situației pandemice în care ne aflăm, deoarece decizii „arogante” pot afecta grav (chiar dacă nu și ireversibil) fragilele echilibre sau pensii macroeconomice;
- *incompetența politică*: există o incompetență politică (a politicienilor), așa cum există o incompetență tehnică (a experților). Incompetența politică se referă la incapacitatea

⁹¹ Fără a mai pune la socoteală impactul (poate cu intenție sinceră și responsabilă) pe care mass media (îndeosebi cea televizuală) îl are asupra creării stărilor de spirit și reacțiilor atitudinale.

⁹² Să nu uităm că România se află în preajma a două rânduri de alegeri legislative – una locală și una generală. Indiferent de posibilitatea amânării lor, spectrul acestora condiționează și orientează deja formularea pozițiilor reciproce ale puterii și opoziției.

⁹³ Spre deosebire de cazul deciziei legislative, care produce efecte inclusiv asupra decidenților, decizia guvernamentală are un potențial mai mare de a ocoli, în efectele sale, decidenții în cauză.

intelectuală și morală a politicianilor de a propune modele societale viabile și, mai ales, benefice pe termen lung pentru indivizi și comunitatea națională⁹⁴. Incompetența politică poate co-exista cu competența tehnică⁹⁵, dar competența tehnică nu este o condiție de suficiență pentru competența politică. Așadar, precauțiile macroeconomice sunt necesare și din cauza posibilității de a avea de-a face cu incompetența politică, manifestată nu numai la nivelul puterii, dar și la nivelul opoziției, deoarece mesajele politice sunt transmise permanent de ambele părți;

- *marotele de „expert”*: cum știm, există o populație întreagă de analiști economici (și de analiști în alte domenii, de exemplu, în domeniul politic) care sunt invitați de mass media să evalueze diversele situații și, deseori, să propună soluții de rezolvare. Am dat, mai sus, exemplul celor care se reped asupra creșterii consumului cerând să crească mai degrabă investițiile decât consumul, uitând (sau poate neavând ce să uite) că investițiile vor crește doar dacă se anticipează creșterea consumului. Mai sunt și alte marote, enumerăm câteva:
  - a. grija să nu crească inflația – dar inflația este variabilă direct proporțională în curba ofertei; dacă puterea de cumpărare, dată de creșterea ofertei, nu scade, de ce creșterea inflației este un rău? (desigur, ținerea sub control a inflației care, peste un anumit prag, prezintă efecte adverse, mai ales în relație cu dinamica venitului disponibil, este subînțeleasă);
  - b. grija să crească exportul – este adevărat că exportul (net) duce la creșterea PIB, dar exportul este, la rândul său, cerere (cerere externă) adică consum (extern); exportul nu poate crește, pur și simplu, prin decizia de „expert”, el este o consecință a dinamicii venitului național din țările potențial importatoare,⁹⁶ pe de o parte, și a capacității producției interne de a acoperi această creștere, pe de altă parte;
  - c. grija pentru specializarea națională strictă – este, din nou, adevărat, pe baza criteriului avantajului comparativ al lui David Ricardo, că specializarea și schimbul pe baza specializării duce la creșterea eficienței în schimbul economic internațional, dar o economie națională nu are doar criteriul eficienței economice în „grijă”, ci și asigurarea sustenabilității economice, a securității naționale din punct de vedere economic (și nu numai) ș.a.m.d., care, deși nu sunt chestiuni incompatibile cu specializarea economică, reclamă și alte caracteristici ale sistemului (complexului) economic național – cum ar fi autonomia (adică auto-sustenabilitatea) care, chiar în cazul prezentei pandemii și-a arătat cu prisosință semnificația și comandamentul;
  - d. grija pentru creșterea economică în ritmuri mari – cei care recomandă ritmuri cât mai mari de creștere economică uită (sau poate că nu au ce să uite) că o creștere economică trebuie să fie sustenabilă, nu mare sau mică⁹⁷ (fără să mai punem la socoteală faptul că o creștere economică „ne-vărsată” în dezvoltare economică este o aventură cu final neîndoielnic catastrofal). Este ușor de arătat că o creștere economică sustenabilă nu permite ritmuri care ar putea s-o înăbușe, există, cu alte cuvinte, un tact al creșterii economice care trebuie să fie compatibil cu dinamica resurselor, a consumului, a productivității ș.a.m.d.

⁹⁴ Conform celor arătate anterior, competența politică se situează în sectorul quinar.

⁹⁵ De aceea nu este cea mai bună soluție de a numi într-o poziție politică un expert, oricât de bun ar fi acesta. Motivul este simplu, dar hotărâtor: competența politică este o competență a proiectării și formulării scopurilor pentru societate, pe când competența tehnică este o competență a identificării și alocării mijloacelor pentru atingerea scopurilor. Așa încât, un bun expert poate fi un slab politician și invers, un bun politician poate fi un slab expert.

⁹⁶ Vezi conceptul de înclinație marginală spre import.

⁹⁷ La fel este cazul cu deficitul bugetar public sau cu datoria publică.

Utilitatea expertului economic nu poate fi pusă la îndoială, dar se poate pune la îndoială fundamentalismul său, sau chiar economismul⁹⁸ său (prin care se înțelege lipsa orizontului cultural dincolo de economie – istorie, psihologie, antropologie, sociologie, logică și chiar matematică).

- *imitarea modelelor*: imitarea modelelor (memele) reprezintă una dintre soluțiile inventate de natură dar care se dovedește utilă și în societate. Este vorba despre ceea ce se numește *avantajul întârziatului*, adică situația în care o soluție deja identificată și, eventual, testată, este preluată ca atare și aplicată. Imitarea modelelor are un efect ambivalent: a) economisește resurse (în primul rând, economisește timp); b) asigură un anumit grad de încredere, bazat pe aplicarea sa anterioară. Există, însă, un risc important, și anume decontextualizarea modelului în cauză – aplicat în alte condiții culturale, normative, comportamentale, modelul preluat prin imitare poate genera efecte adverse care, evident, nu au putut fi puse, încă, în evidență, până la momentul imitării. Așadar, preluarea modelelor prin imitare (de exemplu, modele de tratare a efectelor economice generate de pandemia COVID-19) prezintă riscul menționat (riscul de decontextualizare), deci precauția în aceste cazuri este absolut obligatorie. Un exemplu păgubos de imitare de modele poate fi cel privind punctul anterior discutat – referitor la marota ritmurilor înalte de creștere economică;
- *prognozele economice (mai ales cele bazate pe... econometrie)*: faptul că există o confuzie generalizată (aproape) privind conceptele de prognoză, respectiv de predicție, este explicabil prin ceea ce am numit mai sus marota de „expert”. În timp ce predicția economică este o estimare a viitorului pe baza unor modele de raționalitate (de exemplu, pe baza teoriei post-keynesiene, sau pe baza teoriei Școlii de Chicago), prognoza economică este o simplă extrapolare fenomenologică a trecutului.⁹⁹ Nu numai că ipoteza conservării contextului trecut în viitor este, pur și simplu, nerealistă, dar apare aici și un efect psihologic foarte important: efectul de anunțare a legii¹⁰⁰: comportamentul economic se schimbă tocmai ca urmare a formulării publice a unor asemenea prognoze.¹⁰¹

Considerăm, desigur, că aplicarea cu grijă și responsabilitate a celor patru modele economice, pe periodizarea propusă pentru fiecare dintre ele, poate preveni, în mare parte, posibilul (dar, sperăm, improbabilul) aventurism economic al decidenților politici.

8.2. Precauții privind producția în economia reală

Pe perioada tranzitorie (2020) și pe perioada termenului scurt (2021) nu există comandament mai important pentru politica publică decât reluarea ireversibilă a producției de ofertă internă, deocamdată pe structura sectorială și de ramură existentă (după cum am arătat mai sus, pe perioada termenului lung, sistemul/complexul economic național trebuie reconstruit din perspectiva autonomiei sau auto-sustenabilității structurale și a translaționalității). Așadar, toate eforturile, atât din perspectiva politicii publice guvernamentale, cât și din cea a politicii băncii centrale, trebuie canalizate spre reluarea și creșterea (moderată) a producției de bunuri și servicii non-financiare. Desigur, economia românească

⁹⁸ Dăm conceptului de *economism* o semnificație similară celei date conceptului de scientism, deoarece efectul cultural produs este perfect similar.

⁹⁹ Să amintim, aici, entuziasmul cu care econometricienii fundamentalisti utilizează regresia (liniară sau neliniară) pentru a estima (pentru trecut) parametrii unor funcții cantitative pe care le folosesc, apoi, pentru elaborarea de prognoze (s-a arătat deja că cu cât „potrivirea” regresiei cu empiricul este mai mare – faimosul R^2 –, cu atât prognozele vor fi mai incerte).

¹⁰⁰ În termeni prețioși, acesta este așa-numitul *efect Oedip*, valabil nu numai în economie, ci și în istorie sau în politică.

¹⁰¹ Acesta este motivul pentru care politica monetară, fiind o politică publică de persuasiune nu trebuie (exagerând un pic exprimarea) să fie perfect transparentă în ceea ce spune, dar trebuie să fie transparentă în ceea ce vrea să spună.

este o economie de piață liberă, descentralizată, de aceea este nevoie de un efort concertat, la nivelul politicilor publice, de a antrena în acest proces intens, dar limitat în timp, toate componentele sistemului economic național, mai ales pe cele care compun sistemul de finanțare și refinanțare a economiei.

8.3. Precauții privind economia nominală

Economia nominală este cea de-a doua componentă a sistemului economic național, fiind „responsabilă” de variabilele nominale – inflație, curs de schimb, rată a dobânzii, deficit bugetar, finanțare/refinanțare, datorii, credite, asigurări etc.¹⁰² Aceasta înseamnă că dinamica ei trebuie să formeze un mix sustenabil cu dinamica economiei reale. Din păcate, gradul înalt și sofisticat de monetarizare și financiarizare a economiilor moderne a condus la o autonomizare funcțională tot mai mare a variabilelor nominale în raport cu suportul lor din economia reală (de aici, desigur, cauzalitatea fundamentală a crizelor economice care sunt, de fapt, la origine, crize financiare sau, mai bine zis, crize nominale). Precauția de bază în ceea ce privește economia nominală considerăm că este reducerea autonomizării (sau controlul acestei autonomizări, sub aspectul atingerii unor praguri critice) față de economia reală și, în cadrul mix-ului fiscal-monetar, acceptarea dominanței fiscale, cel puțin pe perioadele: tranzitorie, termen scurt și termen mediu.

8.4. Precauții privind ocuparea

Apreciem că, până la sfârșitul anului 2021 (cel puțin), ocuparea trebuie să fie preocuparea esențială a guvernării în domeniul economic. Elementul de sustenabilitate economică cel mai solid (cu o mare inerție, și în sensul creșterii, și în sensul descreșterii) este ocuparea.¹⁰³ În acest sens, precauția pe care o recomandăm în cadrul efortului perseverent privind creșterea ocupării constă în următoarele:

- echilibru ocupațional între forța de muncă autohtonă și forța de muncă străină (imigrația); criteriul profitului trebuie „temperat”, prin măsuri de politică publică, în sensul asigurării gradului rezonabil de translaționalitate a procesului economic;
- efort special acordat remigrării forței de muncă autohtone, respectiv reducerii emigrației sau re-emigrației ei;
- creșterea volumului forței de muncă autohtone prin intrarea în forța de muncă a unor categorii de pensionari, femei casnice sau tineri;
- efort instituțional (inclusiv financiar) pentru stabilizarea ocupării.

8.5. Precauții privind inflația/deflația

Inflația ar trebui privită (și tratată) ca un „driver” specializat al dinamicii economice. Desigur, ca orice variabilă economică (în cazul acesta, de tip nominal) prezintă riscul efectelor adverse. Efectele adverse se produc, cum se știe, atunci când se trec „liniile roșii” sau pragurile critice privind amplitudinea, viteza (sau accelerația, după caz), volatilitatea etc. Există modele logice și cantitative în legătură cu inflația (deși cauzalitatea inflației nu este, încă, lămurită, în opinia noastră, în ciuda – sau tocmai datorită – numărului enorm de ipoteze, testate empiric, în materie), deci nu este o problemă tehnică pilotarea ei din perspectiva băncii centrale. Enumerăm câteva precauții utile în acest domeniu:

¹⁰² În economia nominală nu „intră” prețurile, salariile, pensiile, profiturile și altele asemenea, deoarece ele sunt contrapartide monetare la fluxurile economice reale, nefiind autonome în raport cu ele (de altfel, preferăm să le numim fluxuri financiare, pentru a le deosebi atât de fluxurile reale, cât și de cele nominale), în timp ce variabilele nominale au o anumită autonomie față de fluxurile reale (vezi, de exemplu, formarea bulelor financiare)

¹⁰³ Amintim că, în teoria keynesiană, ocuparea reprezintă factorul cauzal primordial și fundamental în creșterea economică și echilibrul economic.

- reducerea/evitarea activităților (măsurilor) cvasi-monetare din partea guvernului (îndeosebi din partea Ministerului Finanțelor Publice);
- „împachetarea” măsurilor de politică publică (fiscală, monetară, de piața muncii, socială etc.) în așa fel încât să se ofere și plasa de siguranță necesară în cazul producerii de efecte adverse ca urmare a luării măsurilor în cauză (în modul cel mai simplu aceasta se poate face prin înlocuirea, pe cât cu putință, a măsurilor discreționare de politică publică în materia inflației cu măsuri automate (stabilizatori automați).

Problema deflației este o problemă în sine, având în vedere faptul că piața liberă descentralizată se auto-reglează mai puțin eficient în cazul deflației decât în cazul inflației. La prima vedere, pare că cele două procese sunt procese în oglindă și că mâna invizibilă¹⁰⁴ va acționa în mod analog, *mutatis mutandis*, și în cazul inflației, și în cel al deflației. Psihologia umană, însă, intervine aici în mod decisiv: în timp ce, în cazul inflației, așteptările care se formează privind prețurile, veniturile/salariile și profiturile sunt pozitive (optimiste), în cazul deflației, aceste așteptări sunt negative (pesimiste). Acesta este motivul determinant pentru care prezentul studiu propune ca, pe perioada tranzitorie (cel puțin¹⁰⁵), ținta principală a politicilor publice să fie evitarea (sau reducerea maximă) a riscului de formare a așteptărilor negative privind cele trei variabile financiare – prețurile, veniturile, profiturile.

8.6. Precauții privind cursul de schimb

Cursul de schimb este, într-un regim valutar liber, auto-reglabil.¹⁰⁶ Desigur, în România nu avem un regim complet liber al cursului de schimb (dar intervențiile de ajustare în tunelul prestabilit ca țintă sunt de tip economic, nu administrativ) dar acesta funcționează cvasi-liber. În acest context instituțional, în opinia noastră nu este nevoie de prea multe precauții privind dinamica cursului de schimb. Totuși, dorim să ne referim la una dintre ele – există tentația de a ajusta cursul de schimb anticipativ (adică nu ca rezultat al dinamicii sale libere, ci în mod premeditat, pentru a produce efecte specifice în viitor):

- deprecierea monedei pentru a încuraja exportul: aici există o serie de procese foarte sensibile, deoarece ieftinirea exporturilor realizează o competitivitate aparentă (prin preț, nu prin calitate) care, de fapt, conține riscul de a nu se materializa în export efectiv, de exemplu, din următoarele cauze: 1) cererea de import a statelor partenere nu crește (de exemplu, venitul național în acele state nu crește suficient); 2) se produce efectul Giffen¹⁰⁷ iar exportul, în loc să crească, scade; 3) ieftinirea exportului este însoțită de scumpirea corespondentă a importului;
- generarea variației cursului de schimb din perspectiva interesului fiscal, atunci când cursul de schimb stă la baza calculării unor impozite indirecte (cum ar fi acciza).¹⁰⁸

8.7. Precauții privind deficitul bugetului general consolidat

Prudența va trebui să fie cuvântul de ordine în materia deficitului bugetului general consolidat, dar (am sugera) un cuvânt de ordine nu prea hotărât. Dintr-o groapă de potențial se iese doar prin creșterea

¹⁰⁴ Cunoscutul model de auto-reglare a pieței libere descentralizate numit *cobweb* (pânză de păianjen).

¹⁰⁵ Pe perioada termenului scurt (2021) avânt în vedere că ținta principală este ocuparea, riscul formării așteptărilor negative privind prețurile, veniturile/salariile și profiturile este, tocmai prin asta, sensibil diminuat/evitat.

¹⁰⁶ Cursul de schimb este, în acest caz, un auto-stabilizator automat – mecanismul în cauză este foarte ușor de demonstrat.

¹⁰⁷ Efectul *Giffen* este un efect specific bunurilor inferioare (ieftinirea unui bun este, de regulă, din punct de vedere psihologic, un semnal asociat bunului inferior), care implică un efect de venit (care este negativ privind variația cantității cumpărate) mai mare în valoare absolută decât efectul de preț (care este pozitiv privind variația cantității cumpărate).

¹⁰⁸ Acesta este un exemplu de activitate cvasi-fiscală a băncii centrale.

puternică a „energiei” de ieșire. Această energie de ieșire este, desigur, cheltuiala publică bine prioritizată, dimensionată și ordonanțată. În opinia noastră, responsabilitatea pe termen mediu și lung trebuie să guverneze deciziile de cheltuială publică, dar asta nu trebuie să semnifice nici inhibiții, nici tergiversări în transmiterea impulsurilor bugetare către economia reală (și, acolo unde este cazul – de exemplu, subvenționarea dobânzilor sau altele asemenea –, către economia nominală). Pe perioada tranzitorie și, într-o măsură mai redusă (pe măsură ce se reia ocuparea) pe perioada termenului scurt, guvernul trebuie să preia integral (fie în modalitate directă, fie prin asocierea sectorului privat) recuperarea economică.

8.8. Precauții privind soldul balanței de cont curent

Precauția pe care o recomandăm în privința soldului balanței de cont curent este ambiguă: pe de o parte, exportul (cu valoare adăugată mare) va trebui încurajat, inclusiv prin sprijin guvernamental și bancar iar, pe de altă parte, importul de re tehnologizare și importul pentru reexport trebuie, și ele, încurajate, chiar cu acceptarea unei curbe în J în privința soldului acestei balanțe. Apreciem că, pe perioada 2020-2021, trebuie acceptată o creștere a deficitului comercial, concomitent cu depunerea unui efort financiar și instituțional ca creșterea acestui deficit să se facă îndeosebi pe baza importului de tehnologie și a importului pentru reexport.

8.9. Precauții privind datoria publică

Datoria publică pentru acoperirea deficitului bugetar sau pentru plata serviciului datoriei publice ajunse la scadență ar trebui să crească mai ales pe seama datoriei publice interne. Pe perioada tranzitorie și pe perioada termenului scurt comportamentul sistemului bancar orientat spre profitul sigur va conduce băncile comerciale spre achiziționarea de titluri de stat de pe piața primară; pe măsură ce economia își reia sau își extinde activitatea, creditul non-guvernamental își va mări, în mod corespunzător, ponderea în activele băncilor dar, odată cu începutul perioadei termenului mediu (2022-2024), deficitul bugetar va putea înregistra un punct de inflexiune, începând să scadă, deoarece economia va reîncepe să furnizeze destule venituri fiscale pentru acoperirea cheltuielilor bugetare.

8.9.1. Internă

Este recomandabil, cum spuneam, din perspectivă macroprudențială, favorizarea datoriei publice interne – la început, îndeosebi prin implicarea sistemului bancar dar, ulterior, prin antrenarea și a altor creditori interni: firmele non-financiare sau gospodăriile populației. În acest sens, recomandăm proiectarea unui sistem de „rostogolire” a acestui tip de datorie (cel puțin pe termen scurt și mediu), cu grijă pentru evitarea intrării în logica schemelor Ponzi. Cel puțin pe perioada tranzitorie (dar posibil și pe perioada termenului scurt) randamentul la titlurile de stat nu va crește vertiginos, deoarece, pe aceste intervale, cererea de credite este în expansiune dar pleacă de la valori mici, statuate de perioada de blocare sau reducere semnificativă a activității economice. În plus, este de luat în seamă efectul de crowding-out pe care împrumutul public de la creditori interni îl poate genera pe piață.

8.9.2. Externă

În privința datoriei publice externe, ordonanțarea serviciului datoriei în cauză este, probabil, mai importantă decât chiar mărimea (sau creșterea) datoriei. Recomandăm perfecționarea managementului datoriei publice externe, așa încât refinanțarea ei să fie cât mai redusă, atât din rațiuni financiare, cât și din rațiuni psihologice dar, desigur, identificarea dezideratului este una și implementarea soluției care să răspundă aceluia deziderat este altceva. În opinia noastră, grija pentru evitarea creșterii datoriei

publice externe trebuie să fie la fel de mare ca grija pentru asigurarea sustenabilității acesteia, ceea ce implică, desigur, un management performant al utilizării datoriei publice externe.¹⁰⁹

8.10. Precauții privind datoria privată

Mulți economiști români educați standard în învățământul superior (inclusiv în universități străine) de tip *Economics* (adică de teorie economică pozitivă, non-normativă), iau în considerare drept variabilă de îndatorare a economiei doar datoria publică totală. Totuși, datoria privată nu numai că este, în general, răspunzătoare de presiunile de criză financiară din economie, dar, în același timp, este un semnal destul de ambiguu pentru decidenți. În consecință, nu recomandăm o atenție prudentială excesivă acordată acestei variabile: relația economisire-investiție în sectorul privat este ambiguă (asemeni indicatorului microeconomic de fond de rulment: o datorie privată mare poate însemna fie investiții mari care vor produce produs intern brut ulterior, fie un management defectuos care este penalizat de piață), de aceea guvernul trebuie să monitorizeze cu atenție și discernământ această problemă, pentru a identifica în care „parte” se înclină interpretarea corectă a dinamicii datoriei private. Desigur, componenta externă a datoriei private ar trebui monitorizată cu o atenție suplimentară deoarece, ca și componenta externă a datoriei publice, semnifică îndatorarea economiei naționale față de mediul economic extern.

8.10.1. Internă

Datoria privată internă prezintă, în principiu, riscuri mai mici, dar ne permitem să atragem atenția asupra costului acestei datorii ca urmare a unui efect invers de crowding-out pe care sectorul privat îl va genera cu certitudine, cel puțin pe perioada tranzitorie și pe termen scurt, dacă nu și, într-o măsură importantă, pe termen mediu, afectând negativ (mai ales prin creșterea randamentului la titlurile de stat), împrumutul public de la creditorii interni.

8.10.2. Externă garantată public

Recomandăm implicarea puternică a guvernului, prin sistemul de garantare a datoriei externe private, în asigurarea finanțării de recuperare, de ocupare și de creștere a ofertei interne, cel puțin pe termen scurt și termen mediu. Ca urmare, ponderea datoriei publice externe indirecte (adică garantarea publică a datoriei externe private) va crește (și va trebui să crească).

8.10.3. Externă comercială

Datoria privată externă comercială (negarantată de stat) trebuie lăsată, cel puțin pe termen scurt și mediu, să evolueze în mod liber, fără a introduce restricții majore. Aspectele de risc macroeconomic atrase de această dinamică vor fi avute, desigur, în vedere, dar într-un mod mai degrabă pasiv (monitorizare).

---

¹⁰⁹ În fond, datoriei publice externe i se poate aplica criteriul de sustenabilitate (sau de legitimitate) binecunoscut la nivelul microeconomic: efectul de pârgăhie financiară.

9. ELEMENTE DE RECONSTRUCȚIE INSTITUȚIONALĂ A UNIUNII EUROPENE (iunie 2020 – decembrie 2022)

9.1. Lecțiile șocului pandemic

În perioada foarte recentă, Uniunea Europeană s-a confruntat cu două șocuri puternice: a) unul intern, de natură politico-instituțională – Brexit; b) altul extern, de natură sanitar-medicală – pandemia COVID-19. Desigur, fiecare șoc a generat învățămintele sale pe care instituțiile europene și fiecare dintre statele membre și le-au însușit. Aici ne interesează eventualele lecții care ar trebui învățate din șocul extern pandemic. Considerăm că acestea sunt, cel puțin, următoarele:

9.1.1. Pe plan politic

- nu a existat o simfonie în poziționarea statelor membre în jurul unei reacții politice generate de instituțiile europene de la vârf (în primul rând de Consiliul European), ci, mai degrabă, o polifonie de atitudini naționale. Aceasta pune sub semnul întrebării natura politică și juridică a Uniunii Europene, asupra căreia, așadar, mai trebuie reflectat;¹¹⁰
- pentru ca transferarea unor elemente de suveranitate națională la nivelul comunitar să fie eficace (și chiar să fie justificată, acceptabilă) trebuie ca exercitarea acestor prerogative transferate la nivel supra-național să se facă cu competență politică și cu profesionalism. Din păcate, în cazul COVID-19, s-a vădit destulă lentoare, destulă confuzie și destulă improvizație „de scenă”, în luarea și anunțarea deciziilor de urgență care se impuneau, ridicând semne de întrebare cu privire la *principiul inversei subsidiarități* care pare să funcționeze la nivelul structurilor europene supra-statale;
- principiul solidarității a fost (a câta oară?) încălcat.¹¹¹ Se pare că există un pericol de mimare (cel puțin) a acestui principiu, ceea ce, din punct de vedere psihologic sau sociologic se întâmplă în sistemele mari, mai degrabă decât în sistemele mici. Explicația este distanța instituțională foarte mare între instituțiile europene suprastatale și instituțiile naționale omoloage. Efectul de hub¹¹² se produce și în cazul Uniunii Europene, de aceea, ori de câte ori apare un șoc la nivelul acestei structuri integrative, principiul solidarității pică testul;
- se pare că, cel puțin la nivelul unor state membre mari, fondatoare, interesul principal este cel al reconfigurării sferelor de influență în interiorul Uniunii Europene mai degrabă decât cel al construcției echitabile, solidare și morale a structurii comunitare.

9.1.2. Pe plan economic

- diferența de dezvoltare economică dintre statele membre s-a văzut imediat din capacitatea de reacție, din acest punct de vedere, al acestor state – de exemplu, capacitatea de testare medicală, capacitatea de mobilizare a echipamentului tehnologic și de protecție în materie medicală;

¹¹⁰ Probabil că, în materie, este nevoie de o inovație juridică pentru a stabili ce fel de „subiect juridic” este ceea ce numim Uniunea Europeană. Opinem că ar trebui să fie ceva de genul confederației, dar, desigur, teoreticienii politicii și ai dreptului sunt cei chemați să se pronunțe.

¹¹¹ Cel mai recent exemplu concludent a fost cel din timpul crizei financiare internaționale din anii 2008-2009 (șoc extern, „importat” din SUA, dar de tip economic, mai exact de tip nominal).

¹¹² Efectul de hub constă în următoarele: într-un supra-sistem (sau într-o rețea, cum poate fi, de asemenea, considerată Uniunea Europeană) o componentă care se detașează dintr-un punct de vedere (de exemplu, un stat membru mai dezvoltat economic decât altele, sau mai puternic politic, sau militar, sau tehnologic) va deveni tot mai dezvoltat (sau mai puternic) prin funcționarea supra-sistemului (sau a rețelei) în cauză. Desigur, se pot face asocieri de hub-uri, între statele membre mai dezvoltate (sau mai puternice), cum se poate, de asemenea, constata în cazul Uniunii Europene din zilele noastre.

- convergența economică reală – atât de „clară” în declarații și atât de obscură în realitatea factuală – este, se pare, doar o umbrelă verbală sub care se ascunde atât Europa celor două viteze (care funcționează tacit, împărțind Uniunea Europeană în țări de două categorii – aspect absolut inacceptabil), deoarece au trecut 27 de ani (de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht, care a introdus problema convergenței economice nominale dar, desigur, care nu poate fi disociată de convergența economică reală) și progresele pe planul acestei convergențe se lasă mult prea mult așteptate;
- trebuie să se mai învețe și următoarea lecție foarte importantă: Uniunea Europeană este puternică dacă fiecare stat membru este puternic. Puterea economică a unui stat membru constă în coerența, completitudinea și autonomia potențială a structurilor sale economice și instituționale. Ruperea coerenței interne a structurilor sistemelor economice naționale generează slăbiciuni economice la nivelul întregului sistem economic integrat european;¹¹³
- din punct de vedere economic, Uniunea Europeană trebuie să devină o structură integrativă în care interdependențele sunt simetrice, iar această simetrie a interdependențelor nu se poate construi decât pe autonomia (auto-sustenabilitatea) fiecărui sistem (complex) economic național. Este un factor de slăbiciune, de instabilitate și chiar de insecuritate faptul că producția este concentrată preponderent într-o parte a Uniunii, iar consumul (piața de desfacere) este concentrat(ă) preponderent în altă parte a Uniunii;
- așadar, una dintre cele mai importante lecții economice (pe care alte șocuri, anterioare, ni le-au dat, de asemenea) este următoarea: în cadrul Uniunii Europene, statele membre trebuie să poată administra soluții economice locale (naționale) care să convergă în construirea sinergică a unei soluții comunitare, dar pentru asta sistemele economice naționale trebuie să fie ne-destructurate sub aspectul capacității autonome, auto-sustenabile de reacție.

9.1.3. *Pe plan financiar*

- se pare că același principiu al subsidiarității ar trebui aplicat și în domeniul financiar, adică, la nivelul comunitar să existe mai degrabă un „fond financiar master” dar care să fie operaționalizat prin sistemele financiare naționale. „Fondul financiar master” nu trebuie neapărat să conțină bani ci, mai degrabă, să fie o structură instituțională prin intermediul căreia pur și simplu să se relaxeze condițiile (praguri, benchmark-uri etc.) în care sistemele financiare naționale pot acționa local pentru rezolvarea problemei care afectează structura comunitară;
- se pune, din nou, în evidență, necesitatea unificării Uniunii Europene din perspectiva monedei unice. Condițiile de la Maastricht, de convergență economică nominală, nu apără zona euro de riscuri atunci când sunt îndeplinite (au fost cazuri evidente în acest sens, cum este cazul Greciei) și nici nu „garantează” că introduce riscuri în zona monetară dacă nu sunt îndeplinite (vezi, aici, statele membre aparținând zonei euro și care încalcă cronic aceste criterii);
- bugetul european trebuie să fie, prin destinația cheltuielilor sale, mai degrabă un producător de bunuri publice europene¹¹⁴ decât un buffer monetar din care se distribuie bani.

¹¹³ Defectul fundamental al încălcării unei asemenea cerințe este catastrofal pentru o construcție instituțională inter-statală: se compromite sinergia supra-sistemului.

¹¹⁴ Bunurile publice europene sau externalitățile pozitive europene – European Public Goods (EPGs) sau European Positive Externalities (EPEs) – reprezintă dispozitive instituțional-normative (și, în timp, culturale) de sprijin, facilitare, încurajare a procesului de integrare economică europeană, respectiv de sinergie economică la nivelul comunitar (de exemplu, zona euro, politicile publice comunitare, solidaritatea europeană etc.).

9.1.4. *Pe plan instituțional*

Desigur că toate (eventualele) lecții pe care actuala criză pandemică pare să le servească Uniunii Europene pe diverse planuri de analiză trebuie să-și găsească finalitatea și semnificația la nivel instituțional. Aceasta înseamnă că, de fapt, aceste lecții trebuie privite din perspectiva sugestiilor instituționale pe care le implică. Apreciem că următoarele semnificații instituționale pot fi extrase din experiența comună ocazionată de impactul pandemiei COVID-19:

- aparatul birocratic al Uniunii Europene este prea greoi (și, probabil, prea populat – în primul rând la nivelul Comisiei Europene, care este decidentul de primă instanță și, în al doilea rând, la nivelul Parlamentului European). Aceasta a condus la reacții întârziate, nesigure și neconstituite într-un program coerent pe termen mediu, care să transmită statelor membre un mesaj de încredere că problemele sunt bine înțelese și eficiente tratate;
- deși instrumentul financiar este indispensabil și de mare utilitate în soluționarea unor probleme cu caracter de generalitate, cum este și cazul pandemiei COVID-19, cu toate acestea el nu este cel mai important și nici cel mai eficient – cel mai important și eficient instrument este instrumentul politic sau instituțional, iar acesta nu prea a fost vizibil în reacția instituțiilor europene la pandemia în cauză;
- Tratatul european, TUE (Tratatul Uniunii Europene), respectiv TFUE (Tratatul de funcționare a Uniunii Europene) sunt prea analitice și, ca urmare, respectarea și aplicarea lor este complicată în mod inutil și contra-productiv;
- „distribuirea” competențelor între instituțiile comunitare (supra-statale) și statele membre (inclusiv competențele „comune”) se bazează exclusiv pe principiul subsidiarității, deși ar trebui să fie avut în vedere și un principiu care să țină cont de nevoile specifice de acțiune în statele membre în funcție de nivelul lor de dezvoltare economică. Mai exact spus, constrângerile de acțiune sunt generalizate deși convergența economică reală și cea instituțională sunt departe de a se apropia de un grad care să nu mai necesite diferențieri de tratament.

9.2. Sugestii de reconstrucție instituțională

Șocul pandemic COVID-19 a fost un șoc non-economic (mai general, non-instituțional), extern și non-predictibil. Ezițările și caracterul non-sistematic în deciziile și acțiunile instituțiilor europene (Comisia Europeană a fost, totuși, ceva mai activă), care nu au fost integrate într-un master operațional, cum s-a arătat mai sus, sunt, într-o oarecare măsură de înțeles, deși nu și acceptabile. În alt context, însă – ne referim, aici, la fenomenul X-exit, în cadrul căruia Brexit-ul s-a materializat deja – comportamentul instituțional european nu mai poate fi nici înțeles, nici scuza. Să ne amintim că a mai existat un fenomen, poate mai important decât Brexit, deși cu alt tip de implicații decât acesta, și anume propunerea (din 2004, respinsă în 2005) privind adoptarea unui Tratat constituțional al Uniunii Europene, când aceleași ezitări și aceeași absență a consensului au contribuit decisiv la eșecul inițiativei în cauză. În acest context, se pare că o regândire a construcției europene în forma Uniunii Europene a devenit atât necesară, cât și urgentă. La peste 60 de ani de la inițiativa constituirii blocului economic, instituțional și (parțial) politic din Europa, o reflecție axiologică, politică și morală asupra acestui proiect se impune.

9.2.1. *Privind principiile construcției europene*

În ceea ce privește principiile construcției europene, considerăm că ele ar trebui să fie construite (formulate) în jurul următoarelor valori generale:

- diversitatea sinergică: valoarea europeană „unitate în diversitate” trebuie transpusă într-o valoare europeană care s-ar putea exprima ca „diversitate sinergică”. Aceasta ar depăși

semnificația conceptului de unitate în diversitate¹¹⁵, adăugând un element, considerăm noi, crucial în construcția europeană și anume *sinergia* – într-adevăr construcția europeană aspiră să reprezinte mai mult decât o simplă punere în comun a unor state naționale distincte juridic (cu economii, sisteme instituționale, valori și culturi distincte) – adică potențialul ca toate statele membre să câștige în mod simetric din această asociere/aderare la proiectul european. Absența unei asemenea valori europene generează riscul extinderii Uniunii Europene exclusiv din considerente de extindere a pieței economice (de bunuri, servicii și forță de muncă), ceea ce, în concepția unor state membre, constituie un simplu deșeu economic avantajos lor în mod asimetric;

- comunitarismul real. Indiferent de rațiunile inițiale ale proiectului Uniunii Europene (numit astfel prin Tratatul de la Maastricht), rațiunea prezentă a acestuia este solidaritatea în dezvoltarea economică, instituțională și în creșterea nivelului de trai și a calității vieții în comunitate. Valorile europene enunțate în cele două tratate sunt fără echivoc. Echivocă este, însă, aplicarea acestor valori în practică. Nu este locul aici pentru a dezvolta această chestiune, amintim doar că au fost, sunt și, probabil, încă vor mai fi cazuri ale dublei măsurii în aplicarea valorilor și chiar în aplicarea tratatelor primare (TUE, respectiv TFUE) sau a tratatelor de ajustare a acestor tratate primare (cum este Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Lisabona, Compactul Fiscal):
  - dubla măsură în aplicarea sancțiunilor pentru încălcarea criteriilor de convergență economică nominală din partea statelor mai bine „poziționate”, comparativ cu încălcarea lor din partea statelor emergente;
  - dubla măsură în calitatea bunurilor și serviciilor în statele membre puternice, respectiv în statele membre emergente;
  - dubla măsură în tratamentul aplicat statelor membre ale zonei euro, respectiv statelor membre din afara zonei euro (ipoteza celor două viteze);
- discriminarea pozitivă în gap-ul negativ. Pentru statele membre care înregistrează un gap negativ în raport cu statele membre mai bine poziționate din punct de vedere economic, trebuie să existe un mecanism (o procedură) automat (ă) prin care statele dezavantajate să fie discriminate pozitiv în diverse acțiuni, decizii ale instituțiilor supra-statale europene. În fond, convergența economică (în primul rând, convergența economică reală) nu se poate atinge decât dacă viteza cu care progresa statele rămase în urmă este mai mare decât media vitezelor înregistrate de statele mai dezvoltate. Așadar această valoare include așa-zisa Europă cu două viteze, dar viteza mai mare este asigurată statelor emergente (mai puțin dezvoltate);
- solidaritatea internă.¹¹⁶ Solidaritatea înseamnă, în esență, disponibilitatea de a participa (și participarea efectivă, în modalități specificate) a unui stat membru la ajutorarea unui alt stat membru aflat într-o anumită dificultate care nu-i este imputabilă.¹¹⁷ Desigur, ideea trebuie extinsă și pentru cazul în care un grup de state membre împărtășesc o anumită dificultate iar solidaritatea este „solicitată” din partea unui alt grup de state membre care nu împărtășesc, concomitent, acea dificultate. Una dintre modalitățile „ușoare” de manifestare a solidarității în cadrul Uniunii Europene poate fi aceea în care deciziile de reacție față de un fenomen care afectează toate statele membre (chiar dacă nu în același grad – cum este cazul actualului șoc

¹¹⁵ Conceptul este definit ca unitate fără uniformitate (omogenizare) și diversitate fără fragmentare (incompatibilitate).

¹¹⁶ Ca actor politic și juridic internațional, Uniunea Europeană are „obligații” de solidaritate și privind situații produse în restul lumii, dar aici ne interesează valoarea de solidaritate internă, adică între statele membre.

¹¹⁷ În anumite cazuri, solidaritatea ar putea fi „cerută” și pentru situațiile în care dificultatea îi este imputabilă statului membru aflat în dificultate.

pandemic COVID-19), decizii luate de instituțiile europene abilitate, vizează toate statele membre (indiferent de apartenența lor și la celelalte două instituții europene: zona euro, respectiv spațiul Schengen).¹¹⁸ Principiul solidarității ar putea funcționa inclusiv prin intermediul utilizării *găurilor de vierme instituționale*.¹¹⁹

9.2.2. Privind modelul instituțional european

În privința modelului instituțional al Uniunii Europene, considerăm că următoarele direcții de acțiune ar aduce beneficii:

- stat membru garant al unui stat candidat. Introducerea acestei instituții în tratatele europene ar asigura, pe de o parte, o bună pregătire a statului candidat la aderarea nominală la Uniunea Europeană în privința verificării criteriilor de la Copenhaga, iar, pe de altă parte, ar elimina riscurile (și chiar și cheltuielile comunitare) în cazul acceptării extinderii Uniunii cu acel stat candidat;
- Institutul pentru Europeanism. Este o instituție care ar aduce mari servicii (absolut indispensabile pentru proiectarea noului set de valori europene puse la încercare de recentele șocuri cu care Uniunea Europeană s-a confruntat). Institutul ar avea profilul unui centru de cercetare științifică și de elaborare de strategii culturale și sociale. Având în vedere faptul că România nu are, încă, nici o agenție sau instituție a Uniunii Europene pe teritoriul său, Institutul pentru Europeanism ar putea să funcționeze la București;
- Ministerul Finanțelor Publice Europene. Având în vedere necesitatea stringentă a armonizării politicii monetare comune cu politicile fiscale naționale coordonate, înființarea Ministerului Finanțelor Publice Europene ar elimina efectele adverse generate de absența unui mix fiscal-monetar la nivelul Uniunii. Deși, din punct de vedere practic, în prima etapă el ar putea funcționa numai pentru zona euro, din punct de vedere principial, așa cum am arătat mai sus de mai multe ori, ar fi adecvat să fie înființat la nivelul tuturor statelor membre de la început;
- impozit unic european: înlocuirea actualului sistem de resurse proprii al bugetului european cu un impozit unic european care să fie aplicat în mod unitar pentru toate statele membre. Detaliile acestei propuneri de natura reconstrucției instituționale a Uniunii Europene sunt date în Anexa 1 la prezentul studiu.

9.2.3. Privind modelul economic european

Desigur că modelul economic european are profiluri (și comandamente) diferite în funcție de tipul juridic căruia i se subsumează Uniunea Europeană ca subiect de drept internațional. În situația ambiguă de astăzi, când, în fapt, structura europeană este o entitate inter-guvernamentală cu un set limitat de prerogative supra-statale (mai accentuate în privința statelor care au aderat la zona euro), dar, în drept, lucrurile nu sunt tocmai limpezi, considerăm că, principial, modelul economic al Uniunii Europene ar trebui să verifice următoarele „cerințe”:

¹¹⁸ De exemplu, când, în urma impactului crizei financiare din 2008-2009, a trebuit să fie ridicat plafonul de garantare, din partea statului, a depozitelor bancare, în loc să se ia o decizie uniformă la nivelul tuturor statelor membre, s-a lăsat la latitudinea fiecărui stat să stabilească propriul plafon. Acele state membre care nu și-au permis să mărească plafonul de garantare la nivelul la care l-au ridicat alte state membre, s-au aflat în fața vulnerabilității ca, în condițiile deschiderii contului curent, să se confrunte cu o emigrare a capitalului, cu efecte monetare și financiare corespunzătoare. Aceasta a fost o decizie luată în afara valorii (sau principiului) solidarității.

¹¹⁹ O gaură de vierme instituțională este o modalitate de a face excepție de la regula generală, pentru scopuri particulare care servesc unui scop mai general (de exemplu, dacă deficitul bugetar convențional depășește limita de 3 % din PIB, dar această depășire se datorează cheltuielilor bugetare de realizare a convergenței economice reale, nu ar trebui să fie declanșată procedura de deficit excesiv).

- model economic de tip social. Modelul economic de tip social este acel model economic care este guvernat de filosofia socială și politică a ordo-liberalismului, adică acel model economic în care activitatea economică este mijlocul cel mai eficace pentru realizarea scopului creșterii nivelului de trai și a calității vieții cetățenilor europeni. Aceasta mai înseamnă că piața economică liberă descentralizată își întinde „libertatea” până la granița la care nivelul de trai și calitatea vieții sunt diminuate, periclitare sau escamotate de logica pieței. Intervenția instituțiilor publice (fie comunitare, fie naționale) este, însă, limitată, la rândul său, la acele funcțiuni ale pieței libere care nu sunt auto-testabile (auto-reglabile) în interiorul pieței. Desigur, modelul economic de tip social, construit pe doctrina politică a ordo-liberalismului are drept „partener” instituțional principal justiția socială;
- atenție egală acordată cercetării tehnologice și cercetării sociale. Eficacitatea economică este, indubitabil, un efect direct și masiv al aplicării rezultatelor cercetării științifice, îndeosebi a celei tehnologice. Având în vedere ambivalența (lămurită deja în multe dintre aspectele sale) aplicării cercetării științifice tehnologice¹²⁰ (privilegiate acum de alocările de fonduri de cercetare la nivelul bugetului european și, prin „imitație”, și la nivelul bugetelor naționale), considerăm că o atenție cel puțin egală (atât din punct de vedere al viziunilor politice pe termen lung, cât și al alocărilor de fonduri din bugetul european) ar trebui acordată cercetării științifice de tip social. Apreciem că inovarea socială este cel puțin la fel de importantă ca inovarea tehnologică. Inutil să adăugăm faptul peremptoriu că chiar actualul șoc pandemic COVID-19 – cu restricțiile privind circulația publică, distanțarea fizică inter-individuală, întâlnirile cu număr mare de participanți etc., reclamă o revizuire radicală a inter-acțiunii sociale, a configurării habitatelor (mai ales a celor de tip urban), a „desfacerii” de spectacole de orice fel și (fapt nu lipsit de importanță) de desfășurare a activității politice (de exemplu, întâlnirile cu alegătorii – în acest context, opinăm că, probabil, însuși conceptul de democrație participativă, dar și cel de democrație reprezentativă va trebui revizuite sau, în orice caz, va trebui să facă obiectul unor cercetări de tip sociologic, economic, politic, antropologic, psihologic, de psihologie socială etc.). Conceptul de descreștere economică – perfect legitim astăzi – indică, și el, necesitatea de sporire a sprijinului acordat cercetării și inovării sociale;
- înlocuirea paradigmei economice a optimalității cu cea a sustenabilității. Dezvoltarea în sine și pentru sine a procesului economic (ceea ce se întâmplă astăzi peste tot în lume) este posibilă doar în cadrul paradigmei optimalității, în cadrul căreia criteriul sacrosanct de comportament economic este maximizarea profitului. Problemele resurselor primare (inclusiv privind resursa umană) au fost generate exclusiv de logica acestei paradigme, de aceea ea trebuie înlocuită de paradigma sustenabilității, în cadrul căreia criteriul de comportament economic este asigurarea condițiilor de replicare, cel puțin la același nivel cantitativ și calitativ al procesului economic la scară inter-generațională (de exemplu, se va urmări profitul sustenabil, nu profitul maxim). Desigur, o asemenea trecere (care va fi, în opinia noastră, „forțată” de însuși procesul de globalizare care, la rândul său, este un „produs” necesar al paradigmei optimalității) necesită multă precauție, în primul rând instituțională și culturală, dar considerăm că nu există alternativă la paradigma sustenabilității în economie;
- construirea autonomiei inter-dependente a economiilor naționale. Cum s-a arătat și mai sus, cel puțin în actualele condiții ale „versiunii” inter-guvernamentaliste a Uniunii Europene, economiile naționale trebuie să-și dezvolte structuri economice, industriale, financiare și instituționale care să le asigure, în principiu o largă autonomie în condițiile unei inter-

¹²⁰ Vezi aspectele care privesc deteriorarea mediului înconjurător, deteriorare care afectează negativ (direct sau indirect) calitatea vieții.

dependențe strânse cu celelalte state membre. Dacă vorbim despre convergență reală și instituțională, atunci principala proprietate a acestor convergențe trebuie să fie convergența structurilor economice. Un principiu utilizat în domeniul politic¹²¹ ar putea fi adaptat și utilizat și în cazul acesta – *clauza celui mai autonom economic stat membru*. Conform acestui principiu, orice stat membru este îndreptățit ca, în baza valorii europene a solidarității interne, să ceară sprijin, asistență și implicare din partea instituțiilor europene și a celorlalte state membre, aflate în situații mai avantajoase din această perspectivă, să-și dezvolte structurile economice, structurile de producție, structurile financiare și structurile comerciale interne care să-i asigure, principial, aceeași autonomie economică potențială pe care o are statul membru cel mai autonom economic. Altfel, opinăm că cerința convergenței economice reale și instituționale, precum și afirmarea valorii solidarității interne în Uniunea Europeană nu sunt caracterizate de sinceritate (pentru a nu spune mai mult). Desigur, un asemenea principiu al modelului economic european cere o reconstruire radicală a întregii filosofii financiar-bugetare a Uniunii Europene.¹²²

9.2.4. Privind modelul social european

Modelul social european trebuie să fie un model în care activitatea economică se desfășoară în beneficiul calității vieții cetățenilor europeni, în care profitul – nu numai al băncilor, dar și al firmelor non-financiare – este protejat doar dacă el este utilizat și în beneficiul populației.¹²³ Modelul social european trebuie să pună un accent mult mai mare pe faptul că economicul este doar un mijloc (nici măcar cel mai bun – un alt mijloc, probabil mai bun, ar fi inovația socială) pentru realizarea obiectivelor de libertate, prosperitate și dezvoltare personală a indivizilor. Este evident că „cerem” ca modelul social european să se dezvolte și să se sprijine pe modelul economic european care este un model economic de tip social. În felul acesta, se asigură nu numai compatibilitatea dintre modelul economic și modelul social în Uniunea Europeană, dar și sinergia generată de inter-acțiunea dintre cele două modele societale. În acest context, considerăm că următoarele aspecte de principiu ar trebui să stea la baza reconstrucției/evoluției modelului social european:

- echitatea de gen. Modelul social european trebuie să înlocuiască egalitatea de gen (care este pur declarativă, fiind imposibil de implementat din motive evidente¹²⁴) cu echitatea de gen, care asigură o egalitate echivalentă, nu una nominală, adică o egalitate în acord cu particularitățile de gen. Aceasta nu este o valoare care ar putea sau nu să înlocuiască valoarea egalității de gen, ea aduce valoare adăugată prin faptul că se sustrage verbalismului fără acoperire care caracterizează sintagma egalitatea de gen;
- coabitarea multiculturală. Conceptul de multiculturalism a eșuat, conform evaluărilor analiștilor și filosofilor sociali¹²⁵ și, de altfel, el a fost limitat de la început la aspectele superficiale legate de inter-acțiunea multiculturală, cum ar fi limba. Imigrarea masivă în

¹²¹ Este vorba despre așa-numita clauză a națiunii celei mai favorizate.

¹²² Este de remarcat imediat faptul că o asemenea reconfigurare a procesului financiar și bugetar european nu face altceva decât să producă mai multe...bunuri publice europene, așa cum s-a argumentat mai sus. De departe, cel mai important bun public european este simetria între statele membre din punctul de vedere al gradului de *autonomie economică interdependentă* în interiorul Uniunii Europene.

¹²³ Aici se poate introduce un concept pe care-l putem numi cu termenul *legitimate bail out* (ajutor de salvare legitim), în care legitimitatea ajutorului extern de salvare (de exemplu, din partea statului, pentru recapitalizare) este legitim doar dacă salvarea are efecte benefice și asupra societății (indivizi și familii) nu doar asupra celor salvați. Conceptul este analog cu cel utilizat mai sus și anume de *datorie publică legitimă*.

¹²⁴ Sintagma *egalitatea de gen* este la fel de inadecvată ca enunțul *toți oamenii sunt creați egali* (all men are created equal), formulat de Thomas Jefferson în Introducerea la Declarația de independență a Statelor Unite ale Americii.

¹²⁵ La un moment dat multiculturalismul a avut chiar un comisar în Consiliul Comisarilor Europeni al Comisiei Europene, dar ulterior acest post de comisar european a fost desființat.

Europa a populațiilor musulmane din perioada recentă a ridicat probleme dificile, de natură filosofică, sociologică și politică în chestiunea multiculturalismului. Se pare că imperativul cultural al diversității impune, din perspectiva multiculturalismului, doar coabitarea multiculturală – care este, în același timp, și mai mult, dar și mai puțin decât multiculturalismul;

- modelul social „trei generații”. Se referă la orientarea societății spre un model care a existat înaintea urbanizării excesive și a anonimizării excesive a indivizilor și implică traiul comun, în același cămin, a trei generații succesive ale aceleiași familii. Efectele cele mai importante sunt, desigur, cele psihologice și sociologice dar impactul economic al unui asemenea model social este, și el, semnificativ – pensia de asigurări sociale nu mai reprezintă unica sau cea mai importantă sursă de venit pentru bătrâni (aceasta implicând și o scădere a presiunii pe bugetele sociale).

9.2.5. *Privind modelul politic european*

- statutul juridic al Uniunii Europene. Trebuie tranșată, în cadrul Consiliului European, fie alegerea direcției inter-guvernamentaliste fie alegerea celei federaliste (Statele Unite ale Europei). În opinia noastră, o cale de mijloc este mai fezabilă, cel puțin până la atingerea unui grad rezonabil și sustenabil de convergență economică reală și de convergență instituțională – calea *con-federalistă*. În orice caz, caracterul greoi al actualei configurații juridico-instituționale a Uniunii Europene – inter-guvernamentalismul –, care „secretă” germenii unor dominante nefirești, din partea unor state puternice, în interiorul Uniunii Europene, nu mai poate continua, sub riscul menținerii și, poate, al extinderii fenomenului X-exit;
- valoarea politică de stat legitim. Această valoare, chiar dacă nu va înlocui sintagma *stat de drept*, exprimă un standard mai ridicat decât sintagma stat de drept – statul legitim nu este doar statul care respectă legile, așa cum este definit statul de drept (deoarece legile pot fi nedrepte, iar statul care le aplică riguros este, deci, stat drept). Statul legitim este acel stat care se preocupă de legiferarea libertății și dreptății sociale în societate și veghează (apără și garantează) la aplicarea acelor legi;
- Constituția Europeană. Considerăm că inițiativa Constituției Uniunii Europene ar trebui reluată (poate de România). Toate aspectele principiale legate de principiile construcției europene, modelul economic, social, instituțional și politic al Uniunii Europene ar trebui prinse în Constituția Uniunii Europene.

ANEXA 1. DOUĂZECI DE PROIECTE DE RECONSTRUCȚIE INSTITUȚIONALĂ A UNIUNII EUROPENE

1. PROIECTE DE NATURĂ POLITICĂ

1.1. Sprijin acordat Republicii Moldova pentru a deveni stat candidat la UE

- **Expunere de motive:** Republica Moldova se află, încă, sub influența Rusiei, care o ține captivă relativ la drumul său european. Dacă nu primește ajutor din afară, în mod special din România, Republica Moldova va continua să rămână în sfera de dominație a Rusiei (inclusiv prin intermediul Transnistriei ocupate de ruși)
- **Utilitate:** Sprijinirea Republicii Moldova în îndeplinirea criteriilor de la Copenhaga (adică a condițiilor de a deveni stat candidat, pe cale să înceapă negocierile de aderare la Uniunea Europeană) o pune în centrul atenției Uniunii Europene, ceea ce constituie o șansă de a evada, din punct de vedere politic, spre vest
- **Scop:** îndeplinirea criteriilor de la Copenhaga privind începerea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană
- **Obiective:**
  - consiliere, din partea experților români, în domeniul juridic și al restructurării puterii judecătorești
  - consiliere, din partea experților români, în domeniul instituțional, pentru proiectarea și implementarea instituțiilor necesare creării unei economii de piață funcționale (îndeosebi la nivelul structurilor guvernamentale)
  - consiliere, din partea experților români, privind statul de drept, democrație și stabilitate instituțională
  - consiliere, din partea experților români, în transpunerea, în legislația internă, a bazelor acquis-ului comunitar
- **Natură:** cooperare inter-instituțională, la nivel de experți, pe baza unor acorduri guvernamentale bilaterale (care să implice activitatea masivă a consilierilor de pre-aderare români)
  - Guvernul României
  - fonduri de pre-aderare ale Uniunii Europene
- **Sediu:** –
- **Implementare:** începând cu 01.01.2021

1.2. Demersuri pentru reluarea inițiativei Tratatului Constituțional al UE

- **Expunere de motive:** suprapunerile de prevederi din actualele tratate europene (TUE, respectiv TFUE) au justificat, în anul 2004, elaborarea și prezentarea spre ratificare a Tratatului de instituire a unei Constituții pentru Europa (Tratatul constituțional al UE), dar, în 2005 el a fost respins de Franța și Olanda prin referendum (totuși, el a fost ratificat de 15 state membre, în cursul aceluși an)
- **Utilitate:** creșterea coerenței și reducerea, în același timp, a caracterului prolix al legislației primare a Uniunii Europene, ceea ce i-ar conferi acesteia o mai mare suplețe și transparență
- **Scop:** reînstituționalizarea Uniunii Europene (în urma BREXIT și COVID-19)
  - implicarea României în reconstrucția („refundamentarea”) Uniunii Europene, constituind un nou bloc fondator al acestei construcții instituționale
- **Obiective:**
  - poziționarea României ca stat membru activ în privința redefinirii, refundamentării, „re-inventării” Uniunii Europene, prin reluarea (și, implicarea în re-elaborarea) problematicii unei Constituții europene
  - demersuri, în acest context, pentru ca semnarea noului Tratat constituțional al UE să se facă la un Summit care să aibă loc la București
  - elaborarea unei cărți verzi, respectiv a unei cărți albe în privința re-activării obiectivului elaborării, semnării și ratificării Tratatului constituțional
- **Natură:** construcție politică și instituțională, de nivelul legislației primare a UE (tratate)
- **Sediu:** –
- **Implementare:**
  - până la 31.03.2021: elaborarea și publicarea, la nivelul UE, a cărții verzi a noului Tratat Constituțional al UE
  - până la 30.06.2021: elaborarea și publicarea, la nivelul UE, a cărții albe a noului Tratat Constituțional al UE
  - până la 31.03.2022: negocierea draft-ului Tratatului Constituțional între statele membre, Parlament, Consiliu și Comisie
  - până la 30.06.2022: Consiliu European la București, pentru semnarea Tratatului Constituțional
  - până la 31.12.2022: ratificarea noului Tratat Constituțional de către statele membre

1.3. Aderarea României la zona euro

- **Expunere de motive:** România are obligația, prin Tratatul de aderare la Uniunea Europeană, să adere la zona euro (Uniunea Economică și Monetară) imediat ce îndeplinește criteriile de convergență economică nominală prevăzute în Tratatul de la Maastricht
- **Utilitate:** moneda comună (euro) funcționează mai mult ca o cauză pentru realizarea convergenței economice reale, decât ca un efect al acesteia, de aceea, odată verificate criteriile de convergență economică nominală, România ar trebui să solicite imediat intrarea în ERM2 (antecamera în care, timp de doi ani, se testează stabilitatea cursului de schimb al leului în raport cu euro), după care să solicite aderarea la zona euro
- **Scop:** evitarea costurilor implicate de funcționarea cursului de schimb, pe de o parte, și beneficierea de instituțiile de stabilitate și coordonare economică și fiscal-bugetară care funcționează în zona euro
- **Obiective:**
  - sprijinirea luării, la nivelul structurilor de decizie europene (în primul rând, la nivelul Parlamentului European), a măsurilor de politică economică adecvate pentru ca România să îndeplinească, în mod sustenabil, cele șase criterii de convergență economică nominală cu Uniunea Europeană
  - sprijinirea politicianilor din țară pentru a putea desfășura acțiuni de informare a decidenților de la nivelul Uniunii Europene în vederea inițierii procedurii de aderare la zona euro (conferințe, workshop-uri, mese-rotunde, audieri în Parlamentul European și în comisiile parlamentare de specialitate, precum și în Consiliul Afaceri Economice și Financiare – ECOFIN)
- **Natură:** lobby politic, la nivelul Parlamentului European, al Consiliului European, al Consiliului, al Comisiei Europene și al Băncii Centrale Europene pentru sprijinirea și evaluarea parcursului României în direcția îndeplinirii criteriilor de aderare la zona euro și, ca urmare, pentru inițierea procedurii celor doi ani ai procesului de pregătire a aderării efective la Uniunea Economică și Monetară
- **Sediu:** –
- **Implementare:**
  - intrarea în ERM2 la data de 01.01.2023
  - aderarea la zona euro (Uniunea Economică și Monetară) și adoptarea efectivă a monedei euro la 01.07.2025

1.4. Consolidarea României ca graniță militară a UE în estul Europei

- **Expunere de motive:** poziția geo-strategică a României, ca graniță politică și militară estică a Uniunii Europene creează nu numai o mare responsabilitate, dar și o mare vulnerabilitate pentru independența teritorială și de stat a țării noastre. În acest context, trebuie acordată o atenție sporită și specială riscurilor pe care o asemenea situație le incumbă
- **Utilitate:** consolidarea României ca graniță militară a UE în estul Europei este utilă, în primul rând, României (deși, desigur, țara noastră se află sub „umbrela” NATO) și, în al doilea rând, Uniunii Europene ca subiect de drept internațional
- **Scop:** salvagardarea țării din situația prezumtivă în care Rusia ar ataca militar Uniunea Europeană, prin atacarea României
- **Obiective:**
  - modernizarea accentuată a *infrastructurii* militare a României (infrastructură fizică, tehnologică, informațională etc.)
  - program de refacere a *capacității naționale de producție* de armament și muniție
  - modernizarea accentuată a *suprastructurii* militare a României (instrucția forțelor armate operative, instrucția de stat-major, instrucția tactică și strategică)
  - modernizarea capacităților de *apărare militară hibridă*
  - introducerea instituției *garda națională civilă*: structuri para-militare, formate din voluntari, cu program de instruire militară permanentă, de tip defensiv, în toate localitățile mari ale țării
  - modernizarea *capacității anticipative* a mișcărilor militare îndreptate împotriva României
  - modernizarea *inter-operaționalității* la granița de stat estică
- **Natură:** proiect strategic, concomitent național și european, în serviciul preservării independenței teritoriale și de stat a României
  - finanțare: dublă – națională și europeană
- **Sediu:** –
- **Implementare:** 2021 – 2027 (Cadrul Financiar Multi-Anual European 2021-2027)

1.5. Pachet de propuneri pentru un nou program strategic european „Orizont Europa Socială” (Horizon Social Europe)

- **Expunere de motive:** Programul „Orizont Europa” (Horizon Europe) este programul de cercetare-dezvoltare-inovare al Uniunii Europene care va funcționa pe perioada 2021-2030 (urmând programului similar „Orizont 2020” – Horizon 2020 – care este actualmente în vigoare, acoperind perioada 2011-2020). Totuși, acest program se concentrează pe cercetarea-dezvoltarea-inovarea cu precădere în științele naturii și în domeniul tehnologiei fizice. Este necesar să se dezvolte o linie de finanțare, la nivelul Comisiei Europene, care să vizeze cercetarea-dezvoltarea-inovarea și în domeniul social, al științelor sociale și al tehnologiei sociale
- **Utilitate:** identificarea de soluții instituționale, normative, educaționale și financiare pentru construcția socială a Uniunii Europene – un obiectiv cu mult mai important și mai dificil decât construcția tehnologică a acesteia. Inițiind un asemenea proiect, România poate introduce linii de finanțare care să fie în interesul propriei dezvoltări economice, sociale și instituționale
- **Scop:** crearea de condiții favorabile pentru ca institutele și centrele de cercetare românești și din întreaga Uniune Europeană să poată accesa finanțări pentru rezolvarea problemelor științifice, tehnologice și de inovare necesare pentru modernizarea socială a statelor membre și a Uniunii ca întreg
- **Obiective:**
  - creșterea accentului (deci și a numărului de call-uri, respectiv a sumelor alocate) pe inovarea socială și instituțională (necesară, de altfel, inclusiv la nivelul Uniunii Europene ca întreg)
    - ✓ inovare socială în domeniul reducerii sau evitării migrațiilor masive de populație
    - ✓ inovare socială în reducerea analfabetismului funcțional în Europa
  - creșterea accentului (deci și a numărului de call-uri, respectiv a sumelor alocate) pe cercetarea științifică fundamentală în domeniul social și economic (relativ absentă în actualul program numit Orizont 2020, și prea puțin reprezentată în viitorul program numit Orizont Europa)
  - creșterea producției de bunuri publice europene finanțate de la bugetul european
    - ✓ lărgirea UE (creșterea gradului de comunitarizare a politicilor europene)
    - ✓ „câștiguri” echitabile ale statelor membre din apartenența la UE
- **Natură:** carte verde a Uniunii Europene privind inițierea programului european *Orizont Europa Socială* (gestionat de Comisia Europeană)
- **Sediu:** –
- **Implementare:** începând cu 01.03.2021

1.6. Introducerea, în TEU și în TFUE a instituției: *stat membru garant al unui stat candidat*

- **Expunere de motive:** extinderea Uniunii Europene este din ce în ce mai problematică, atât din cauza creșterii efortului de gestionare a unui sistem mare de state membre, cât și, mai ales, din cauza riscului ca noile state membre să introducă vulnerabilități economice, sociale sau instituționale, odată cu aderarea lor la UE. În consecință, propunem o măsură de adâncire a Uniunii Europene (adică de dezvoltare instituțională a acesteia) și anume introducerea, în TUE (Tratatul Uniunii Europene), respectiv în TFUE (Tratatul de funcționare a Uniunii Europene) a instituției: *stat membru garant al unui stat candidat la aderarea la Uniunea Europeană*, cu următorul conținut: un stat membru, cu o vechime de cel puțin cinci ani în această calitate, garantează parcursul european al unui stat candidat, de la momentul începerii negocierilor de aderare și până la împlinirea a cinci ani de la momentul aderării. Aceasta implică și partajarea coordonării întregului proces de pregătire a aderării, între Comisia Europeană și statul garant
- **Utilitate:** reducerea substanțială (sau eliminarea) riscurilor și vulnerabilităților asociate cu aderarea unui nou stat la UE, degrevarea Comisiei Europene de „jumătate” din efortul de pilotare a negocierilor de aderare și de pregătire a aderării
- **Scop:** crearea de condiții favorabile, instituționale, de extindere controlată și prudentă a Uniunii Europene, prin instituirea unui garant, care-și asumă obligații în ceea ce privește aderarea noului stat
- **Obiective:**
  - creșterea eficacității pregătirii pentru aderare a noului stat candidat
  - reducerea duratei de pregătire pentru aderare a noului stat candidat
  - creșterea gradului de convergență instituțională și funcțională a statelor membre ale Uniunii Europene
- **Natură:** construcție instituțională, de tip politic, prin modificarea tratatelor europene
- **Sediu:** –
- **Implementare:**
  - până la 31.03.2021: inițierea ideii, la Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Comisia Europeană
  - până la 30.06.2021: elaborarea textului de modificare a TUE, respectiv TFUE
  - până la 31.12.2021: organizarea unui Summit extraordinar al Consiliului European, la București, pentru modificarea Tratatului de la Lisabona (prin semnarea Tratatului de la București) care să introducă noile prevederi în TUE, respectiv TFUE

1.7. Înlocuirea conceptului (și instituției) de „stat de drept” cu conceptul (și instituția) „stat legitim”

- **Expunere de motive:** stat de drept înseamnă guvernarea legii, adică aplicarea întocmai și în mod simetric a normei generale. Regulile democratice prezintă, însă, un efect pervers: dobândirea unei majorități parlamentare permite elaborarea de norme legale care pot afecta libertatea (precum și alte valori fundamentale ale societății, cum ar fi egalitatea în fața legii sau, în alte cuvinte, independența justiției) și care, totuși, se subordonează conceptului de stat de drept (vezi, de exemplu, situațiile din Turcia sau Rusia). În acest context, propunem ca, la nivel european, să se introducă, explice, și implementeze conceptul (și instituția) de stat legitim – adică de stat care subordonează moralei (valorii) legalitatea (norma)
- **Utilitate:** se reduce considerabil riscul ca, sub masca democrației, unele regimuri, formațiuni politice sau persoane autoritare (cum este cazul, chiar astăzi, în unele state membre ale Uniunii Europene) să captureze statul în interes privat. Este vorba despre ceea ce, în teoria politică, se numește abuzul de majoritate
- **Scop:** întărirea condițiilor conceptuale (de filozofie politică), politice, instituționale și morale pentru edificarea unor societăți libere și autentic democratice
- **Obiective:**
  - corelarea corectă a conceptelor de legalitate și legitimitate, și acceptarea dominanței conceptuale a legitimității asupra conceptului de legalitate
  - crearea condițiilor de monitorizare, din partea structurilor îndrituite de la nivelul UE, a respectării statului legitim, în condițiile funcționării statului de drept
  - crearea condițiilor și încurajarea legiuitorilor (atât de la nivelul statelor membre, cât și de la nivelul Uniunii Europene) pentru a re-orienta actul de legiferare, în ceea ce privește conținutul său, în primul rând către valori (legitimitate) și abia în al doilea rând către scopuri/obiective (legalitate)
- **Natură:** construcție instituțională, de tip politic, prin modificarea tratatelor europene
- **Sediu:** –
- **Implementare:**
  - până la jumătatea mandatului actualului Parlament European

2. PROIECTE DE NATURĂ INSTITUȚIONALĂ

2.1. Institutul pentru Europeanism

- **Expunere de motive:** nu există, actualmente, o matrice de valori (matrice axiologică) de coagulare a societății europene, care să preia și să integreze în mod organic și sinergic, valorile naționale ale statelor membre ale UE. „Călcâiul lui Ahile” în construcția europeană este tocmai problema identității naționale, identitate fundată pe valori
- **Utilitate:** punerea în operă a principiului fundamental al construcției europene: unitate în diversitate, prin înființarea unui institut de cercetare și strategie numit *Institutul pentru Europeanism*
- **Scop:** armonizarea, prin coordonare simetrică, a valorilor fundamentale ale statelor membre în cadrul structurii europene și, pe această bază, edificarea unei scări de valori europene, inclusiv prin definirea conceptuală, instituțională și operațională a europeanismului
- **Obiective:**
  - studierea istoriei, economiei, culturii, tradițiilor și valorilor statelor membre din perspectiva integrării europene
  - clarificarea europeanismului, ca valoare europeană originală, sincretică și unificatoare
  - elaborarea de studii de documentare, studii de cercetare și rapoarte anuale
  - organizarea de conferințe internaționale, workshop-uri, training în materia europeanismului și a matricei axiologice europene
  - editarea unei publicații semestriale – engleză, franceză, germană și română – intitulată: *The Europeanism*
- **Natură:** agenție europeană
  - institut de cercetare și diseminare a valorilor europene (comune), în primul rând a europeanismului
  - subordonare: Parlamentul European
  - finanțare: bugetul european
- **Sediu:** București
  - prima agenție europeană care va avea sediul la București
- **Implementare:** până la sfârșitul anului 2021
  - responsabil implementare: Comisia Europeană și Ministerul Afacerilor Externe al României

2.2. Re-înființarea (în România) a Ministerului Integrării Europene

- **Expunere de motive:** Aderarea nominală (și același este cazul pentru celelalte două aderări: la spațiul Schengen, respectiv la zona euro) a unui stat la Uniunea Europeană este doar un moment, deoarece adevăratul proces de integrare abia începe la momentul aderării. România a avut un Minister al Integrării Europene în perioada de pre-aderare (când nu era necesar) și l-a desființat după momentul aderării (când tocmai devenise necesar). Se impune reînființarea Ministerului Integrării Europene care să administreze, din punct de vedere guvernamental, integrarea economică și să preia coordonarea celorlalte două aderări care urmează
- **Utilitate:** centralizarea și coordonarea mai eficace a procesului de integrare a României în UE, așa încât beneficierea de avantajele și oportunitățile apartenenței depline la blocul comunitar să fie maximizate
- **Scop:** accelerarea și coerentizarea procesului de integrare economică, socială, instituțională și funcțională a României în Uniunea Europeană
- **Obiective:**
  - concentrarea liniilor de acțiune guvernamentală în privința implicării României în procesul de integrare europeană la nivel comunitar, în cadrul unei singure structuri instituționale, cu competențe specifice în problemele integrării europene
  - formarea unei singure „voci”, la nivel guvernamental, care să discute cu instituțiile și reprezentanții Uniunii Europene pe problematica integrării, respectiv pe problematica celorlalte două aderări ale României la UE
  - Ministerul Integrării Europene va acționa, el însuși, ca un integrator intelectual al proceselor reale de integrare a României în UE – inclusiv în problematica Schengen, respectiv în problematica monedei euro (Uniunea Economică și Monetară)
- **Natură:** construcție instituțională internă
- **Sediu:** București, Guvernul României
- **Implementare:** începând cu noua legislatură parlamentară națională 2020-2024

2.3. Înființarea (în Comisia Europeană) a Directoratului general „State candidate și în curs de aderare la Uniunea Europeană”

- **Expunere de motive:** Instituția europeană cu gradul cel mai mare de implicare în selectarea, coordonarea și monitorizarea statelor care îndeplinesc criteriile de la Copenhaga pentru aderarea la UE, sau sunt în procesul de negociere a tratatului de aderare, este Comisia Europeană. Totuși, nu există, în cadrul Comisiei, o structură integratoare – de nivel tehnic, nu de nivel politic – care să gestioneze această problemă deosebit de complexă. Propunem ca structurile din actualele directorate generale care au acest obiectiv în administrare să fie redistribuite și concentrate într-un directorat general distinct numit Directoratul general *State candidate și în curs de aderare la Uniunea Europeană*. Directoratul general ar putea avea două directorate, cu unitățile aferente: a) directoratul *State candidate*; b) directoratul *State în curs de aderare*
- **Utilitate:** creșterea eficacității misiunii Comisiei Europene de gestionare a procesului de extindere pe orizontală (enlarging) a Uniunii Europene, prin concentrarea activităților, informațiilor și deciziilor în această materie în cadrul unui singur directorat general dedicat
- **Scop:** mai buna administrare a procesului de extindere a Uniunii Europene, inclusiv prin evitarea vulnerabilităților aduse de lipsa de comunicare inter-instituțională la nivelul Comisiei ca urmare a disipării responsabilităților în materie în mai multe directorate generale
- **Obiective:**
  - unificarea procedurilor de informare/monitorizare a proceselor politice, instituționale și economice din statele care doresc să capete statut de stat candidat sau de stat în curs de aderare la Uniunea Europeană
  - unificarea procedurilor de evaluare/decizie/raportare privind evoluția statelor aspirante la statutul de candidat, respectiv de stat în curs de aderare
  - specializarea experților din noul directorat general pe cele două problematice în procesul de extindere a Uniunii Europene (stat candidat, stat în curs de aderare)
- **Natură:** construcție instituțională la nivelul Comisiei Europene
- **Sediu:** Bruxelles
- **Implementare:** începând cu 01.07.2021

2.4. Înființarea (în Parlamentul European) a comisiei parlamentare permanente „Coordonare, armonizare și sinergie a integrării economice”

- **Expunere de motive:** actualele comisii parlamentare permanente din Parlamentul European sunt specializate pe chestiuni omogene și încadrate, în consecință, cu deputați europeni care sunt, la rândul lor, specialiști în acele domenii sectoriale. Este nevoie, totuși, indiferent de domeniul sectorial vizat, de o evaluare sinergică a inițiativelor legislative (fie ale Parlamentului, fie ale Consiliului, fie ale Comisiei) din perspectiva impactului acelor inițiative asupra procesului general de integrare economică, socială și instituțională a Uniunii Europene
- **Utilitate:** dezbate toate inițiativele legislative ale Comisiei care au impact asupra integrării economice în UE, aspect distinct de cele specifice pentru care au fost propuse proiectele legislative în cauză; comisia parlamentară permanentă propusă realizează o examinare de impact general, separat de impactele specifice, examinate în comisiile de specialitate cu obiect punctual ale Parlamentului European
- **Scop:** asigurarea sinergiei actelor legislative (și a celor ne-legislative, după caz) din perspectiva impactului asupra procesului de convergență, coeziune și integrare economică, socială, teritorială și instituțională al Uniunii Europene
- **Obiective:**
  - evaluarea de impact a actelor legislative, din perspectiva procesului de integrare
  - evitarea (sau reducerea drastică) a suprapunerilor redundante, a incompatibilităților pe orizontală sau pe verticală a actelor legislative dezbătute și aprobate în parlament, din perspectiva procesului de integrare
  - coordonarea clauzelor din actele legislative care au impact, direct sau indirect, pe termen scurt sau pe termen lung, asupra procesului de integrare a Uniunii Europene
- **Natură:** construcție instituțională în cadrul Parlamentului European
- **Sediu:** –
- **Implementare:**
  - La 01.02.2021

2.5. Înființarea (în Parlamentul European) a comisiei parlamentare permanente **„Monitorizare, anticipare și gestionare a șocurilor externe”**

- **Expunere de motive:** ieșirea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană, pandemia COVID-19, precum și șocuri similare politice, instituționale, naturale, sanitar-medicale, umane etc. pot crea surprize și, ca urmare, dificultăți, întâzieri sau inadecvări în luarea măsurilor de răspuns pe care Uniunea Europeană ca atare și statele membre componente trebuie să le operaționalizeze. Uniunea Europeană (și, implicit, statele membre) trebuie să poată anticipa, preveni, monitoriza, evita și, atunci când se produc, gestiona asemenea șocuri, așa încât efectele lor să fie minimize. Aceasta implică o structură permanentă de tip parlamentar – adică o comisie parlamentară – care să urmărească, analizeze și propună măsuri politice, instituționale sau economice în consecință
- **Utilitate:** prevenire, evitare sau reducere a efectelor șocurilor de tipurile menționate, precum și pregătirea din timp, anticipativă, a tipurilor de răspuns cele mai eficiente
- **Scop:** minimizarea costurilor, de orice fel, inclusiv financiare, ale confruntării cu șocurile, fie interne, fie externe imprevizibile sau greu previzibile
- **Obiective:**
  - înregistrarea, analiza și evaluarea fenomenelor și proceselor (interne sau la nivel global) susceptibile de a genera șocuri care să afecteze Uniunea Europeană
  - identificarea de măsuri de natură legislativă sau executivă care să fie pregătite, în „alb” pentru cazurile de actualizare a unor șocuri
  - elaborarea de rapoarte către Parlamentul European și, când se impune, către Consiliul European, privind amenințări posibile sau iminente de orice natură
- **Natură:** construcție instituțională internă a Parlamentului European
- **Sediu:** Bruxelles
- **Implementare:**
  - până la sfârșitul anului 2020

2.6. Înființarea Ministerului Finanțelor Publice Europene (MFPE)

- **Expunere de motive:** Uniunea Europeană are (printre alte politici) o politică publică comună: politica monetară (este adevărat, restrânsă, deocamdată, la cele 19 state membre care au adoptat moneda euro), în timp ce politica fiscal-bugetară nu este decât armonizată (de exemplu, la nivelul impozitării indirecte, sau la nivelul procesului de fundamentare a bugetului public național). Aceasta induce așa-numite efecte asimetrice ale unor măsuri de politică publică fiscal-bugetară și de politică publică monetară (care formează mix-ul de politici publice de ajustare macroeconomică). Pentru eliminarea acestui risc, propunem unificarea și a politicilor fiscal-bugetare naționale prin crearea Ministerului Finanțelor Publice Europene. El ar putea fi creat la nivelul zonei euro, prin transformarea corespunzătoare a actualului Eurogrup, iar până la aderarea efectivă la Uniunea Economică și Monetară, statele membre pot semna (ca în cazul Compactului Fiscal, de exemplu) aderarea la programul de acțiune al ministerului în cauză. Precizăm că ministerul propus nu trebuie să funcționeze în cadrul Comisiei Europene, ca un directorat general, ci trebuie să fie o instituție distinctă, sub coordonarea Consiliului.
- **Utilitate:** realizarea armonizării politicilor publice de ajustare macroeconomică la nivelul Uniunii Europene
- **Scop:** creșterea eficacității politicilor publice europene și, implicit, creșterea gradului de lărgire (widening) a Uniunii Europene, prin creșterea numărului politicilor publice comune la nivelul sistemului integrat european
- **Obiective:**
  - trecerea de la coordonarea politicilor economice în domeniul fiscal-bugetar, la unitarizarea acestora între statele membre
  - construirea conceptuală și instituțională a mix-ului comun fiscal-monetar la nivelul Uniunii Europene
  - responsabilizarea suplimentară a Uniunii Europene pentru stabilitatea și sustenabilitatea dinamicii economice în statele membre și la nivelul sistemului integrat
- **Natură:** construcție instituțională la nivelul Uniunii Europene
  - NB: România ar putea candida pentru conducerea acestui minister
- **Sediu:** pot fi două opțiuni alternative:
  - Frankfurt pe Main – pentru a fi „împreună” cu Banca Centrală Europeană (sediul politicii monetare comune)
  - București
- **Implementare:**
  - până la 31.12.2021

3. PROIECTE DE NATURĂ ECONOMICĂ

3.1. Creșterea (prin bugetul european) a producției de bunuri publice europene

- **Expunere de motive:** în cea mai mare parte, bugetul european este utilizat pentru rezolvarea problemelor de coeziune economică, socială și teritorială. Deși, această direcție de cheltuieli publice europene conduce la scopul pentru care a fost creată Uniunea, există o direcție de cheltuieli publice care ar putea avea un impact mai mare asupra realizării scopului menționat: producția de bunuri publice europene (adică bunuri publice care creează cadrul economic și instituțional – posibil, chiar axiologic – pentru realizarea coeziunii generale a Uniunii Europene). Aici intră, în primul rând, politicile publice europene, implementarea instituțională a principiului politic al solidarității etc. Propunerea noastră este ca partea procentuală din cheltuielile bugetului european care este alocată producției de bunuri publice europene să crească, chiar începând cu următorul Cadru Financiar Multi-Anual 2021-2027
- **Utilitate:** această reorientare a cheltuielilor publice din bugetul european are ca efect sustenabilizarea procesului de creștere a gradului de coeziune economică, socială și teritorială a Uniunii Europene, generând o auto-catalizare a procesului în cauză
- **Scop:** evitarea impulsurilor bugetare (prin intermediul multiplicatorului cheltuielilor) punctuale, care nu au „posteritate” și dezvoltarea impulsurilor bugetare de tip replicativ, structural, adică de tip sustenabil pe termen lung
- **Obiective:**
  - accentuarea procesului de lărgire a Uniunii Europene (creșterea gradului de comunitarizare a politicilor publice la nivelul Uniunii Europene)
  - întărirea, pe cale instituțională, a principiilor politice definitorii pentru construcția Uniunii Europene (principiul solidarității, principiul proporționalității, principiul subsidiarității etc.)
  - creșterea caracterului structural (adică sustenabil și predictibil) al evoluției construcției europene
- **Natură:** construcție politică, instituțională și economică
- **Sediu:** –
- **Implementare:**
  - pe parcursul Cadrului Financiar Multi-Anual 2021-2027, creșterea cu 2% pe an a cheltuielilor din bugetul european alocate producției de bunuri publice europene

3.2. Instituirea unui impozit unic european (prin înlocuirea sistemului actual de resurse proprii ale bugetului european)

- **Expunere de motive:** reforma bugetului european este un subiect permanent de dispută, încă din anul 2006, nu numai între liderii politici, ci și între cercetători sau experți în politicile publice. Elementul crucial este sistemul de resurse proprii ale bugetului european. În acest context, propunem introducerea unui impozit unic în Uniunea Europeană, care ar trebui să înlocuiască cele patru categorii actuale de resurse proprii, inclusiv contribuția națională directă bazată pe VNB (venitul național brut). Acesta este destinat să evite (sau, cel puțin, să reducă considerabil) disputele politice susținute de Tratatul de la Lisabona prin procedura de unanimitate în materia bugetului european. Prin modul în care este conceput, impozitul unic european va premia statele membre care-și măresc gradul de convergență economică spre media europeană, și va penaliza statele membre care-și micșorează acest grad de convergență
- **Utilitate:** va crește certitudinea veniturilor proprii ale bugetului european, prin faptul că se va baza pe valoarea PIB a fiecărui stat membru. În plus, va lega prosperitatea economică a fiecărui stat membru de prosperitatea Uniunii și invers
- **Scop:** simplificarea formării veniturilor bugetului european, pe de o parte, și creșterea acestor venituri proporțional cu creșterea economică a statelor membre, pe de altă parte, ceea ce va produce un efect de feed-back pozitiv al creșterii economice în UE
- **Obiective:**
  - sprijinirea convergenței economice (a celei reale, în primul rând) în Uniunea Europeană
  - evitarea fluctuațiilor mari în nivelul veniturilor bugetului european, așa cum se întâmplă în actualul sistem de venituri proprii al UE
  - simplificarea și transparentizarea formării veniturilor bugetului european, atât din perspectiva experților, cât și din cea a publicului larg
- **Natură:** inovație instituțională în materie bugetară
- **Sediu:** –
- **Implementare:** începând cu al treilea buget anual al actualului Cadru Financiar Multi-Anual al Uniunii Europene (adică din anul 2023)

3.3. Extinderea instituției „găurilor de vierme” în funcționarea principiului solidarității în construcția europeană

- **Expunere de motive:** prin forța lucrurilor, statele membre ale Uniunii Europene se găsesc în stadii diferite de dezvoltare economică, instituțională și politică. Ca urmare, resursele de care au nevoie în procesul de integrare sunt diferite, atât ca nivel, cât și ca structură. Deși tratatele europene (TUE, respectiv TFUE) prevăd unele facilități asimetrice de care beneficiază statele membre care se situează sub media UE la diferite capitole (economice, în primul rând), este nevoie ca acestea să se constituie într-un adevărat sistem instituțional, pe care-l numim „sistemul găurilor de vierme” în procesul construcției europene: o „gaură de vierme” (warm hole) este o scurtătură instituțională de orice tip (în general, de tip financiar) de care beneficiază un stat membru care are nevoie suplimentară de impuls pentru a se înscrie în trendul de convergență economică și instituțională în Uniunea Europeană
- **Utilitate:** crearea unei asimetrii (discriminări) pozitive productive în beneficierea de „dividende” generate de bunurile publice ale construcției europene, așa încât resursele europene să fie distribuite acolo unde impactul lor relativ este mai mare
- **Scop:** accelerarea procesului de integrare economică, prin implementarea în fapt a unei Europe cu două viteze, dar în favoarea statelor care se situează sub media europeană din perspectiva indicatorilor macroeconomici relevanți (cărora ar trebuie să le fie facilitată, prin mecanismul propus aici, o viteză mai mare de integrare)
- **Obiective:**
  - implementarea efectivă (nu doar declarativă) a principiului solidarității și a principiului proporționalității (prevăzute în tratate) în procesul construcției europene integrative
  - crearea unei asimetrii în dinamica economică și instituțională a statelor membre, care să aibă ca finalitate tocmai eliminarea nevoii de o asemenea asimetrie
  - crearea condițiilor de echivalență în îndeplinirea criteriilor de stabilitate prevăzute în Tratatul de la Maastricht, respectiv în Tratatul de stabilitate, coordonare și guvernare în Uniunea Economică și Monetară (Pactul Fiscal)
- **Natură:** construcție politică și instituțională în funcționarea Uniunii Europene
- **Sediu:** –
- **Implementare:** începând cu anul 2022 (al doilea an al noului Cadru Financiar Multi-anual al Uniunii Europene 2021-2027)

3.4. Instituirea Mecanismului de premiere a respectării criteriilor de la Maastricht

- **Expunere de motive:** Unele state membre (chiar dintre statele fondatoare ale actualei Uniuni Europene) încalcă criteriile din Tratatul de la Maastricht, precum și pe cele din Tratatul de stabilitate, coordonare și guvernanță în Uniunea Economică și Monetară. Conform procedurii de deficit excesiv, depozitele constituite pe lângă UE ale statelor care nu reduc, conform recomandărilor Consiliului, deficitul excesiv, se transformă în amendă care intră în bugetul european. Propunerea noastră este ca, prin simetrie cu sancțiunea aplicată celor care încalcă regulile, să se aplice o premiere pentru cei care le respectă. Mai precis, recomandăm ca amenzile încasate să fie distribuite bugetelor naționale ale statelor membre care respectă criteriile menționate, și anume proporțional cu gradul de respectare a acestor criterii
- **Utilitate:** sumele colectate cu titlu de amendă nu se vor întoarce către statele care au fost amendate, de exemplu, prin intermediul fondurilor structurale și de coeziune accesate de acestea, ci vor fi transferate în mod nemijlocit, statelor care respectă criteriile din tratatele europene
- **Scop:** descurajarea statelor de la încălcarea regulilor de prudență bugetară, pe de o parte, și încurajarea statelor spre respectarea acestor reguli, pe de altă parte
- **Obiective:**
  - creșterea comportamentului bugetar prudent al statelor membre
  - introducerea unei „concurențe” sui generis între statele membre privind respectarea criteriilor de prudență bugetară
  - sprijinirea financiară a statelor membre care respectă criteriile din Tratatul de la Maastricht, respectiv din Compactul Fiscal
- **Natură:** mecanism instituțional la nivelul zonei euro și la nivelul statelor care au semnat Tratatul de stabilitate, coordonare și guvernanță al Uniunii Economice și Monetare
- **Sediu:** –
- **Implementare:** în cursul anul 2021, prin intermediul unui Regulament al Consiliului Afaceri Economice și Financiare

4. PROIECTE DE NATURĂ SOCIALĂ

4.1. Înlocuirea conceptului (și instituției) de *multiculturalism* cu conceptul și (instituția) de *coabitare multiculturală*

- **Expunere de motive:** Multiculturalismul a fost înțeles (și a funcționat) în mod asimetric, prin discriminare pozitivă excesivă a imigranților din Orientul Mijlociu în Uniunea Europeană. Aceasta a avut consecințe negative pentru ambele părți: imigranții au fost percepuți de autohtoni ca fiind tratați preferențial, stârnind, astfel, reacții excesive din partea populației autohtone, iar populația autohtonă a interpretat această situație ca pe o presiune pe care Uniunea Europeană o pune, în mod nejustificat, pe ea, prin larghețea cu care sunt acceptați imigranții (mai ales de altă religie decât cea creștină). În acest context, propunem înlocuirea – în toate documentele europene relevante – a conceptului (și instituției) de multiculturalism, cu conceptul (și instituția) de *coabitare multiculturală*. În esență, noul concept presupune o asimetrie inversă (care este, de data aceasta, justificată) între imigranți și populația autohtonă: imigranții trebuie să se adapteze cultural la spațiul cultural de imigrare, nu invers.
- **Utilitate:** elimină tensiunile (sau chiar animozitățile) întreținute de actualul concept (și de implementarea lui mecanicistă) de multiculturalism, permițând o rezolvare echitabilă moral și operaționalizabilă juridic a dificilei probleme a imigrației în masă în statele membre ale Uniunii Europene
- **Scop:** gestionarea morală, economică și culturală corectă și sustenabilă a problemei imigrației de masă din Orientul Mijlociu în statele membre ale Uniunii Europene
- **Obiective:**
  - definirea conceptului de acomodare multiculturală
  - precizarea atribuțiilor pentru instituțiile europene care să gestioneze problema imigrației de masă în statele membre ale Uniunii Europene
  - transmiterea unui semnal restului lumii, privind determinarea Uniunii Europene de apărare prudentă și responsabilă a valorilor proprii, a spațiului cultural specific și a religiei proprii
- **Natură:** construcție instituțională la nivel politic și al legislației primare a Uniunii Europene
- **Sediu:** –
- **Implementare:**
  - în cursul anului 2021

4.2. Introducerea programului de construcție socială europeană „Trei generații”

- **Expunere de motive:** problema sustenabilității sociale este una dintre cele mai stringente în Uniunea Europeană (și, desigur, și în alte state dezvoltate ale lumii): îmbătrânirea relativă a populației, creșterea duratei de viață – inclusiv de viață sănătoasă – cu mult după momentul pensionării, transferarea sarcinii de asistență a vârstei a treia de la familie la stat sau la ONG dedicate acestei materii etc. În acest context, propunem adoptarea, la nivelul Uniunii Europene, a unui program de re-construcție socială (mai exact, de re-construcție a modelului social european), intitulat „Trei generații”, care să re-instituie, atât la nivel moral, cât și la nivel instituțional și politic, conceptul tradițional al co-existenței în viață a trei generații: bunici, părinți, copii
- **Utilitate:** reducerea drastică (la limita eliminării) a problemei alienării persoanelor aflate la vârsta a treia, care rămân izolate de așa-numita familie extinsă, rămân singure sau devin „chiriași” ai azilurilor de bătrâni
- **Scop:** creșterea calității vieții, prin co-existența, în același loc (familia extinsă, locuința extinsă) a celor trei generații menționate mai sus, concomitent cu degrevarea cheltuielilor publice de un considerabil efort financiar de administrare a caselor (azilurilor) de bătrâni, ceea ce va conduce implicit la creșterea sustenabilității bugetelor publice sociale la nivelul statelor membre
- **Obiective:**
  - reintroducerea conceptului, instituției și modului de viață „trei generații”, care, tradițional, a funcționat în societățile noastre
  - re-crearea culturii și a moralei conform cărora nimic nu poate substitui, din perspectiva calității plene a vieții, prezența, afecțiunea și sprijinul nemijlocit al celor apropiați
  - creșterea calității vieții inter-generaționale și co-generaționale, concomitent cu re-moralizarea societății moderne
- **Natură:** construcție de filozofie socială și politică, dintr-o perspectivă axiologică
- **Sediu:** în programul Uniunii Europene care va urma programului Strategia Europa 2020 – și anume sub forma unui flagship special
- **Implementare:** până la sfârșitul anului 2022

4.3. Înlocuirea conceptului (și instituției) „egalitate de gen” cu conceptul (și instituția) „echitate de gen”

- **Expunere de motive:** diferențele dintre bărbat și femeie sunt obiective, fiind generate atât de rațiuni biologice, cât și de rațiuni psihologice. Conceptul de „egalitate de gen” este un concept mecanicist, care, deși pare politically correct, este, în realitate eronat. Conceptul corect este cel de „echitate de gen”, adică de tratare și comportament echitabil, ținând cont de diferențele inerente dintre bărbat și femeie. Luând în considerare principiul european fundamental – unitate în diversitate – echitatea de gen ar reprezenta tocmai o aplicare concretă a acestui principiu, într-o materie de extremă sensibilitate morală și socială, întrucât exprimă, cu cel mai înalt grad de adecvare și funcționalitate, abordarea unitară a unor diferențe insurmontabile (și care este de dorit, de altfel, să rămână întotdeauna ca diferențe insurmontabile)
- **Utilitate:** se elimină în totalitate pudibonderismul specific abordărilor superficiale, de tip political correctness, făcând ca tratamentul bărbaților și femeilor, din orice punct de vedere, să fie cu adevărat simetric și nu simulat simetric. Mai exact, egalitatea de gen nu poate fi realizată, în mod autentic, decât prin intermediul echității de gen
- **Scop:** având în vedere faptul că echitatea înseamnă inegalitatea în inegalitate, introducerea conceptului de echitate de gen înfăptuiește tocmai o egalitate funcțională, efectivă între bărbat și femeie, în locul actualei egalități pur declarative; întrucât egalitatea obiectivă între bărbat și femeie este imposibil de realizat, această egalitate trebuie realizată din punct de vedere instituțional, adică prin intermediul echității de gen
- **Obiective:**
  - crearea condițiilor conceptuale pentru ca tratamentul adecvat al bărbaților și femeilor să fie efectiv implementat în practica socială și instituțională
  - realizarea echivalenței de tratament a bărbaților și femeilor, prin adaptarea acestui tratament la diferențele de gen obiective
  - prezervarea libertății de alegere individuală, concomitent cu oferirea spațiului de mișcare instituțională pentru realizarea efectivă a egalității de gen prin intermediul echității de gen
- **Natură:** construcție conceptuală și politică în scara de valori europene
- **Sediu:** –
- **Implementare:** de la 01.01.2022

ANEXA 2. PLEDOARIE PENTRU FINANȚAREA MAI ACCENTUATĂ A CERCETĂRII-INOVĂRII SOCIALE ÎN UE

TREI DOMENII DE INTERES PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ PENTRU A FI INCLUSE ÎN STRATEGIA *ORIZONT EUROPA* ÎNCEPÂND CU ANUL 2021

1. PREAMBUL

- Uniunea Europeană este implicată într-un proces amplu și intens de dezvoltare economică și socială sustenabilă și orientată către oameni;
- în acest scop, Strategia Europa 2020 a promovat deja puternic economia inteligentă, sustenabilă și incluzivă;
- pentru a continua un astfel de proces dezirabil, unele direcții în cadrul *Strategiei Europa* considerăm că sunt obligatorii:
  - a. combinație sinergică între inovația tehnologică și inovația socială;
  - b. acordarea unei importanțe egale cercetării științifice aplicative și cercetării științifice fundamentale în domeniul social (în special în domeniul economic);
  - c. creșterea producției de bunuri publice europene, adică a valorii adăugate aduse de procesul general (economic, instituțional, social, axiologic) de integrare europeană;
  - d. creșterea calității vieții mai rapid decât creșterea economică;
  - e. crearea valorii *Europenitate*, din punct de vedere filosofic, sociologic și instituțional.

2. TREI DOMENII DE FINANȚAT PE O BAZĂ PRIORITARĂ

I. Inovație socială

- Rațiuni
  - orice inovație în societate este condiționată (și, deci, augmentată) de cadrul instituțional;
  - ca urmare, inovația socială (în sensul său cel mai larg) este cea mai importantă, relevantă și eficientă precondiție pentru a împinge, menține și dezvolta inovația tehnologică;
  - în plus, dezlănțuirea forțelor creative ale indivizilor este, de asemenea, generată masiv îndeosebi de inovația socială (inclusiv paradigma de cercetare științifică este o inovație socială);
- Modalități
  - prevederea unei sume relevante în bugetul *Strategiei Europa* pentru finanțarea cercetării (atât fundamentale, cât și aplicative), axate pe inovația socială în toată Uniunea Europeană;
  - solicitarea, din partea statelor membre, a unor propuneri legate de apeluri adecvate de cercetare în domeniul inovației sociale.

- Subiecte recomandabile
  - inovarea socială în ceea ce privește coeziunea socială și teritorială
  - inovație socială în ceea ce privește educația (în special nivelurile secundar și terțiar)
  - inovarea socială în ceea ce privește cadrul instituțional integrat european
  - inovare socială cu privire la setul valorilor europene (matrice axiologică)
  - inovarea socială în ceea ce privește atenuarea și prevenirea sărăciei
  - inovarea socială în ceea ce privește imigrația din afara Uniunii Europene
  - inovație socială în ceea ce privește analfabetismul funcțional
- Rezultate așteptate
  - consolidarea coeziunii sociale a Uniunii Europene
  - dezvoltarea valorilor comune europene
  - creșterea calității vieții
  - creșterea adecvării cadrului instituțional european pentru menținerea și îmbunătățirea construcției europene

II. Cercetare fundamentală în domeniul social (în special economic)

- Rațiuni
  - orice cercetare de tip aplicativ sau de dezvoltare este originată și susținută de cercetarea fundamentală
  - în timp ce științele naturale au avansat considerabil în fundamentele lor, cele sociale (în special cele economice) sunt relativ nedezvoltate în fundamentele lor
  - ca urmare, științele sociale nu își pot aduce contribuția potențială la progresul social în cadrul Uniunii Europene
- Modalități
  - prevederea unei sume relevante în bugetul Strategiei Europa pentru finanțarea cercetării fundamentale în domeniul social (în special economic)
  - solicitarea din partea statelor membre a propunerilor legate de apelurile adecvate pentru cercetarea fundamentală în domeniul social (în special economic)
- Subiecte recomandabile
  - integrarea subiectivității (scop, liber arbitru, contagiune etc.) în teoriile și modelele sociale (și economice)
  - elaborarea unui formalism specific (scos de sub tutela fizicii) pentru teoriile sociale (în special pentru teoria economică)
  - elaborarea unei logici sociale (în special a uneia economice) capabile să înlocuiască conceptul de adevăr-corespondență, importat inadecvat din științele naturale în cele sociale (inclusiv în teoria economică)
- Rezultate așteptate
  - o mai bună înțelegere a comportamentului social (în special economic) și, pe această bază, instituții și politici publice mai bune, pentru a asigura calitatea vieții necesare în cadrul Uniunii Europene

- crearea posibilității științifice pentru autoritățile publice de a adopta strategii, programe etc. destinate să îndeplinească scopurile sociale
- „salvarea” predictibilității în domeniul social, care este deja compromis în mod repetat de predicțiile bazate pe metodele științelor naturale

III. Creșterea „producției” de bunuri publice europene

- Rațiuni
  - astăzi, cele mai multe fonduri bugetare ale Uniunii Europene sunt cheltuite din perspective redistributive; deși o astfel de cheltuială are ca scop creșterea coeziunii economice și sociale, rezultatele nu par a fi prea încurajatoare
  - de fapt, cheltuind mai mult din bugetul Uniunii Europene pentru a produce mai multe bunuri publice europene (adică bunuri publice care sunt rezultatele directe ale integrării) ar putea să conducă la realizarea scopurilor Uniunii Europene cu o mare probabilitate decât o face acum redistribuirea cheltuielilor
- Modalități
  - prevederea unei sume relevante în bugetul Strategiei Europa pentru finanțarea cercetării fundamentale în domeniul social (în special economic), pe problema bunurilor publice europene
  - solicitarea din partea statelor membre a propunerilor legate de apelurile adecvate pentru cercetarea fundamentală în domeniul social (în special economic), pe problema bunurilor publice europene
- Subiecte recomandabile
  - politică fiscală comună a Uniunii Europene
  - politică comună de educație a Uniunii Europene
  - câștigul echitabil al statelor membre din „dividendelor” integrării economice
  - clarificarea dilemei „federalism – inter-governamentalism” în construcția instituțională europeană
  - poziționarea Uniunii Europene în problemele globale cruciale: sărăcia, securitatea, schimbările climatice, dialogul intercultural, spațiul cosmic, resursele naturale, creșterea populației etc.
- Rezultate așteptate
  - o mai bună utilizare a bugetului comun al statelor membre, astfel încât să se maximizeze beneficiile acestora din partea sistemului de integrare a Uniunii Europene
  - îmbunătățirea poziției Uniunii Europene în calitate de actor global la cele mai importante probleme cu care se confruntă omenirea
  - creșterea încrederii (precum și a interesului) statelor membre de a rămâne în Uniunea Europeană, precum și a altor state europene de a adera la Uniunea Europeană

INDEX DE TERMENI ȘI DE NUME

A

abuzul de putere, 74
 achiziții guvernamentale, 14
 acomodare multiculturală, 106
 agricultura, 15, 54, 59
 ajutor de stat, 36, 38
 ajutorul social, 35
 angajat, 18, 19, 43
 angajator, 18, 43, 45, 71
 antifragilitate, 59
 asistența socială, 14
 autonomie, 61, 64
 auto-sustenabilitate, 61, 62
 avantajul întârziatului, 76

B

banca centrală, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 32, 43, 46, 69
 bază monetară, 24
 BNR, 69
 bunuri publice, 65
 bunuri publice europene, 93, 102
 Buy Romanian, 36

C

capital autohton, 28, 63, 67, 69
 capital social, 13
 capitalizarea bursieră, 24
 Cass Sunstein, 63
 cauzalitate circulară, 13
 CEC Bank, 43, 46, 63
 cererea de monedă, 23
 certificate de depozit, 67
 cheltuielile guvernamentale, 14
 cobweb, 78
 comenzi de stat, 36, 45
 Comisia fiscal-bugetară de intervenție, 38
 Comitetul de fructificare a oportunităților din perturbări, 73
 Comitetul de translaționare a creșterii economice, 73
 Comitetul pentru arhitectura alegerii economice libere, 73
 competența politică, 75
 competența tehnică, 75
 conservare, 14, 30, 33, 61, 65
 consum final, 13, 17, 63
 contribuții sociale, 13, 16
 convergență economică, 25, 26, 79
 COVID-19, 1, 7, 8, 9, 14, 15, 16, 17, 22, 28, 30, 31, 32, 38, 46,
 55, 58, 74, 76, 81, 90, 100, 115, 116
 creditul salarial, 70
 criză, 7, 8, 9, 10, 22, 32, 34, 68, 80
 criză economică, 8, 34
 criză nominală, 8
 crowding-out, 79, 80

cursul de schimb, 25, 26, 78
 Curtea Constituțională, 74

D

datoria privată, 28, 80
 datorie publică, 23, 28, 54
 datorie publică legitimă, 23
 David Ricardo, 58, 75
 deflație, 17, 52
 Departamentul pentru remigrarea forței de muncă, 48
 deschidere a economiei, 51
 dezechimonisire, 23
 dezvoltare economică, 59
 distanțare socială, 15
 dreptatea socială, 66

E

echitate, 54
 echitatea de gen, 108
 economia reală, 8, 9, 10, 20, 21, 24, 34, 38, 40, 43, 46, 58, 59,
 76
 economism, 76
 efect Oedip, 76
 efecte adverse, 75, 76, 78
 efect-tampon, 23
 efectul de clichet, 17, 22, 24
 efectul Giffen, 78
 egalitate de gen, 108
 ERM2, 91
 excedent al ofertei, 17
 excedent de cerere, 17
 externalități pozitive private, 54, 65, 67

F

feedback pozitiv, 13
 finanțare, 8, 9, 13, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 32, 36, 37, 45, 46, 47,
 51, 54, 59, 62, 63, 64, 67, 69
 formarea așteptărilor pozitive, 26, 33, 34
 formarea brută a capitalului fix, 14
 forța de muncă, 17, 18, 20, 27, 34, 39, 66, 70, 71
 forță de muncă în așteptare consimțită, 71

G

gap, 20, 69
 garanții de stat, 36
 gaură de vierme, 59, 104

H

hazard moral, 21, 36, 44, 45, 46, 56, 67, 69

I

iluzia monetară, 43
 iluzia valorii brute, 43
 import, 15, 17, 25, 26, 51
 impozit de solidaritate, 65, 68
 impozit negativ, 68
 impozit pe venit, 13
 inegalitate economică, 54, 67
 inflație, 8, 25, 26, 37, 70
 Institutul de Studii Fiscal-Bugetare și Monetare „Mihail
 Manoilescu”, 57
 Institutul pentru Europeanism, 96
 intermediere financiară, 20, 54
 intervenție legitimă, 34, 42
 investiția publică, 14
 investiții, 7, 8, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 32, 36, 38, 40, 43, 45, 49,
 51, 54, 67, 68
 ISR, 37, 65

Î

împrumutător de ultimă instanță, 13, 43
 înclinația marginală spre consum, 13
 înclinația spre economisire, 8, 68

J

justiția socială, 35, 73

K

Keynes, 17

L

lanțuri economice, 58
 lichiditate, 22

M

Maastricht, 25
 marote, 75
 masa monetară, 17, 25
 Mihail Manoilescu, 57, 58, 64
 Ministerul Competitivității Economice, 57
 mix, 27, 55, 62, 63, 64, 66, 69
 MLR, 25, 37
 modele societale, 60, 75
 modelul familiei extinse, 66
 modelul progresivo-regresiv, 67
 modelul regresivo-progresiv, 67
 monedă bancară, 23, 25
 monetizarea datoriei publice, 69
 multiculturalism, 106
 muncă, 7, 8, 16, 17, 18, 20, 25, 27, 33, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 45,
 46, 47, 48, 52, 56, 58, 66, 70, 71

N

NATO, 92
 NAWRU, 39, 66, 70

O

obiectivul critic, 32, 40, 50, 61
 ocupare, 7, 8, 17, 32, 36, 39, 70, 80
 ocupare deplină, 39
 ocuparea, 7, 8, 16, 25, 32, 39, 42, 43, 48, 66, 70, 77, 78, 79
 oferta agregată internă, 15
 oferta de monedă, 17, 23, 35, 43
 oferta internă, 8, 16
ordo-liberalism, 63
 Orizont Europa, 93

P

Pactul Fiscal, 25, 104
 pandemie, 7, 14, 16, 17, 40, 59
 part-time, 46
 pass through, 25, 69
 pârghie financiară, 79
 perioada tranzitorie, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 36,
 37, 38, 43, 80
 piața imobiliară, 18
 piața interbancară, 13, 21, 22, 23, 24
 piața monetară, 21, 22
 piața muncii, 17, 32, 35, 39, 43, 52, 66, 70
 PIB, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 26, 51, 54, 65, 70, 71
 politică publică, 25, 30, 31, 32, 34, 40, 42, 52, 65
 politică socială, 34, 35, 37, 43, 44, 47, 53, 56, 66, 72
 politici structurale, 69
 Ponzi, 23, 79
 populism, 74
 pozițiile de activ ale băncilor, 23
 predicție, 76
 prestații sociale, 35
 prima de risc, 22
 principiul diferenței, 64
 productivitate, 8, 70
 prognoză, 76

R

raportul de schimb, 51
 rata datoriei publice totale brute, 26
 rata de complementaritate, 20, 39
 rata de substituibilitate, 39
 rata deficitului bugetului general consolidat, 26
 rata dobânzii active, 24
 rata dobânzii de politică monetară, 24
 rata dobânzii nominale pe termen lung, 26
 rata dobânzii pasive, 24
 rata profitului, 13, 19

recuperare, 14, 22, 30, 40, 48, 65, 80
 reexport, 15, 37, 51, 53, 79
 refinanțare, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 32, 59, 64, 69
 reinflație, 25
 Republica Moldova, 89
 responsabilitate socială, 28, 54
 restructurare, 14, 30, 61
 revenire, 14, 17, 22, 27, 40, 65
 Rezervele bancare, 25
 Richard Thaler, 63
 România, 7, 10, 22, 25, 26, 29, 52, 58, 69, 73

S

Schengen, 97
 sectorul cuaternar, 16
 sectorul primar, 14, 61, 62
 sectorul quinar, 16
 sectorul secundar, 14, 15, 62
 sectorul terțiar, 16
 selecția adversă, 22
 Selecția adversă, 22
 sinteza neoclasică, 17, 49
 sistemul bancar, 20, 22, 23, 24, 29, 43, 46, 52, 54, 63, 67
 soldul balanței de cont curent, 15, 79
 speculație valutară, 23
 stabilizator automat administrativ, 69
 stabilizatori, 65
 stabilizatori automați, 78
 stat de drept, 95
 stat legitim, 95
 stat membru garant, 85, 94
 sterilizarea monetară, 25
 sub-ținte operaționale, 33, 40, 52, 64
 sustenabilitatea socială, 35

Ș

șoc, 7, 8, 32, 65
 șomaj, 13, 14, 16, 20, 33, 36, 38, 45, 46, 67, 70, 71
 șomaj fricțional implicit bottom-up, 70
 șomaj fricțional implicit top-down, 70
 șomaj tehnic, 14, 16, 20, 33

T

termen scurt, 7, 8, 21, 23, 24, 25, 26, 30, 32, 33, 35, 38, 39, 40,
 55, 57, 67, 70, 72, 79, 80
 TFUE, 83, 84, 90, 94, 104
 titluri de stat, 28, 29, 46, 55
 translaționalitate, 59
 trei generații, 66, 72, 107
 TUE, 83, 84, 90, 94, 104
 TVA, 26, 55, 67

Ț

ținta principală, 30, 40

U

UE, 37, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 103, 104, 105

V

VAB, 65
 variabile nominale, 8
 venitul disponibil, 13
 venitul personal, 13, 26, 55, 67

INDEX DE FIGURI

Figura 1. Schema generală a activității macroeconomice.	14
Figura 2. Fluxurile de venituri și profituri în economie.	15
Figura 3. Descrierea fluxurilor economice reale sub impactul șocului pandemic.	15
Figura 4. Cinematica previzibilă a prețurilor până la reluarea activității economice.	21
Figura 5. Raporturile previzibile calitativ dintre puterile de negociere ale angajatorului și angajatului, în stabilirea tendinței salariului nominal brut.	22
Figura 6. Piețe, fluxuri și variabile în economia nominală.	24
Figura 7. Fluxurile de finanțare a economiei.	30
Figura 8. Periodizarea gestionării efectelor economice ale pandemiei COVID-19, din perspectiva politicilor publice.	33
Figura 9. Logica generală a modelului economic „PVP”.	36
Figura 10. Dinamica dezirabilă a structurii și nivelului ocupării forței de muncă în modelul economic „OC”.	44
Figura 11. Descrierea logică a modelului economic „OC”.	45
Figura 12. Consumul este „driverul” de primă instanță logică și de ultimă instanță cronologică al creșterii economice.	52
Figura 13. Descrierea logică generală a modelului economic „CC”.	53
Figura 14. Cele patru „închideri” care asigură auto-sustenabilitatea sistemului (complexului) economic național.	63
Figura 15. Descrierea logică generală a modelului economic „ATA”.	64

INDEX DE TABELE

Tabelul 1. Tipul de șoc generat de pandemia COVID-19.	11
Tabelul 2. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada tranzitorie.....	39
Tabelul 3. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada tranzitorie.	40
Tabelul 4. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada tranzitorie.	40
Tabelul 5. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada termenului scurt.	48
Tabelul 6. Lista măsurilor de politică a pieței muncii propuse pentru perioada termenului scurt.....	49
Tabelul 7. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada termenului scurt.....	49
Tabelul 8. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada termenului scurt.	50
Tabelul 9. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada termenului mediu.....	57
Tabelul 10. Lista măsurilor de politică a pieței muncii propuse pentru perioada termenului mediu.	58
Tabelul 11. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada termenului mediu.	58
Tabelul 12. Lista măsurilor de politică comercială propuse pentru perioada termenului mediu.....	59
Tabelul 13. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada termenului mediu.	59
Tabelul 14. Lista măsurilor de politică fiscală propuse pentru perioada termenului lung.....	72
Tabelul 15. Lista măsurilor de politică monetară propuse pentru perioada termenului lung.	73
Tabelul 16. Lista măsurilor de politică a pieței muncii propuse pentru perioada termenului lung.	75
Tabelul 17. Lista măsurilor de politică socială propuse pentru perioada termenului lung.....	76